

T.C.

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

DOĞU DİLLERİ VE EDEBİYATLARI

(JAPON DİLİ VE EDEBİYATI)

ANABİLİM DALI

1904-1905 RUS-JAPON SAVAŞI'NIN JAPON MANGA KİTAPLARINA YANSIMASI

Yüksek Lisans Tezi

12910525

YASEMİN DAVARCI

ANKARA-2015

T.C.

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

DOĞU DİLLERİ VE EDEBİYATLARI

(JAPON DİLİ VE EDEBİYATI)

ANABİLİM DALI

1904-1905 RUS-JAPON SAVAŞI'NIN JAPON MANGA KİTAPLARINA YANSIMASI

Yüksek Lisans Tezi

YASEMİN DAVARCI

Tezin Danışmanı

Prof. Dr. A. MERTHAN DÜNDAR

ANKARA-2015

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
JAPON DİLİ VE EDEBİYATI
BİLİM DALI

1904-1905 RUS-JAPON SAVAŞI'NIN JAPON MANGA KİTAPLARINA YANSIMASI

Yüksek Lisans Tezi

Tezin Danışmanı Prof. Dr. A. Merthan DÜNDAR

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

Prof. Dr. Ayşe Nur Tekmen

Prof. Dr. A. Merthan Dündar

Doç. Dr. A. Vahkan Erdemir

.....

.....

.....

.....

Tez Sınavı Tarihi: 24.06/2015

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan veri, düşünce ve sonuçları andığım ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (30/06/2015)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin

Adı ve Soyadı

Yasemin Davaracı

İmzası

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	iii
GİRİŞ	1
I. BÖLÜM.....	6
1. TARİHİ ARKA PLAN	6
1.1. Ana Hatlarıyla Japonya Tarihi	6
1.2. Ana Hatlarıyla Rusya Tarihi	13
1.3. Rus-Japon İlişkilerinin Başlangıcı	18
1.4. Japonya ve Rusya'nın Asya Politikaları	21
1.4.1. Japonya'nın Asya Politikaları	21
1.4.2. Rusya'nın Asya Politikaları.....	24
II. BÖLÜM	27
1. Afyon Savaşları, 1894-1895 Çin-Japon Savaşı ve Boksör Ayaklanması	27
2. Rusya ve Japonya'nın Demiryolları Projeleri	35
3. 1902 İngiliz-Japon İttifak Anlaşması	40
4. Rus-Japon Savaşı	44
4.1. Savaşın Başlaması, Cepheler ve Portsmouth Barış Anlaşması	44
III. BÖLÜM.....	54
1. Manganın Oluşumu, Japon Toplumundaki Yeri ve Önemi	54
2. Rus-Japon Savaşı'nın Mangalara Yansıması.....	59

2.1. Japon Tarihi Başlıklı Mangalarda Rus-Japon Savaşı	59
2.2. Doğrudan Rus-Japon Savaşı Konulu Mangalarda Rus-Japon Savaşı	79
SONUÇ.....	113
TÜRKÇE ÖZET	122
İNGİLİZCE ÖZET	123
JAPONCA ÖZET	124
KAYNAKÇA.....	125
EKLER.....	135

ÖNSÖZ

Yaklaşık iki yüz elli yıl süren bir kapalılık döneminin ardından kapılarını yabancılara açan Japonya, hızla modernleşirken Rusya ile karşı karşıya gelmiştir. İki ülkeyi karşı karşıya getiren en önemli sebep, güneye yani sıcak denizlere ulaşmak için Asya topraklarına yönelen Rusya ve modernleşme sürecinde hem iç hem de dış siyasetine yeni bir şekil vermekte olan Japonya'nın Doğu Asya toprakları üzerindeki siyasi ve ekonomik çıkar çatışmasıdır. İki ülkenin özellikle Çin (Mançurya) ve Kore üzerindeki politikaları, 1904-1905 Rus-Japon Savaşı'na giden yolu açmıştır. Bu savaşta Rusya gibi dönemin büyük bir gücünü mağlup eden Japonya, 1868 yılından itibaren birçok alanda yapmış olduğu yenilikler ve bu savaştaki galibiyetiyle, dünya sahnesine Asya'daki yeni büyük güç olarak ortaya çıkmıştır.

O dönemde dünyada büyük bir yankı uyandıran bu savaş, birçok araştırmaya da konu teşkil etmiştir. Çalışmaların birçoğu, savaşın askerî ve siyasî boyutları, Rus ve Japon toplumları üzerindeki etkisi veya dünya siyasetindeki önemi üzerinedir. Fakat, çalışmalar arasında Rus-Japon Savaşı'nın, dünya çapında büyük bir ilgi ile okunan Japon manga kitaplarına yansması konusunda bir eksiklik tespit edilmiştir. Bir başka deyişle, Rus-Japon Savaşı'nın mangalar üzerinden ne derece aslına sadık kalınarak Japon halkına yansıtıldığına anlaşılabilmesi, tarih öğreniminde mangaların önemini göstermesi açısından incelenmesi gereken bir konudur.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında öncelikle, her konuda bana büyük destek ve emek veren danışman hocam Sayın Prof. Dr. Ali Merthan Dünder'a, Sayın Prof. Dr. Ayşe Nur Tekmen'e, Sayın Prof. Dr. Hüseyin Can Erkin'e, Anabilim Dalımızın

değerli tüm hocalarına, çalışmalarım sırasında manevî desteklerini esirgemeyen aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Yasemin DAVARCI

GİRİŞ

Japonya ve Rusya'nın, birbirleri hakkında elde ettikleri ilk bilgiler 17. yüzyılın sonu ve 18. yüzyılın başına denk gelmektedir. 1682-1725 yılları arasında I. Petro'nun tahta geçmesiyle Rusya Batılılaşma yolunda ilerlemeye başlarken; Japonya ise Batılılarla olan ilişkilerini neredeyse sıfıra indirgediği ve yaklaşık 250 yıl sürecek bir kapalılık dönemi içerisindeydi. Japonya'nın kapalılık politikası izlediği bu dönemde Rusya'nın istediği düzeyde ilişkileri kurabilmesi ancak 19. yüzyılın ikinci yarısında gerçekleşmiştir.

Toprakları doğu-batı doğrultusunda geniş bir coğrafyaya yayılan Rusya, uzun yıllar boyu temel politikalarından biri haline getirdiği güneye yani sıcak denizlere inme amacına, öncelikle batıda vermiş olduğu mücadelelerle ulaşmaya çalışmıştır. Bu hedefi doğrultusunda karşısına çıkan Osmanlı İmparatorluğu ile ilki 1568 yılında olmak üzere girdiği birçok mücadeleden kimi zaman galibiyetle kimi zaman da hezimetle ayrılmıştır. 1853-1856 yılları arasında Osmanlı İmparatorluğu ve Rusya arasında gerçekleşen Kırım Savaşı'nı kaybeden Rusya bu kez yönünü doğuya çevirmiş, Doğu Asya'da ilerleme politikalarına ağırlık vererek bölgedeki güçlerden özellikle Çin ile yakın ilişkiler içerisine girmeye başlamıştır. Fakat 1853 yılında Amerikalı komutan Perry'nin gelişi ile kapılarını dışa açan Japonya, Rusya'nın Doğu Asya politikaları ile tehdit altına girmiştir. Kore'de hakimiyet kurabilme çabaları üzerine, 1894 yılında Çin ile girdiği mücadeleden de galip ayrılarak bölgede büyük bir güç olarak yükseldiği sinyallerini vermeye başlamıştır. Japonya'nın bu savaşta ele geçirdiği Port Arthur Limanı, doğudaki topraklarının büyük kısmı yılın büyük bir bölümünde buz tutmakta

olan Rusya'nın da askerî üs olarak ele geçirmeyi hedeflediği bir yerdi. Dolayısıyla, Japonya'nın buraya hakim olmasını kendi çıkarları için bir tehdit olarak gören Rusya, Almanya ve Fransa'nın da desteğini alarak Japonya'ya, Port Arthur'u Çin'e iade etmesi konusunda baskı uygulamış ve bunda başarılı olmuştur. Buna ek olarak Rusya'nın Port Arthur'u 25 yıllığına kiralaması, Çin'den Doğu Çin Demiryolu'nu inşa etme hakkını elde etmesi, Mançurya bölgesindeki demiryolları yapımına ve asker sevkiyatına hız vermesi, Batılı güçlerle eşit konuma gelebilme çabası içerisinde olan Japonya'nın ekonomik ve siyasi çıkarları için tehdit olarak algılanmıştır. Rusya'nın Boksör Ayaklanması bastırılmış olmasına rağmen askerlerini Mançurya topraklarından çekmemesi ve buna ek olarak Kore üzerinde de çıkar faaliyetleri gözetmesi, Japonya ile arasında gerginliğin artmasına neden olmuştur. Savaşa doğru giden süreçte, 1902 yılında imzalanan bir ittifak anlaşmasıyla İngiltere'nin desteğini alan Japonya, Rusya ile uzlaşma yoluna gitmiş, fakat görüşmelerden olumlu sonuç alınamamıştır. Tüm bu olaylar neticesinde 1904-1905 yıllarında meydana gelen Rus-Japon Savaşı'nda Japonya'nın Rusya gibi büyük bir gücü yenmesi, hem dünyada yankı uyandırmış hem de Japonya'yı dünya sahnesinde önemli bir konuma getirmiştir.¹

Japonya'nın tarihinde önemli bir dönüm noktası olan 1904-1905 Rus-Japon Savaşı, birçok akademik çalışmaya da konu olmuştur. Rus-Japon Savaşı bu çalışmaların çoğunda; savaşın gelişim süreci, savaşta kullanılan askerî yöntemler, her iki ülkenin o dönemki siyaseti, Japonya'nın savaş sonrası izlediği politikalar, Japon ve Rus toplumlarındaki etkisi gibi geniş bir yelpazede ele alınmıştır. Ancak literatürde, üzerinde sıklıkla durulmuş olan bu konulardan ziyade, Japon toplumu ile özdeşleşmiş

¹ Rus-Japon Savaşına giden süreçte gerçekleşen olaylarla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Nish Ian, *The Origins of the Russo-Japanese War*, Addison Wesley Longman Limited, 1985, New York.

olan ve Japonya'nın dünya çapında önemli bir kültürel aktarım aracı haline gelen mangalar üzerinde Rus-Japon Savaşı'nın değerlendirilmesine dair yapılmış bir çalışmaya rastlanmamıştır. Buna benzer bir konu olarak; Hiroshima Üniversitesinde Rusya ve Japonya İlişkileri üzerine çalışmalar yapmakta olan Yulia Mikhailova'nın çalışmalarına ulaşılmıştır. Mikhailova bu çalışmalarında Rus-Japon Savaşı'nı, Japon ve Rus görsel medyası ve siyasî karikatürler üzerinde incelemiştir. Bu çalışmamızda, 1904-1905 Rus-Japon Savaşı'nın, Japon manga kitaplarında hem yazılı hem de görsel açıdan nasıl ele alındığı üzerinde durulmuştur.

Son yıllarda hem Japonya'da hem dünya genelinde Japon mangalarına olan ilgi gittikçe artmaktadır. Bu mangalar, sadece belirli bir yaş grubu veya belirli bir konu üzerine yoğunlaşmaktan ziyade, her yaşta insana hitap eden geniş bir konu çeşitliliğine sahiptir. Bu çalışmamızda da manganın okunma oranı oldukça yüksek olduğu Japon toplumunda, özellikle tarihsel olayların mangalardan öğrenilmesi sürecinde, Rus-Japon Savaşı'na ait bilgilerin tarihsel verilerle olan uyumu incelenmiştir. Bu bağlamda kültürel bir aktarım aracı olan mangalarda, Rus-Japon Savaşı gibi gerçek bir olay aktarılırken tarihsel verilere ne derecede sadık kalındığının analiz edilmesi ve tarih öğretiminde mangaların teşkil ettiği önem çalışmamızın esas konusudur.

Çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde öncelikle Rusya ve Japonya'nın tarihine genel bir bakış, iki ülkenin tarihteki ilk ilişkileri ve devamında süregelen Asya politikaları üzerinde durulmuştur. Tarihî arka plana geniş bir biçimde yer verilmesindeki amaç, iki farklı millet oluşumunu ve tarihteki gelişim süreçlerini ortaya koymaktır. İkinci bölümde savaşa neden olan temel olaylar ve savaş dönemi ele alınmıştır. Bu bölüm, savaşın alt yapısının bilinmesinin, mangaların değerlendirilmesi

sürecinde doğru bir sonuca varılmasında oldukça etkili olması bakımından önem arz etmektedir. Ayrıca, incelenen mangaların büyük çoğunluğunda olaylar Rus-Japon Savaşı'na giden süreçten başlayarak anlatıldığı için savaşın arka planının da mangalarda değerlendirilmesi gerekmektedir. Üçüncü bölümde ise, Rus-Japon Savaşı cilt sayısı yirmi ikiye kadar ulaşan altı farklı manga üzerinden değerlendirilerek tarihsel verilerle olan uyumu analiz edilmiştir.

Çalışmamızda ele alınan konunun coğrafi sınırları, özellikle Çin toprakları üzerinde Mançurya Bölgesi, güneyindeki Liaotung Yarımadası üzerinde bulunan Port Arthur Limanı, Kore toprakları, Çin'in doğusunda Sarı Deniz ve Japon Denizinin de Kore ile Japonya arasındaki bölgesidir.

Araştırmalarımızda kullanılan temel kaynaklar, İngilizce, Japonca ve Türkçe yazılmış olan akademik kitap, makale ve tezler olmakla birlikte; ikincil kaynaklar olarak birinci el resmî İngiliz arşiv belgeleri² ve Rus-Japon Savaşı döneminde yabancı basında yayımlanmış gazete haberleridir. Ayrıca Japonya Milli Kütüphanesi internet sayfası başta olmak üzere birçok veri tabanından da yararlanılmıştır.

Rus-Japon Savaşı'na dair birçok manga kitabı ve dergilerde yayımlanmış çeşitli karikatür resimleri mevcuttur. Fakat çalışmamızın sınırlılıkları gereği bu savaş, sadece Japon manga kitapları üzerinden değerlendirilmiştir. Rus-Japon Savaşı, Japon Tarihi Başlıklı Mangaların içerisinde bir bölüm olarak ve doğrudan Rus-Japon Savaşı'nı anlatan mangalarda, A ve B grubu olmak üzere iki kategoride incelenmiştir. Japon Tarihini konu olarak işleyen mangalarda Rus-Japon Savaşının değerlendirilmesi,

² Resmî İngiliz Arşiv Belgeleri Ankara Üniversitesi Japon Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Prof. Dr. A. Merthan Dünder'in arşivinden temin edilmiştir.

Unno Fukuju ve Inoue Daisuke'nin ortak çalışması *Nihon no Rekishi 16*³, Owada Tetsuo ve Kosugi Akira'nın *Nihon no Rekishi ga Wakaru Hon*⁴ ve son olarak Ishinomori Shōtarō'nun *Nihon no Rekishi 50*⁵ adlı mangaları üzerinden yapılmıştır. Doğrudan Rus-Japon Savaşı'nı konu olarak işleyen mangalar ise, Tatsuya Egawa'nın yirmi iki ciltten oluşan *Nichiro Sensō no Monogatari*⁶ adlı eseri, Nobuhito Takanuki ve Hajime Oki tarafından kaleme alınan *Manga de Yomu Nichiro Sensō*⁷ ve Nishida Masaki, Muta Kōji ve üç yazar tarafından daha yazılan *Nichiro Sensō-hen*⁸ isimli mangalardır. Adı geçen mangaların yazarları hakkında kısa bilgiler ilgili bölümde dipnotlar halinde verilmiştir. Bu mangaların değerlendirilme aşamasında, Rus-Japon Savaşı'na ait yazılı ve görsel öğelerin okuyuculara tarihsel bilgiler ışığında aktarılıp aktarılmadığı üzerinde durularak, Japon toplumunun tarih öğrenme sürecinde manga kitaplarının önemi tespit edilmeye çalışılmıştır.

³ Unno Fukuju, Inoue Daisuke, *Nihon no Rekishi 16*, Shueisha, 1998, Japan.

⁴ Owada Tetsuo, Kosugi Akira, *Nihon no Rekishi ga Wakaru Hon*, Mikasashobo, 2012, Japan.

⁵ Shōtarō Ishinomori, *Nihon no Rekishi 50*, Chuokoron- Shinsha, 2011, Japan.

⁶ Egawa Tatsuya, *Nichiro Sensō Monogatari*, Shōgakukan, 2001, Japan.

⁷ Takanuki Nobuhito, Oki Hajime, *Manga de Yomu Nichiro Sensō*, Nihonbungeisha, 2009, Japan.

⁸ Masaki Nishida, Kōji Muta vd., *Nichiro Sensō-hen*, Kabushiki Kaisha, 2005, Japan.

I. BÖLÜM

1. TARİHİ ARKA PLAN

Çalışmamızın bu bölümünde öncelikli olarak tarihî alt yapının özetlenmesi, Rus-Japon Savaşı'nın daha iyi anlaşılabilmesi açısından faydalı olacaktır. İlk olarak Japonya ve Rusya tarihi, ardından ilk Rus-Japon ilişkilerinin başlangıcı ile bu iki ülkenin Asya toprakları üzerindeki politikaları ele alınarak 1904-1905 Rus-Japon Savaşı'na gidilen süreç incelenmiştir.

1.1 ANA HATLARIYLA JAPONYA TARİHİ

Asya'nın doğusunda bulunan ve bir ada ülkesi olan Japonya'nın tarihi, araştırmacılar tarafından çeşitli bölümlere ayrılarak incelenmiştir. Bu çalışmamızda ise Japon tarihinde temel yapı taşlarının olduğu dönemler kısaca özetlenmiştir. Bu dönemler adlarını, siyasi güce sahip coğrafi merkezlerden veya yönetimde etkin konumda bulunan ailelerden almıştır.⁹

Yaklaşık olarak M.Ö. 13.000 ile M.Ö. 300¹⁰ yılları arası, arkeologlar tarafından yapılan çalışmalarda, çömleklerin üzerinde Japonca'da *jōmon*¹¹ olarak adlandırılan ip şekli baskılara rastlanılmasından dolayı *Jōmon*¹² *Dönemi* olarak adlandırılmaktadır.

⁹W. Meyer, Milton, *Japonya Tarihi*, (çev. Lizet Deadato) 2014, İstanbul, s.11.

¹⁰ <http://jomon-japan.jp/en/jomon-cultur/> (Erişim Tarihi 26.10.2014).

¹¹ Bu çalışmamızda yer ve şahıs isimleri gibi Japonca sözcükler Hepburn Sistemine göre verilecektir.

¹² Jōmon (縄文): 縄 *jou* Japoncada *ip* anlamına gelirken, 文 *mon harf, sözcük* anlamlarına gelmektedir (Nihongo Daijiten, Büyük Japonca Sözlük, Kodansha, 1989, Japan, s. 943-1967).

Japonya’da sulu pirinç tarımının başladığı¹³ *Yayoi*¹⁴ *Dönemi* M.Ö. 300-M.S. 300¹⁵ yılları arasındadır. M.S. 300-600¹⁶ yılları arası dönem ise bu dönemdeki mezarlara *kofun* denilmesi sebebiyle *Kofun*¹⁷ *Dönemi* olarak tanımlanmaktadır.

*Asuka*¹⁸ *Döneminde* (552-645)¹⁹ Çin etkisi Japonya’da kendini göstermeye başlamıştır. Bu dönemde, din, siyaset, ekonomi ve dil konusunda Çin kavramlarının girişi hızlanmıştır ve Budizm’in Japonya’ya girişi de bu dönemde gerçekleşmiştir.²⁰

710-794²¹ yılları arası dönem, Japonya’da *Nara*²² *Dönemi* olarak adlandırılmaktadır. Başkent Nara’dan Heian’a -günümüzdeki Kyoto şehri- taşınmasıyla 1185’e²³ kadar devam edecek olan *Heian*²⁴ *Dönemi* başlamıştır. *Barış ve huzur* anlamına gelen Heian döneminde sanat, edebiyat ve kültürel alanlarda gelişmeler meydana gelmiştir.

Heian Döneminin sona ermesinin ardından, Minamoto ailesinden

¹³ Takehiko Yoshimura, Susumu Ike, Nobuyuki Yoshida vd., *Nihon no Rekishi wo Kaku 100 Hanashi*, (Buneidō, 1994, Japan, s. 20).

¹⁴ Yayoi (弥生): 弥 *ya, hi, bi* okunuşlarına sahip olan bu karakter, *uzun, gittikçe artan* anlamlarına gelirken; *sei, shōi ikiru, umu* gibi okunuşları olan 生 karakteri de *hayat, yaşamak, doğmak* anlamlarına gelmektedir (Nihongo Daijiten, 1989, ibid, s. 1059, 1619).

¹⁵ http://www.britishmuseum.org/explore/highlights/article_index/j/japan_yayoi_period_about_300.aspx (Erişim Tarihi 26.10.2014)

¹⁶ Fumihiko Gomi, Toshihiko Takano, Yasushi Toriumi, *Nihonshi Kenkyū*, Yamakawa Shuppansha, 1998, Japan, s. 31.

¹⁷ Kofun (古墳): 古 *ko* Japoncada *eski* anlamına gelirken 墳 *fun* ise *mezar* anlamına gelmektedir (Nihongo Daijiten, 1989, ibid, s. 632,1747).

¹⁸ (飛鳥)飛 *hi* olarak da okunabilen bu karakter uçmak anlamına gelirken, 鳥 *chō* olarak da okunabilen bu karakter ise kuş anlamına gelmektedir (Nihongo Daijiten, 1989, ibid, 1266-1618).

¹⁹ Küçükyaçın Erdal, *Samuraylar Çağı*, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 2013, s. 27.

²⁰ W. Meyer, Milton, ibid, s.34.

Fumihiko Gomi, Toshihiko Takano, Yasushi Toriumi, 1998, ibid, s. 50.

²¹ Küçükyaçın Erdal, ibid, s. 27.

²² Nara (奈良): 奈 karakteri *na, dai* şeklinde okunmakta ve *neden, niçin* gibi anlamlara gelmektedir; *yoi, ii* şeklinde okunan 良 karakteri de *doğru, iyi, düzgün* anlamlarını içermektedir (Nihongo Daijiten, 1989, ibid, s. 1431, 2016).

²³ Küçükyaçın Erdal, ibid, s. 27.

²⁴ Heian (平安): 平 *hei, byō, taira* şeklinde okunuşları olan bu karakter *barış, düzlük* gibi anlamlar içermekteyken; *an* ve *yasui* okunuşlarına sahip 安 karakteri de *rahat, ucuz* anlamlarına sahiptir (Nihongo Daijiten, 1989, ibid, s. 78, 1755).

Yoritomo'nun Shogun²⁵ karargahını Kamakura'da kurmasıyla, 1333²⁶ yılına kadar sürecek olan *Kamakura*²⁷ *Dönemi* başlamıştır. Yoritomo'nun *shogun* unvanını almasıyla *bakufu*²⁸ yani çadır hükümeti sistemi ortaya çıkmıştır. Bu dönemde Japonya, 1274 ve 1281 yıllarında olmak üzere iki kez Moğolların istila teşebbüslerine de maruz kalmıştır.

1333-1573²⁹ yılları arası *Muromachi*³⁰ *Dönemi* olarak adlandırılmakla birlikte, bu dönemde shogun varisleri arasındaki kavgalar dikkat çekmektedir ve 1467-1477 yılları arasındaki *Ōnin Savaşı*'nda³¹ bu kavgalar daha da şiddetlenmiştir. *Ōnin Savaşı*nın, yaklaşık yüz yıl sürecek olan *Savaşan Beylikler döneminin* başlangıcı olduğunu söylemek mümkündür. Bu dönem sonunda ülkeyi birleşmeye götüren liderler, *Oda Nobunaga* (1534-1582), *Toyotomi Hideyoshi* (1536-1598) ve *Tokugawa Ieyasu* (1546-1616) olmuştur. Bu liderler döneminde Japonlar, başta Portekizliler³²

²⁵ Shogun (将軍) sözcüğü kelime anlamı olarak *general*, *ordu kumandanı* anlamlarını içermektedir. Japonya'nın shogunluk yönetimi döneminde imparator sadece sembolik olarak var olmuş, yönetim ve karar alma makamı shogun olmuştur (<http://asianhistory.about.com/od/glossaryps/g/GlosShogun.htm> Erişim Tarihi 18.02.2015).

²⁶Küçükyağın Erdal, ibid, s. 126.

²⁷Kamakura (鎌倉): 鎌 *kama* sözcüğü *orak* anlamındadır ve 倉 *kura* sözcüğü de *depo* anlamına gelmektedir (Nihongo Daijiten, 1989, ibid, s. 383-559).

²⁸ Bakufu (幕府) terimi *çadır hükümeti* veya *askeri hükümet* anlamlarına gelmektedir ve 1192'den 1868 yılına kadar shogunun yönetimde bulunduğu bir sistemdir. 1868 yılında bakufu yönetimi ortadan kaldırılarak shogun tüm yetkilerini imparatora devretmiştir (<http://asianhistory.about.com/od/glossaryae/g/bakufuglos.htm> Erişim Tarihi 18.02.2015).

²⁹<http://www.fraziermuseum.org/exhibitions/temporary-exhibits/past-2/samurai/the-muromachi-period-1333-1573/> (Erişim Tarihi 26.10.2014).

³⁰Muromachi (室町): 室 *muro* sözcüğü *kiler*, *mahzen* anlamına gelirken 町 *machi* sözcüğü de *şehir* anlamına gelmektedir (Nihongo Daijiten, 1989, ibid, s.1855-1927).

³¹Bu savaş, 1467 yılında shogunun kim olacağı davası üzerine meydana gelmiştir. Zamanla tüm ülke geneline yayılan bu savaş, 1477 yılında imzalanan barış anlaşmasıyla sona ermiştir (Mitsusada Inoue, Kazuo Kasahara vd. *Nihonshi*, Yamagawa Shuppansha, 1987, Japan, s. 129-130).

³²Sander'e göre; *Doğu ile Batı'nın denizlerine tam yüz yıl Portekiz ile İspanya egemen olacaktırlar. Bu iki devlet 1494'te yaptıkları bir anlaşmayla yeryüzünü ikiye bölerek paylaştılar. Magellan'ın keşfettiği Filipinler İspanya'ya Portekiz tarafında bulunan Brezilya Portekiz'e verildi. Bu ikisi dışında, İspanya tüm Amerika'yı, Portekiz ise Asya ve Doğu Hint Adalarında ticaret hakkını elde etti* (Sander Oral, *Siyasi Tarih İlk Çağlardan 1918'e*, İmge Kitabevi Yayınları, 2013, Ankara, s. 91). İspanyolların Filipinlere, Portekizlilerin de Hint Adaları yönüne ilerlediğini Mitsusada Inoue, Kazuo Kasahara vd. de desteklemektedir (Mitsusada Inoue, Kazuo Kasahara vd., 1987, ibid, s. 216-217). Japonya'ya giden ilk Portekizlilerin çıkış noktasının burası olduğunu düşünmek mümkündür.

olmak üzere Batılılarla ilk temasları kurmuşlar ve Portekizlilerden tüfek teknolojisinin ³³ kullanımı hakkında bilgi edinmişlerdir. Bazı derebeyleri, Avrupalıların getirdikleri ürünlerden özellikle tüfeği ele geçirerek, diğer beyliklere üstünlük kurmayı amaçlamışlardır.³⁴

Portekizli denizciler ve ardından da Cizvit Misyonerlerinin Japonya'ya geliş tarihleri birbirine oldukça yakındır. İlk Avrupalı tüccar ve denizciler Japonya'ya 1542-1543'te ulaşırken, ilk Cizvit misyonerler 1549 yılında adaya ayak basmışlardır.³⁵ Oda Nobunaga gibi liderlerin koruyuculuğunda bu misyonerler, faaliyetlerini rahatlıkla gerçekleştirebilmiş ve ülkedeki Hristiyan nüfus gün geçtikçe artmıştır. 1549 yılında Cizvit Misyoner Xavier'in ilk kez Japonya'ya gelişiyle misyon faaliyetleri başlamış ve 17. yüzyıl başlarına değin misyonerlerin sayısı 130.000'i aşmıştır. ³⁶ Nobunaga'nın ardından gelen shogun Hideyoshi, artan Hristiyan nüfus karşısındaki endişeleri üzerine, Misyonerleri Kovma Emri³⁷ yayımlayarak, ülkedeki misyonerlik faaliyetlerine son vermek istemiştir.

Toyotomi Hideyoshi'nin ardından halefi Tokugawa Ieyasu'nun, Sekigahara Savaşı'ndan galip ayrılıp shogun olarak atanmasıyla birlikte 1600-1868³⁸ yılları arası sürecek olan *Tokugawa* ³⁹ *Dönemi* başlamış olur. ⁴⁰ Başkent Edo'ya -günümüz

³³Portekizliler, Tanegaşima Adası üzerinden gelmişler ve onlardan tüfek kullanımı hakkında bilgi edinen Japonlar bir süre tüfeğe *Tanegashima* adını vermişlerdir (Mitsusada Inoue, Kazuo Kasahara vd., 1987, ibid, 217).

³⁴Erkin H. Can, *Geçmişten Günümüze Japonya'dan Türkiye'ye Bakış*, Vadi yayınları, 2004, Ankara, s.21.

³⁵Erkin H. Can, 2004, ibid, s.26.

³⁶Küçükyalçın Erdal, ibid, s. 160.

³⁷Erkin H. Can, 2004, ibid, s.32.

天連追放令 *bateren tsuihō rei Misyonerleri Kovma Emri*

(<http://www.collegium.or.jp/~take/christi/rekisi2.html> Erişim Tarihi 18.02.2015.

³⁸ G. Henshall, Kenneth, *A History of Japan*, Palgrave, 1999, New York, s.48.

³⁹ Tokugawa (徳川): 徳 *toku* karakteri *iyilik, erdem, fazilet* anlamlarına; 川 *kawa, gawa* karakteri ise *nehir, ırmak* anlamına gelmektedir (Nihongo Daijiten, 1989, ibid, s. 406, 1390).

⁴⁰ Erkin H. Can, Japonya'da Türkiye Bilgisinin Oluşumu, Tarih ve Toplum, Şubat 2001, Cilt 37, Sayı 218, s. 26.

Tokyo'su- taşındığından dolayı *Edo*⁴¹ *Dönemi* olarak da bilinen bu dönemde, Batılı tüccarlara karşı duyulan güvensizlik duygusu devam etmiştir. Bu dönemde 1616 yılına gelindiğinde Hristiyanlık dini ve yabancı gemilerin –Çin gemileri hariç- Hirado ve Nagasaki limanları dışında faaliyette bulunmaları yasaklanmıştır.⁴² Hideyoshi ve Tokugawa'nın Hristiyanlara karşı uyguladıkları politikalar, dinî sebeplerden ziyade siyasi temellere dayanmaktaydı.⁴³ Yabancılarla olan ilişkilerini kısıtlayan Japonya böylece kapalılık dönemine girmiş oldu. Japonya'nın kapılarını dışa kapatarak dünyadan kendini soyutladığı bu dönem Tokugawa Barışı olarak da anılmış ve 1868 yılında shogunluğun ilgasına kadar devam etmiştir.⁴⁴ Ayrıca bu dönemde, *sonnō jōi* (*imparatoru say, barbarları kov*) sloganının ortaya çıkması ve milliyetçilik fikirlerinin yayılması, modern Japonya'nın oluşumunda etkili olmuştur.⁴⁵

Japonya'nın 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başlarında, Hristiyan Batı dünyasından ilişki kurduğu tek ülke Hollanda olmuştur. Bunun sebebi, dönemin Japon idarecilerinin Katolik Latinlerin faaliyetlerini yasaklaması fakat Hollandalıların ise, Protestan olması ve misyonerlik faaliyetlerinde bulunmamasıdır. Hollandalılar, ticaret mallarının yanı sıra her yıl shogunluğa raporlar sunmuşlar ve bunlar aracılığı ile Japonya, dünyadaki gelişmeleri takip etme fırsatını elde etmiştir. Japonlar, Dejima'daki Hollandalılar vasıtası ile Batılı büyük güçlerin Hindistan ve Çin toprakları üzerindeki faaliyetleri hakkında bilgi sahibi olmuşlardır.⁴⁶ 1840-1842 yıllarında İngiltere ve Çin arasında meydana gelen Afyon Savaşı'nın bölgede tansiyonu yükseltmesiyle

⁴¹ Edo (江戸): *e* ve *kō* okunuşlu 江 karakteri körfez, koy anlamlarına; 戸 *do* karakteri de *kapı* anlamına gelmektedir (Nihongo Daijiten, 1989, ibid, s. 632, 637).

⁴²Erkin H. Can, 2004, ibid, s.34.

⁴³G. Henshall, Kenneth, ibid, s.55.

⁴⁴Küçükyağın Erdal, ibid, s.215.

⁴⁵G. Henshall, Kenneth, ibid, s.60-64.

⁴⁶McNeil H. William, *Dünya Tarihi* (çev. Alaeddin Şenel), İmge Kitabevi, 1994, Ankara, s.122.

shogunluk yönetimi, Hollandalılardan ek raporlar talebinde bulunmuştur.⁴⁷

Amerikalı Amiral Perry (1794-1858) 1853 yılında Japonya'ya gelerek Japonya'yı kapılarını açmaya zorlamış ve 1854 yılında da iki taraf arasında Kanagawa Antlaşması imzalanmıştır.⁴⁸ Anlaşmaya göre Perry Japon limanlarının yakıt, ikmal ve ticarete açılmasını talep etmiştir.⁴⁹ Bu anlaşmayı İngiltere, Rusya⁵⁰ ve Hollanda ile benzer içerikli anlaşmalar takip etmiştir ve bu anlaşmalar kuvvete dayalı bir politikayla imzalanmıştır.⁵¹ Eşit olmayan bu anlaşmalardan sonra ülkede shogunluk ve imparatorluk tarafları olarak fikir ayrılıkları ortaya çıkmıştır. Shogunluk “*imparatoru say, barbarları kov*” sloganını benimseyenlerin faaliyetleri sonucunda gittikçe güç kaybetmiştir ve daimyōlar (derebeyler) güçlenmeye başlamıştır. Bunların içerisinde öne çıkan Satsuma ve Chōshu Daimyōları, Batılılarla başa çıkabilmek için Japon donanmasının onlarla baş edebilecek duruma getirilmesi gerektiğini savunmuşlar ve bu nedenle modern bir donanma ve ordu kurma yoluna gitmişlerdir. Ülkedeki bu kargaşanın sonucunda, özellikle Satsuma ve Chōshu klanları birleşerek 1868 yılında shogunluğun sona erip tüm yetkilerin imparatora verilmesini sağladılar ve Japonya *Meiji*⁵² Dönemine girmiş oldu. O dönem henüz 15 yaşında olan imparator Mutsuhito'nun, Satsuma ve Chōshu klanlarından da danışmanları vardı.⁵³

⁴⁷Erkin H. Can, 2004, ibid, s. 67.

⁴⁸Meyer'e göre, Amerika'nın Japonya üzerindeki çıkarları, 19. Yüzyılın ikinci yarısında Pasifiğe doğru genişlemesiyle birlikte Asya'ya doğru ilerleyebilmek için karşısına önce Japonya'nın çıkması ve Çin pazarlarına ulaşabilmek için Japonya'nın bir durak olarak görülmesine dayanıyordu (W. Meyer, Milton, ibid, s.128). Erkin'e göre; Pasifik Okyanusunda balina avcılığı yapan Amerika için Japon limanlarının açılması yakıt, erzak ve liman ihtiyacının karşılanması açısından önem teşkil etmekteydi (Erkin H. Can, 2004, ibid, s. 80).

⁴⁹G. Henshall, Kenneth, ibid, s.64.

⁵⁰ Perry'nin hemen ardından Rus Putyatin (1803-1883) Nagasaki'ye gelerek Japonları kapılarını açması konusunda zorlamıştır (Mitsusada Inoue, Kazuo Kasahara vd., 1987, ibid, s. 229).

⁵¹ Mitsusada Inoue, Kazuo Kasahara vd., 1987, ibid, s. 230.

⁵² Meiji (明治): *parlak, aydınlık, parlamak* anlamlarındaki 明 *mei, myō* karakteri ve *saltanat, devir, yönetmek* anlamlarına gelen 治 *ji, chi, osameru* kanjilerinden oluşmaktadır (Nihongo Daijiten, 1989, ibid, s. 1234, 1930).

⁵³Bu danışmanların isimleri şu şekildedir: Satsuma klanından Okuba Toshimichi (1830-78), Saigō

Bu dönemde Batının teknolojik yenilikleri örnek alınarak geleneksel Japon anlayışına uyarlanmıştır. Ayrıca Batı'ya birçok öğrenci ve diplomatlar gönderilmiş⁵⁴, Batı bilimiyle ilgilenilmiştir. Siyasî partiler kurulmaya başlanmış, 1889 yılında anayasa ilan edilmiş, Kyoto ve Edo'da bulunan ikili yönetim merkezi sadece Edo'da toplanarak bu şehire Tokyo ismi verilmiştir. Siyasi yapının gelişmeye başlamasıyla ekonomik ve toplumsal konularda da ilerleme kaydedilmiştir. Askerî alandaki yeniliklere ise; ordu ve donanmaya yabancı uzmanların getirilmesi, Avrupa tarzı üniformaların benimsenmesi ve Prusya düzeninin örnek alınması söylenebilir. O dönemde donanmada en üstün ülke İngiltere olduğu için, İngiltere model alınarak bir donanma okulu kurulmuştur. Birçok alanda ilerleme kaydetmeye devam eden Japonya, 1894-1895 Çin-Japon Savaşı'nda Çin'i yenmiş, akabinde 1904-1905 Rus-Japon Savaşı'nda da Rusya'yı yenerek dünya sahnesinde önemli bir yer almıştır. Aynı zamanda Rus-Japon Savaşı öncesi 1902 yılında imzalanan İngiliz-Japon İttifak Anlaşması da bir Asya devletinin Batılı bir güçle müttefik konuma gelmesi açısından büyük önem arz etmektedir. Ayrıca, özellikle Rus-Japon Savaşı'ndaki başarısının ardından Japonya, Asya'da kendisine yeni faaliyet alanları sağlayacağı politikalar geliştirmeye başlamıştır. Japonya'nın, 20. yüzyıldaki uluslararası ilişkileri de bu siyaset çerçevesinde ilerlemiştir.

Takamori (1827-77), ve Matsukata Masayoshi (1835-1924); Chōshu klanından ise, Kido Kōin (1833-77), Inoue Kaoru (1835-1915), Itō Hirobumi (1841-1909), Yamagata Aritomo (1838-1922) (G. Henshall Kenneth, *ibid*, s. 70).

⁵⁴ Meiji Döneminde eğitim için yurtdışına giden Japonların ayrıntılı listesi için bkz. Satan Gülce Pınar, *Meiji Dönemi'nde Eğitim İçin Yurtdışına Giden Japonlar*, Yayınlanmamış Lisans Tezi, 2008, Ankara.

1.2. ANA HATLARIYLA RUSYA TARİHİ

Rusya'nın geniş bir coğrafyaya sahip olması, Rus tarihini de önemli bir şekilde etkilemiştir. Sovyetler Birliğinin 1991'de dağılmasının ardından topraklarının yaklaşık bir çeyrek kadarını kaybetmiş olmasına rağmen Rusya Federasyonu coğrafi olarak dünyanın en büyük ülkesi olmaya devam etmektedir.⁵⁵

Ruslar, Slav ırkındandır ve slav sözcüğünün de *slovo* (söz, söz söyleyebilen) kelimesinden geldiği ileri sürülmekle birlikte, İskandinavyalı savaşçı tüccarların Slav topluluklarını idareleri altına almalarıyla, Rus sözcüğü de ortaya çıkmıştır.⁵⁶ Rusya'nın tarihi başlangıçtan itibaren incelendiğinde, M.Ö. 1000 yılından başlayarak Rus topraklarında İskitler, Sarmatlar, Gotlar, Hunlar ve devamında da 6. ve 7. yüzyıllarda Avarlar ve Hazar Türk topluluklarının yaşadıkları görülmektedir. 900'lü yılların sonuna doğru merkezi Kiev olan ilk Rus siyasî yapısı ortaya çıkmıştır.⁵⁷ Rusya, bu dönemlerde Bizans ile ilişki kurmayı başarmış ve bu ilişkiler 10. ve 11. yüzyıllarda Vladimir döneminde daha da kuvvetlenmiştir. Bu dönemde, hem Bizans'ın bölgeye yönelik Hristiyanlaştırma⁵⁸ çabaları hem de İslam dininin Ortadoğu'da etkin hale gelmesi, Vladimir'i yeni bir din arayışına yöneltmiştir.⁵⁹ Rusların Hristiyanlık dinini kabul etmelerinde, Bizans ile olan ilişkilerin kuvvetlenerek devam etmesini sebep olarak göstermek mümkündür.

Yine bu dönemlerde merkezi Kiev olan Rusya, Kievan Rus⁶⁰ olarak adlandırılmaktadır ve Moğol saldırılarında şehrin düşmesiyle 15. yüzyılın sonlarına

⁵⁵Riasanovsky Nicholas V. , Steinberg, Mark D., *Rusya Tarihi*, (çev. Figen Dereli) İnkılap Yayınları, 2011, İstanbul, s. 4.

⁵⁶Kamalov İlyas, *Altın Orda ve Rusya*, Ötüken Yayınları, 2009, İstanbul, s. 59-60.

⁵⁷Dualı Şir Muhammed, *Başlangıçtan Günümüze Rusya'da Din-Devlet İlişkileri*, İz Yayıncılık, 2014, İstanbul, s.21.

⁵⁸Dualı'ya göre, *tarihi belgeler Hristiyanlığın Rus topraklarına 8. yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren misyonerler yoluyla intikal ettiğini ortaya koymaktadır* (Dualı, ibid, s. 25).

⁵⁹Dualı, ibid, s.29.

⁶⁰Riasanovsky Nicholas V. , Steinberg, Mark D, ibid, s. 25.

kadar Moğol hakimiyetinde kalmıştır. Prensliklere bölünmüş bir şekilde yönetilmekte olan Rusya'da o dönem en güçlü prenslikler Moskova ve Novgorod prensliğidir ve 1471 yılında Moskova prensliği Novgorod'u yenerek güçlenmeye devam etmiştir. Bu dönemde Rusya'nın Bizans ve Balkanlar ile olan sıkı bağları, 1453 yılında İstanbul'un fethedilmesiyle beraber zayıflamıştır. Fakat İstanbul'un fethiyle Bizans kilisesinin yetkilerinin Rus Ortodoks Kilisesi'ne devredilmesi konusu ortaya çıkmıştır ve bu da Rusların Üçüncü Roma misyonunu üstlenerek imparatorluk olma yolunda ilerlemesinde etkili olmuştur.⁶¹

Moskova Knezliğinin güçlenerek büyümesiyle devam eden süreçte, 1462 yılından 1505 yılına kadar tahtta III. Ivan bulunmaktaydı. Rusya'nın Osmanlı Devleti ile olan ilk diplomatik ilişkileri de bu döneme rastlamaktadır.⁶² Ayrıca III. Ivan, Rusların Bizans'ın misyonunu devam ettireceklerinin göstergesi olarak Bizans'a ait olan "çift başlı kartal" armasını Rus arması olarak kabul etmiştir.⁶³

1547'de Büyük Ivan'ın ardından IV. Ivan tahta geçerek "Rus Çar'ı" ünvanını alan ilk Çar olmuştur.⁶⁴ Otuz yedi yıllık yönetiminde Korkunç Ivan lakaplı IV. Ivan döneminde Sibiryâ fethedilmiştir.⁶⁵ III. Ivan zamanında Rus hakimiyetinden çıkan Kazan 2 Ekim 1552'de tekrar ele geçirilmiştir ve Kurat bu olayın Türk şehirlerine doğru bir yayılmacılığı ortaya çıkardığını ve Rusların homojen bir millettten çok uluslu bir imparatorluğa dönüşmesine neden olduğunu ifade etmiştir.⁶⁶ Bu dönemde yine dış saldırılara maruz kalan Rusya, IV. Ivan'ın ardından Theodore tarafından yönetilmiş ve

⁶¹Dualı, Şir Muhammed, *ibid*, s.45, 277.

⁶²Kurat Akdes Nimet, *Rusya Tarihi Başlangıçtan 1917'ye Kadar*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1987, s. 117.

⁶³Kurat Akdes Nimet, *ibid*, s. 141.

⁶⁴Roberts J. M. *Avrupa Tarihi*, (çev. Fethi Aytuna), İnkılap Yayınları, 2010, İstanbul, s. 365.

⁶⁵Roberts J. M., *ibid*, s. 365.

⁶⁶Kurat Akdes Nimet, *ibid*, s. 152-153.

bu dönem de 1598 yılına kadar devam etmiştir. Takip eden süreçte, Boris Godunov, Michael gibi isimler tahta çıkmış, Romanov Hanedanlığı⁶⁷ kurulmuştur. I. Petro'nun⁶⁸ 1682 yılında tahta geçmesiyle başlayan ve Büyük Petro Dönemi olarak adlandırılan bu dönem, 1725 yılına kadar devam etmiştir. Roberts'a göre I. Petro, Rusya'nın Batı'dan alınacak modernlik kavramıyla geleceğe taşınabileceğini öngörmüştür.⁶⁹ Kurat'a göre de Petro, Rusya'yı geleneksel Moskova zihniyetinden çıkarmış, Batı tekniğiyle birlikte Avrupalılaştırmış bir Rusya yaratmıştır.⁷⁰ Bu yönüyle Petro'nun Meiji dönemi reformcularının fikirleri ile ortak kanaatlerinin olabileceğini düşünmek mümkündür. Rusya, bu dönemde de genişleme politikasına devam ederken Rus İmparatorluk donanması kurulmuştur.⁷¹ Ayrıca, Rus tarihinde ve Rusya'nın ilerlemesinde önemli bir yere sahip olan Büyük Petro döneminde, daha önce başlamış olan Batılılaşma hareketleri hız kazanmıştır. Batılılaşma hareketleriyle birlikte, 16. ve 17. yüzyıllarda hem İngiliz tüccarlar hem de Avrupalı devletlerin elçileri Rus topraklarında görülmeye başlamışlardır.⁷²

Büyük Petro'nun ardından, sırasıyla karısı I. Katerina, ardından II. Petro, Büyük Petro'nun kızı Anna, Elizaveta ve III. Petro geçmişlerdir.⁷³ 1762'de Rus askerî erkanının, III. Petro'nun yönetimdeki yetersizliği üzerine II. Katerina'yı imparatoriçe ilan etmesiyle tahta geçen Büyük Katerina, 1796 yılına kadar tahtta kalmıştır. Rusya'nın Osmanlı Devletinden Karadeniz'e geçiş hakkı elde ettiği Küçük Kaynarca Antlaşması⁷⁴ Büyük Katerina Döneminde imzalanmış ve ardından tahta I. Alexandr

⁶⁷Rusya'da Romanov Hanedanı 1917'ye dek Rus tahtında kalmıştır (McNeil, ibid, s. 363).

⁶⁸Bazı tarihçiler I. Petro'yu Deli Petro olarak adlandırmaktadır.

⁶⁹Roberts J. M., ibid, s. 368.

⁷⁰Kurat Akdes Nimet, ibid, s. 271.

⁷¹<http://rusnavy.com/history/pjotr.html> Erişim Tarihi: 09.11.2014.

⁷²Roberts J. M., ibid, s. 369.

⁷³Bu kişilerin tahtta kaldıkları dönemlerle ilgili olarak ayrıntılı bilgiler için bakınız: Kurat Akdes Nimet, ibid, 1987.

⁷⁴Küçük Kaynarca Anlaşmasıyla Ruslar, İstanbul'da bir elçi bulundurma hakkı elde etti ve Kırım'ın

geçmiştir.

1825-1855 yılları arasında ülkeyi yöneten I. Nikolas döneminde, Rusya ve Osmanlı Devleti arasında meydana gelen Kırım Savaşında⁷⁵ Fransa ve İngiltere Osmanlı Devleti'ne yardımda bulunmuş ve Rusya yenilgiye uğratılmıştır. Kırım Savaşı'na kadar Osmanlı Devleti'ndeki Ortodoksların koruyuculuğunu üstlenme girişimlerinde bulunan Rusya, savaş sonucunda bu isteğinden vazgeçmiş ve Osmanlı Devleti'nde de İslahatlar yapılmıştır.⁷⁶

I. Nikolas'ın ardından yönetime geçen ve 1881 yılına kadar tahtta kalan II. Aleksandr devrinde özellikle askerî alanda düzenlemelere gidilmiştir. Askerî alandaki düzenlemelerde hem Rusya'da hem Japonya'da Prusya'nın örnek alınması dikkat çekicidir. Bu dönemde Rusya Uzak Doğu'ya ilerlemeye başlamış ve bu çıkarları doğrultusunda özellikle Çin ile ilişkilerini geliştirmeye özen göstermiştir. Rusya'nın Batı'da yalnız kalması ve Doğu'ya doğru ilerlemesi arasında bir ilişki olduğu savunulmaktadır ve ideolojik olarak da bu yıllarda, Rusya'nın medeni bir ulus olarak geri kalmış halkları kontrol etme ve onları düzene sokma görevine sahip olması şeklinde, Batı emperyalizmine benzer bir mantık ortaya çıkmıştır.⁷⁷ Bu dönemin en önemli olaylarından biri de, Gazi Osman Paşa kumandasındaki Türk birliklerinin Plevne'de Ruslara yenildiği 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'dır.

bağımsızlığı Osmanlı Devleti tarafından kabul edildi. Bu nedenle Küçük Kaynarca Anlaşması Osmanlı'ya toprak kaybettirmese de Ruslara Osmanlı Devleti'ndeki çeşitli milletleri kıskırtarak içeriden parçalama fırsatı vermiştir (Sander, ibid, s. 205-206).

⁷⁵Kırım Savaşı, Osmanlı Devleti için, ilk kez Fransa, İtalya ve İngiltere ile ittifak kurması ve bu devletlerin desteğini alarak Rusya'ya karşı başarı elde etmesi bakımından önemlidir (Şahin, 1988, 25). Ayrıca bu savaş, ilk kez buharlı gemilerin ve trenlerin kullanıldığı bir savaş olması sebebiyle teknolojik açıdan modernliğin göstergesidir (Roberts, ibid, 484).

⁷⁶Kırım Savaşı'nın diplomatik safhası, askerî faaliyetleri ve savaş sonunda yapılan ıslahatlar ile ilgili ayrıntılı bilgilere, Başbakanlık Devler Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivleri Daire Başkanlığının 84 Numaralı, *Osmanlı Belgelerinde Kırım Savaşı 1853-1856* başlıklı yayınından ulaşılabilir.

⁷⁷Riasanovsky Nicholas V. , Steinberg, Mark D., ibid, s. 401-402.

II. Aleksandr döneminde Berlin Konferansıyla Orta Doğu'ya doğru ilerleyişi kısıtlanan, Orta Asya'da ise karşısına İngiltere çıkan Ruslar, yönünü Doğu Asya'ya çevirmiştir.⁷⁸ Rusya, Japon denizine kadar inmek ve Çin'de Rus nüfuzunu yaymak amacıyla Sibiryaya boyunca uzanacak bir demiryolu inşasına başlamıştır.⁷⁹ Bunlar ilk adımlar olmakla birlikte bu konudaki en önemli gelişmeler II. Nikolas döneminde gerçekleştirilmiştir.

II. Aleksandr'ın ölümünün ardından tahta III. Aleksandr ve onun ardından da II. Nicolas geçmiştir. Son Çar olan II. Nikolas'ın dönemi ise 1894-1917 yılları arasındadır. Bu dönemin Maliye Bakanı olan Witte, özellikle demiryollarına önem vermiştir. Çar II. Nikolas döneminde Rusya, Asya'da genişleme politikasının bir sonucu olarak Japonya ile savaşmış ve yenilgiye uğramıştır ve savaş sonrasında 1905'in Ocak ayında, Rusya'da 1917 Bolşevik Devriminin habercisi olarak nitelendirilebilecek bir ihtilal meydana gelmiştir.⁸⁰ 1905 İhtilalinin sebebi olarak; Rusya'nın ekonomisinin sarsılmış olması, savaş masraflarının yabancı ülkelerden alınan borçlarla karşılanıp halka birtakım yeni vergiler yüklenmesi, işçilerin yevmiyelerinin kısıtlanması ve tüm bunların Rus-Japon Savaşı'nda üst üste alınan yenilgilerle birleşmesi gösterilebilir.⁸¹ Bu devrimle ilk kez Rusya'da ulusal bir parlamento açılmış ve ilk anayasal gelişmeler başlamıştır.⁸² I. Rus Devrimi olarak anılan bu ayaklanma, Çarlık yönetimine karşı yapılmış olan ilk devrim niteliğindeki harekettir.⁸³ Rusya'daki bu karışıklık dönemi, 1917 yılında gerçekleşen Bolşevik

⁷⁸Yamamuro Shinichi, *Nichiro Sensō no Seiki*, Iwanamishinsho, 2005, Japan, s. 40.

⁷⁹Kurat Akdes Nimet, *ibid*, s. 363.

⁸⁰Acar Kezban, *Ortaçağ'dan Sovyet Devrimi'ne Rusya*, İletişim Yayınları 1435 Tarih Dizisi 55, İstanbul, 2009, s.329.

⁸¹Kurat Akdes Nimet, *ibid*, s. 378.

⁸²Sander Oral, *ibid*, s. 235.

⁸³Dualı Şir Muhammed, *ibid*, s. 70.

İhtilali ile son bulmuştur.

1.3. RUS-JAPON İLİŞKİLERİNİN BAŞLANGICI

Rusya'nın, Japon adalarını ilk keşfetmesi Büyük Petro dönemine, yani 17. yüzyılın sonu ve 18. yüzyılın başlangıcına denk gelmektedir. 1697'den 1875'e kadar Rusya'nın Japonya ile ilgili iki önemli amacı, Japonya ile diplomatik ve ticari ilişkiler kurmak ve Rus-Japon sınırını belirlemektir.⁸⁴ Sibirya'nın fethinden sonra sert iklim koşulları da Rusları güneyde yeni yerler keşfetmeye itmiştir.⁸⁵

Rusya'yı ziyaret eden ilk Japon, 16. yüzyılın sonlarında Portekizli rahip Nicolaus de Melo ile Filipinlerden yola çıkan Nicolaus de St. Augustino isimli Hristiyan bir Japondur. Bu kişiler Rusya üzerinden Roma'ya gitmeye çalışırken casusluk şüphesiyle Moskova'da tutuklanmışlardır.⁸⁶ 1678'de Rus elçisi olarak Çin'de bulunan Nikolai Spafarii'nin, Çin'e komşu ülkeler hakkındaki araştırma raporu, Japonya'ya dair ilk ciddi araştırmadır.⁸⁷ 1695'te ise, bir teknenin fırtınadan dolayı Kamçatka'ya kadar sürüklenmesi ve Denbei isimli bir Japonun buranın yerli halkı tarafından bulunması ve devam eden süreçte de 1697 yılında kaşif Atlasov ile karşılaşması, ilk Rus-Japon ilişkilerinin başlangıcına dair kaynaklara yansıyan ilk bilgilerdir.⁸⁸ 1700'lerde Kamçatka'yı keşfeden Atlasov'un Kuril Boğazı'nın ötesindeki Japon adaları hakkındaki raporuyla Moskovada Japonya'ya dair bilgiler oluşmaya

⁸⁴Lensen George Alexander, *The Russian Push Toward Japan*, Octagon Books, 1971, New York, viii.

⁸⁵Lensen George Alexander, 1971, ibid, s. 19.

⁸⁶Wells David N., *Russian Views of Japan 1792-1913*, Routledge Curzon, 2004, New York, s. 2.

⁸⁷Lensen, George Alexander, 1971, ibid, s. 25.

⁸⁸Okabe Shoichi, *The First Japanese Teacher in the Land of Rus' . Denbei: Shipwrecked Seafarer*, Kanazawa University Journal of Education Center for Foreign Students, 2:71-88, s. 76.

başlamıştır⁸⁹ Denbei, Atlasov ile temaslarının devam etmesi sonucunda Çar I. Petro'nun huzuruna çıkarılmış ve St. Petersburg'da kurulan Japon Dil okulunda eğitim vermeye başlamıştır. Bu olayla Rusya'daki Japonca eğitimi de başlamıştır.⁹⁰

1729 yılına gelindiğinde ise, Kamçatka'da kaza geçiren Japon denizcilerden iki kişi Ruslar tarafından önce tutsak edilmiş ve daha sonra da İmparatoriçe Anna'nın huzuruna getirilmişlerdir. Soza ve Gonza isimli bu iki Japon, Bilimler Akademisi'nde kurulan Japonya çalışmaları bölümünde eğitmen olarak çalışmışlardır⁹¹ Biz bu kişilerin, daha önce Denbei tarafından Rusya'da başlatılan Japonca eğitimini devam ettirdiklerini düşünüyoruz.

Büyük Petro'dan sonra Japonya'ya olan ilgi azalsa da, 1730-1740 yıllarında yani İmparatoriçe Anna döneminde tekrar ilginin arttığını söylemek mümkündür. Bu dönemde, Bering⁹² isimli bir Rus ilk kez Hokkaido'da Japonlarla temasta bulunmuştur.

18. yüzyılda Rusya, ticari ilişkiler kurmak istediğini belirterek Japonya'ya birçok kez gemi göndermek istemiş ve o dönem yabancılar sadece Nagasaki'de ticaret gemisi bulundurabildikleri için Ruslar, sürekli olarak ticaret taleplerinin reddedilmesiyle ülkelerine dönmüşlerdir. Fakat 18 Ekim 1792'de Hokkaido'nun kuzey kıyılarına ulaşan Laxman öncülüğündeki Rus seferi, Hokkaido'ya girilebilen ilk sefer olarak anılmaktadır.⁹³ Rusların sürekli ticarî ilişkiler kurma teşebbüsleri ve kuzeyde

⁸⁹Lensen, George Alexander, *Early Russo-Japanese Relations*, The Far Eastern Quarterly, Vol. 10, No. 1, (Nov. , 1950), pp.2-37, s. 3.

⁹⁰ Wells David N., *Early Russian Travel Writing on Japan*, New Zealand Slavonic Journal. 38:27-44, s. 27. (http://espace.library.curtin.edu.au/R?func=dbin-jump-full&local_base=gen01-era02&object_id=21366 Erişim Tarihi 29. 05. 2015).

⁹¹Yoshikazu Nakamura, *The Stasuma Dialect in St. Petersburg or the Adventures of Gonza the Castaway*, https://www.jpff.go.jp/e/publish/periodic/jfn/pdf/jfn26_3.pdf Erişim Tarihi 29.05.2015.

⁹²1681-1741 yılları arasında yaşamış olan Danimarkalı bu denizcinin asıl adı Vitus Bering'dir. Kamçatka'dan başladığı seyahatinde Bering Boğazını keşfetmesiyle bu boğaza onun ismi verilmiştir (<http://global.britannica.com/EBchecked/topic/61919/Vitus-Bering> Erişim Tarihi 29.05.2015).

⁹³Irish Ann B., *Hokkaido: A History of Ethnic Transition and Development on Japan's Northern Island*, McFarland, 2009, North Caroline, s. 60. (https://books.google.com.tr/books?id=-9EBuQKNRQC&pg=PA60&lpg=PA60&dq=adam+laxman+russia&source=bl&ots=GH OE1yrBl&sig=KZP0kV5q7cejpEdJkCNgGqizr2k&hl=tr&sa=X&ei=8UZoVZadFIG_sgGdoYDQA

Kamçatka ve Kuril Adalarında faaliyetlere girişmelerinin, Japonya tarafından tehdit olarak algılandığını düşünmek mümkündür. Bunun sonucu olarak 1798'e gelindiğinde shogunluk kuzey bölgelerin yönetimini sıkı bir denetim altına alarak, Hokkaido'nun stratejik bölgelerine ve Etorofu'ya takviye kuvvetler sevk etmiş, ivedilikle kuzey kıyıların savunması hazırlıklarına başlamıştır.⁹⁴ Bu konuda Lensen, birçok Japon tarihçisi için Rus-Japon Savaşı'nın bu noktada başladığını belirtmiştir.⁹⁵

1800'lere gelindiğinde ise bölgedeki Amerikan ve İngiliz varlığına karşılık Rusya da, Uzak Doğu'da aktif bir rol üstlenme çabası içerisinde Japonya ile ticarî ilişkiler kurma çalışmalarına hız vermiştir. 21 Ağustos 1853'te de bir Rus filosunun Nagasaki limanına yanaşması karşısında buradaki Japon yetkililerin herhangi bir karşıt önlem almamaları kapalılık politikasının ortadan kaldırılmasına yönelik işaretlerin ilki olarak tanımlanmaktadır.⁹⁶ Rusya'nın uzun yıllar süren ticarî ilişki kurma girişimleri 1855 yılında, Rus elçisi Euphimy Putiatinin⁹⁷ girişimleriyle imzalanan Shimoda Antlaşmasıyla sonuç vermiştir. Bu anlaşmayla birlikte Kuril Adalarının güneyi Japonlara, kuzey adaları Ruslara bırakılmıştır. Ayrıca Shimoda, Hakodate ve Nagasaki limanları Rus gemilerine açılarak 1858'de de diğer limanların da açılması ve Rus yerleşimi ve ticaretinin düzenlenmesi konusunda yeni bir anlaşma yoluna gidilmiştir.⁹⁸ Rusya ile ticaret Antlaşmasının imzalanmasından ve Meiji Restorasyonunun ardından, özellikle kuzeyde Rus okul ve hastanelerinin kurulmasıyla Rus etkisi hızlı bir biçimde artmıştır. Ayrıca, Nagasaki ve Hakodate, Rus donanması için kışın önemli merkezler

[&ved=0CEEQ6AEwCA#v=snippet&q=laxman%20ezo&f=false](#))

⁹⁴Lensen George Alexander, 1971, ibid, s. 189.

⁹⁵Lensen George Alexander, 1950, ibid, s. 33.

⁹⁶Lensen George Alexander, 1971, ibid, s. 312.

⁹⁷<http://www.nippon.com/en/column/g00094/> Erişim Tarihi 26.11.2014.

⁹⁸Franz Edgar, *Siebold's Involvement in the Friendship Treaty between Japan and Russia*, Ritsumeikan International Affairs Vol. 6, pp. 99-125, 2008, s. 123.

konumuna gelmiştir ve 1871 yılında Nagasaki ve Vladivostok arasına döşenen ve 1873'te Tokyo'ya uzatılan telgraf hattı, iki ülke arasındaki iletişimi geliştirmiştir.⁹⁹ Fakat 1890'lara gelindiğinde ise, hem Rusya hem de Japonya Asya'da çıkarlar elde etme politikalarını takip etmeye başlayınca akabinde gelişen olaylar 1904-1905 Rus-Japon Savaşı'na giden yolu açmıştır.

1.4. JAPONYA VE RUSYA'NIN ASYA POLİTİKALARI

1.4.1. JAPONYA'NIN ASYA POLİTİKALARI

Tokugawa Dönemi boyunca kapılarını dış dünyaya kapatan Japonya'da, büyük bir güç olabilme düşüncelerinin tohumları da yine bu dönemde atılmıştır. Özellikle yabancılarla olan ilişkiler çeşitli olumsuzluklara yol açtığı için daha sonra militarizme gidecek olan fikrî alt yapı bu dönemde oluşmuştur.¹⁰⁰ Çünkü Tokugawa Döneminde Japon politikacılarıdaki esas endişe, Japon adalarının Hristiyanlaştırılması ve Filipinler'e benzer bir şekilde Japonya'nın da kolonileştirilmesiydi.¹⁰¹ Meiji Dönemi'ne gelindiğinde ise oluşturulan fikrî alt yapılar hayata geçirilmeye başlanmış ve birçok alanda yeniliklere gidilmiştir. Bu dönemde birçok alanda gerçekleşen yeniliklerin ardından Japonya, özellikle sanayisi için hammadde ve pazar ihtiyacını karşılamak amacıyla Asya'ya yönelmiştir.¹⁰² Meiji Dönemi'nin sonuna doğru Japonya Doğu Asya bölgesinde siyasî ve askerî etkinliğini artırmaya başlamıştı. Bunun sebebi de, hem ekonomik durumunu geliştirmek hem de ekonomisi için gerekli olan

⁹⁹Wells David N., ibid, s. 11.

¹⁰⁰Dündar A. Merthan, *Panislamizm'den Büyük Asyacığa*, Ötüken Yayınları, 2006, İstanbul, s.125.

¹⁰¹Aydın Cemil, *The Politics of Anti-Westernism in Asia*, Columbia University Press, New York, 2007, s. 25.

¹⁰²Dündar A. Merthan, 2006, ibid, s.137.

hammaddeyi bu bölgeden temin etmektedir.¹⁰³

İlk olarak 1894-1895 yılında Çin ile karşı karşıya gelen Japonya önce Çin'i, ardından da Çin ile yakınlaşarak bölgede demiryolları inşa etmeye başlayan ve asker sevkiyatına devam eden Rusya'yı mağlup etmiştir. Diğer ülkeler tarafından genellikle savaşın Rusya tarafından kazanılması beklenirken Asyalı bir devlet olan Japonya'nın zafer kazanması, Japonya'nın bölgede izleyeceği siyaseti de önemli bir şekilde etkilemiştir. Bu durum, Japonya'nın Asya'yı kendi siyasi çatısı altında birleştirmeyi amaçlayan Büyük Asyacılık idealini gerçekleştirmek için beklediği fırsatı doğurmuştur.¹⁰⁴ Dündar Pan Asyacılığı Pan Türkçülüğe benzer bir biçimde, Asya milletlerinin Japonya'nın liderliğinde birleşmesi fikri olarak tanımlamıştır.¹⁰⁵ Saaler'e göre de Batı'nın karşısında durabilmeyi öngören Pan Asyacılık, Japonya'nın Asya'nın doğusunda elde edeceği bir egemenliği meşru duruma getirecekti.¹⁰⁶ Kimitada ise, sadece Asya kimliği üzerinden oluşturulan bir Asyacılık ile Japonya liderliğindeki bir Asyacılıktan bahsetmiştir.¹⁰⁷ Yurdusev de, Japonya'nın tıpkı Avrupa devletlerinin kendisine uyguladığı politikayı 19. yüzyılın sonlarından itibaren Asyalı devletlere uygulayarak emperyalist bir politika içerisine girmesini eleştirmektedir.¹⁰⁸

Esasında 19. yüzyılın sonlarından itibaren Avrupa'da ortaya çıkan "sarı ırk"¹⁰⁹

¹⁰³Gönen Hakan, "Modern Japonya'nın Siyasal Gelişimi ve Dış Politikasına Genel Bir Bakış (1868-1945)", Japon Dış Politikası Sistemik ve Bölgesel Aktörlerle İlişkiler (der. A. Mete Tuncoku), Nobel Yayınları, 2013, Ankara, s. 35.

¹⁰⁴Dündar A. Merthan, 2006, ibid, s. 141.

¹⁰⁵Dündar A. Merthan, 2006, ibid, s. 141-142.

¹⁰⁶Saaler Sven, *Pan Asianism in Modern Japanese History* (edt. Sven Saaler ve J. Victor Koschmann), Routledge, 2007, Oxon, s. 2.

¹⁰⁷Kimitada Miwa, *Pan Asianism in Modern Japanese History* (edt. Sven Saaler ve J. Victor Koschmann), Routledge, 2007, Oxon, s.21.

¹⁰⁸Yurdusev, A. Nuri, "Japonya'nın Avrupa Uluslararası Toplumuna Entegrasyonu", Japon Dış Politikası Sistemik ve Bölgesel Aktörlerle İlişkiler (der. A. Mete Tuncoku), Nobel Yayınları, 2013, Ankara, s. 21.

¹⁰⁹Özellikle 1895'teki Çin-Japon Savaşı'nda Japonya'nın askeri gücünün fark edilmesiyle, Alman İmparatoru Kaiser Wilhelm Japonları "sarı tehlike" olarak tanımlamıştır (Yamamuro Shinichi, 2005, ibid, Japan, s. 55). Bu etiketlemeye karşılık olarak da Japonlar "beyaz tehlike" terimini türetmişlerdir (Aydın Cemil, ibid, s. 54-55).

tehlikesi karşısında Japonya, bunu daha da körüklememek için Pan Asyacı söylemlerden kaçınmıştır.¹¹⁰ Fakat 1894-1895 Çin-Japon Savaşı ve bilhassa 1904-1905 Rus-Japon Savaşından galibiyetle çıkan Japonya'nın, Pan Asyacı faaliyet ve söylemlerini artırdığını söylemek mümkündür. 1890'ların sonlarına doğru bazı yüksek mevkideki Meiji bürokratları, Pan-Asyacılığı Doğu Asya'daki Batılı güçlerin saldırgan politikalarına karşı bir alternatif olarak düşünmeye başlamışlardır.¹¹¹ Hatta, Meiji Döneminde Pan Asyacılık ile ilgili olarak genellikle "Yükselen Asya" (Kō-A) veya "Asya Birliği" (Ajia Rentai) gibi sloganlar kullanılırken, 1916'da Kodera Kenkichi (1877-1949) tarafından ortaya konan "Büyük Asyacılık Tezi" adlı çalışma ile "Asyacılık" ve "Büyük Asyacılık" terimleri kullanılmaya başlanmıştır.¹¹² Rus-Japon Savaşının sonrasında da Tōyōjin no Tōyō (Asyalılar için Asya) ifadesinin de kullanıldığı görülmektedir.¹¹³ Yine Meiji döneminde, Pan Asyacılığı savunan bazı kuruluşlar ortaya çıkmıştır. Bunlardan bazıları; Asya Dayanışması (Ajia rentai), Yükselen Asya (Kō A), Yeni Asya (Shin-A), Yükselen Asya Toplumu (Kōa Kai), Asya Birliği (Ajia Kyōkai), Doğu Asya Kültürel Birliği (Tōa Dobunkai), Kara Okyanus Cemiyeti (Genyōsha), ve Amur Cemiyeti veya Kara Ejderler Cemiyeti (Kokuryūkai) dir.¹¹⁴

Büyük Asyacılık idealini gerçekleştirebilmek için Japonya, Asya'daki Müslüman topluluklarla da işbirliği yoluna gitmiştir. Müslümanlara yönelik bu ilgi özellikle 1905 yılında Ruslara karşı elde edilen zaferden sonra Japonların Büyük

¹¹⁰Saaler Sven, ibid, s.5.

¹¹¹ Aydın Cemil, ibid, s. 54.

¹¹²Saaler Sven, ibid, s.7.

¹¹³Aydın Cemil, ibid, s. 90.

¹¹⁴Aydın Cemil, ibid, s.4.

<http://science.jrank.org/pages/10582/Pan-Asianism-Pan-Asianist-Organizations-in-Japan.html>

Erişim Tarihi 29.05.2015.

Güçler arasında anılmasıyla birlikte başlaması açısından önem arz etmektedir¹¹⁵

1.4.2. RUSYA'NIN ASYA POLİTİKALARI

Rusya, Korkunç Ivan döneminde Kazan ve Astrahan'ı ele geçirmiş ve ardından süre gelen yayılcı politikası sonucu Doğu'ya yönelerek, Pasifik Okyanusu'na kadar gelmiştir.¹¹⁶ Adıbelli, Marshall'ın belirttiği rakamlara göre; *1584 yılında 2.462.000 km² olan Rus topraklarının büyüklüğünün, 1899'da 13.937.000 km²'ye yükseldiğini ve bu yayılmanın önemli bir bölümünün de Asya'da gerçekleştiğini* ifade etmiştir.¹¹⁷

1700'lü yıllarda Asya'da belirgin bir saldırgan politika izlemeyen Rusya, 1800'lerin ikinci yarısından itibaren bölgedeki girişimleriyle Uzak Doğu'daki yayılcı politikasını ortaya koymuştur. Rusların bu bölgeye ilerlemeye çalışmalarındaki sebepler; hem Rus nehirlerinin açık denizlere ulaşımının olmamasından dolayı taşımacılığın sınırlı kalması hem de Rusya içerisinde kürk ticaretinin gelişmesidir.¹¹⁸ Ayrıca Çin'in 12,863 milyon hektarlık bölümünün ormanlarla kaplı olduğu¹¹⁹ göz önünde bulundurulduğunda, kereste üretimini amaçlayan Rusya açısından bu durumun da Rusya'nın bölgedeki yayılcılık sebeplerinden biri olduğunu düşünmek mümkündür. Ayrıca Çin sahip olduğu doğalgaz, petrol, kömür, bakır, alüminyum gibi madenlerden dolayı da Rusya için önem arz

¹¹⁵Dündar A. Merthan, 2006, ibid, s. 210.

¹¹⁶Kaya Sezgin, İsmayilov Meşdi, "*Rus Avrasyacılığı ve Jeopolitik Bir Varlık Olarak Doğu Algısı*", Rusya'nın Doğu Politikası (edt. Sezgin Kaya), Ekin Yayınevi, 2013, Bursa, s.1.

¹¹⁷Adıbelli Barış, "*Rusya'nın Uzak Asya Politikası*" Rusya'nın Doğu Politikası (edt. Sezgin Kaya), Ekin Yayınevi, 2013, Bursa, s.349.

¹¹⁸Vaughan John F., *Russia, The Far East, And The Sea Powers, 1847-1905*, Kansas State Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 1964, Manhattan, Kansas, s. 2-3.

¹¹⁹Arıbaş Kenan, Hüdavendigar Muhammed Nafiz, *Siyasi Coğrafya Açısından Çin*, Çizgi Yayınları, 2014, Konya, s. 76.

etmektedir.¹²⁰ Rusya'nın Doğu Asya politikasının şekillenmesinde, İngiltere'nin bölgedeki varlığı da oldukça etkili olmuştur.

Batı'da Osmanlı Devleti'nin aleyhinde politikalar izleyen Rusya, Kırım Savaşı'ndaki yenilgisiyle Asya'ya yönelmiştir.¹²¹ 1860 yılında Japon Denizi kıyısındaki Rus yerleşimine Vladivostok¹²² adını veren Ruslar, Asya politikasında nedenli istekli olduklarını da göstermişlerdir.¹²³ Ayrıca 14 Kasım 1860 yılında Çin ile imzalanan anlaşma gereğince Amur'dan Kore'ye kadar Mançurya'nın Doğu Sahilleri Rusya'ya bırakılmış ve Rusya'nın doğudaki sınırları Japonya'ya kadar uzanmıştır.¹²⁴

Vaughan, 1885'e kadar Çin saldırganlığından duyulan endişenin Rusya'yı bölgede harekete geçirdiğini ifade etmiştir.¹²⁵ Fakat biz, bu endişenin Çin'e değil, daha çok bölgedeki diğer Batılı güçlere karşı olduğu kanaatindeyiz. Rusya'nın bölgedeki çıkarlarını korumaya yönelik olarak 1891 yılında Trans-Sibirya Demiryolu'nu, 1896'da ise Çin ile yaptığı bir anlaşma ile Çin Doğu Demiryolu'nu inşa etme hakkını elde etmiştir.

Rusya'nın demiryolları girişiminden sonraki bir diğer adımı, 1897'de Port Arthur'u, ardından da tüm Liaotung Yarımadası'nı almak olmuştur.¹²⁶ Çünkü Sibirya Demiryolları tamamlandığında, son durak noktası kışın aylarca buzla kaplı olan Vladivostok limanı olacaktı ve Rusya da buna alternatif olarak Port Arthur Limanı'nı ele geçirmiştir.¹²⁷ Aynı zamanda Rusya'nın bölgeye asker sevkiyatı yapmaya devam

¹²⁰Çin'in sahip olduğu maden ve enerji kaynakları hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız: Arıbaş Kenan, 2014, ibid, s. 205-240.

¹²¹Dündar A. Merthan, 2006, ibid, s. 36-37.

¹²² Vladivostok sözcüğü Rus dilinde *Doğunun Hakimi* anlamına gelmektedir (Yamamuro Shinichi, 2005, ibid, s. 40).

¹²³Adıbelli Barış, *Rusya'nın Doğu Politikası* (edt. Sezgin Kaya), Ekin Yayınevi, 2013, Bursa, s.350-351.

¹²⁴Dündar A. Merthan, 2006, ibid, s. 137.

¹²⁵Vaughan John F., 1964, ibid, s. 29.

¹²⁶Vaughan John F., 1964, ibid, s. 37.

¹²⁷ Yamamuro Shinichi, *Nichiro Sensō no Seiki*, Iwanamishinsho, 2005, Japan, s. 42.

etmesi de Rusya'nın Asya'da uygulamaya çalıştığı yayılcı politikayı desteklemektedir.

Demiryolları ve asker sevkiyatı dışında Rusya bölgede bir kereste fabrikası kurmayı da amaçlamıştır. Ruslar, Yalu Nehri bölgesine bir kereste fabrikası kurmuşlar ve buraya asker takviyesi yapmışlardır. Kereste fabrikası kurulmasının en büyük destekçisi Alexandr Mikailovich Bezobrazov olmuştur. 1902 yılında Çar tarafından Mançurya'ya görevlendirilen Bezobrazov'un temelde dayandığı iki politika vardı:

1- Bölgede Rusya için önemli olan politik-ekonomik faaliyetler geniş çapta yerine getirilecektir; bu da bölgedeki tüm yabancıların çıkarlarının engellenmesi anlamını taşımaktadır.

*2-Rusların politik ve ekonomik çıkarlarının korunması için gerekli tüm askeri hazırlıklar minimum zaman ve masrafla oluşturulacaktır.*¹²⁸

Rusya'nın bölgede izlemiş olduğu politika, Japonya'nın da çıkarlarını zedelediği için öncelikli olarak diplomatik yollardan görüşmeler sağlanmıştır. Fakat bu görüşmeler sırasında Rusya'nın olumsuz yönde tavır sergilemesi üzerine Japonya, önce Rusya ile ilişkilerini kestiğini açıklamış ardından savaş başlatmıştır. Savaştan yenik ayrılan Rusya'da yaşanan ekonomik sıkıntılardan sonra 1905 yılında devrim gerçekleşmiştir. Birinci Dünya Savaşı ile yüzünü tekrar Batıya dönen Rusya'da bu kez 1917 devrimi meydana gelmiş ve Bolşevikler yönetime geçmiştir.

¹²⁸Crist, David S., *Russia's Far Eastern Policy in the Making, The Journal of Modern History*, Vol. 14, No. 3, (Sep. , 1942), pp. 317-341. syf. 328.

II. BÖLÜM

1. AFYON SAVAŞLARI, 1894-1895 ÇİN-JAPON SAVAŞI VE BOKSÖR AYAKLANMASI

Rus-Japon Savaşı'na giden yolda, özellikle Çin ve Mançurya bölgesinde gelişen olaylar, Rusya ve Japonya arasında bir rekabetin doğmasına yol açmış ve sonucunda da 1904-1905 Rus-Japon Savaşı meydana gelmiştir. Bölgede çıkarları bulunan devletlerden sadece Rusya'nın değil, İngiltere, Fransa, Almanya, Amerika gibi devletlerin politikaları da bölgedeki sıcak gelişmeleri tetiklemiştir. Çalışmamızın bu bölümünde, Rus-Japon Savaşı'na giden yolda meydana gelen olaylardan sırasıyla Afyon Savaşları, 1894-1895 Çin-Japon Savaşı ve Boksör Ayaklanması ele alınacaktır.

Çin'in Avrupa ile teması 13. yüzyıla, Marco Polo zamanına dayanmaktadır.¹²⁹ Bu ilişkiler 16. yüzyılın ilk yarısında Portekizlilerin gelişiyle hız kazanmış, özellikle Kanton ticareti sebebiyle Avrupalılar Çin'i sömürgeleştirmek için yarışa girmişlerdir.¹³⁰ Kırılan, Batı ile olan ilişkilerin Mançu Tarihi Yazması'nda şöyle özetlendiğini belirtmektedir:

"...Onların bütün arzusu (yeni) Pazar(lar) açmaktı. Daoguang (yönetiminin) Yihai'ında (1839) afyon (ticareti) yasağıyla belalar baş gösterdi. (Yabancılar) hemen birleştiler, böylece Hong Kong İngilizlere

¹²⁹<http://www.biography.com/people/marco-polo-9443861#early-life/> Erişim Tarihi: 15.01.2015.

¹³⁰Fairbank John K., Reischauer Edwin O. vd., *East Asia Tradition and Transformation*, Harvard University, 1973, USA, s. 243-257.

verildi ve Beş Liman ticarete açıldı. Bunun ardından Fransa, Amerika, İsveç (ve) Norveç (bizimle) peşpeşe antlaşma imzaladılar. Dahası Almanya, Hollanda, İtalya, Portekiz ve Belçika İngilizlerle Fransızların hareketlerine destek verdiler. (Bize) antlaşma(lar) imzalatılarak ticarete başladılar; bundan sonra deniz kıyısında felaketler çoğaldı".¹³¹

Joseph, uzun yıllar Çin'de yaşamış olan misyonerlerin, ülkeye ilk gelişinden itibaren, afyon yetiştiriciliğinin geliştiğine şahitlik ettiklerini belirtmiş ve Çin'de kırk yıldan fazla süre çalışmış olan Dr. Griffith John'dan aldığı bir mektupta şunların yazdığını ifade etmiştir:

"Biz (İngilizler) sadece Çin'e Hindistan'dan büyük miktarda zehir getirmekle kalmamış, aynı zamanda bunun Çin'de geniş çapta yetiştirilmesini harekete geçirmekten de sorumlu olmuştuzdur. Afyon savaşı, bu yetiştiriciliği canlandırmış ve ticaretin yasallaşmasıyla da afyon, zehirli bir ot misali tüm bölgeye yayılmıştır".¹³²

1800-1821 yılları arasında Hindistan'dan ithal edilen afyon miktarı yıllık ortalama 4500 sandık iken bu rakam 1838'de 40.000'e yükselmiştir.¹³³

Ticaretteki bu aşırı artışın üzerine afyon kullanımının ülkede kontrol altına alınamadığını gören Çin, afyon ticaretini yasaklamıştır.¹³⁴ Bu yasaklamayla birlikte,

¹³¹Kırilen Gürhan, 2014, ibid, s.41.

¹³² Joseph G. Alexander, *The Truth about the Opium War*, The North American Review, Vol.163, No.478, S. 382. (Sep., 1896), pp. 381-383, s. 382.

¹³³Fairbank, Reischauer, ibid, s.450.

¹³⁴Afyon kullanımı hakkında, İmparator Dao-guang'ın afyon karşıtı komisyondaki yetkilisi Li Ze-xu (1785-1850)'nun tahminlerine göre ülkedeki afyon bağımlısı 4 milyonu fakat Kanton'da görev yapan bir İngiliz doktora göre de bu sayı 12 milyona ulaşmaktaydı (<http://www.victorianweb.org/history/empire/opiumwars/opiumwars1.html> Erişim Tarihi: 15.01.2015).

yabancılara karşı bir tepkinin de ortaya çıktığı görülmektedir. Bunun üzerine İngiltere ve Çin arasında patlak veren I. Afyon Savaşı'nda Çin yenilmiş ve iki ülke arasında 29 Ağustos 1842'de Nanjing Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşmaya göre; İngiliz konsoloslarının ve tüccarlarının ikamet edebileceği beş ticaret limanı (Kanton, Amoy, Foochow, Ningpo, Shanghai) açılmış; İngiltere'ye en ayrıcalıklı ülke unvanı verilmiş; ihracat ve ithalat vergi oranları düzenlenmiş ve Hong Kong İngiltere'ye daimi üs olarak verilerek Çin 21 milyon dolar tazminat ödemeye mahkum edilmiştir. Ayrıca 1843'te yapılan ek bir antlaşmayla İngilizlere verilen ayrıcalıklar daha da genişletilmiş, 1844 yılında da Amerika ve Fransa ile de anlaşmalar imzalanmıştır.¹³⁵

1856 yılındaki II. Afyon Savaşı¹³⁶ ise, İngilizlere ait "Arrow" isimli bir teknenin Çinliler tarafından ele geçirilmesiyle başlamıştır. I. Afyon Savaşı'nda sadece İngilizler yer almışken bu savaşta İngilizlerin yanında Fransa da savaşa dahil olmuştur.¹³⁷ Bu savaş sonucunda 1858'de İngiltere, Fransa, Rusya ve Amerika ile Tianjin Antlaşması imzalanmış ve on yedi liman daha yabancılara açılmış, yabancılara Çin'de seyahat hakkının verilmesiyle de Batılı devletler Çin'de rahatlıkla yer edinebilmişlerdir.¹³⁸ II. Afyon Savaşı'nın da Çin'in yenilgisiyle sonuçlanmasının üzerine, Batılı devletler tarafından Çin'in bölünmesi planları hız kazanmış ve Çin birçok ülkeye imtiyazlar vermeye başlamıştır.¹³⁹ İmtiyaz talepleri kimi zaman yabancı devletler arasında ittifaklar oluşturulmasına kimi zaman da bu devletlerin karşı karşıya

¹³⁵Fairbank, Reischauer, vd., ibid, s. 460.

Paine S.C.M., *The Sino-Japanese War of 1894-1895*, Cambridge University Press, 2003, New York, s.27.

¹³⁶*II. Afyon Savaşı" adı, Çinli tarihçilerin kullandığı bir tanımdır. Batılı tarihçiler ise bu savaşı "Arrow Savaşı" adıyla anmaktadır* (Kırilen Gürhan, 2014, ibid, s.74).

¹³⁷<http://global.britannica.com/EBchecked/topic/430163/Opium-Wars/> (Erişim Tarihi: 15.01.2015).

¹³⁸Kırilen Gürhan, 2014, ibid, s.70-71.

¹³⁹Bu sebeple Nanjing Antlaşması ile Tianjin Antlaşması, eşitsiz antlaşmaların ilki sayılmaktadır (Paine S.C.M., 2003, ibid, s.27).

gelmesine yol açmıştır. Örneğin; Rusya'nın, Tianjin görüşmeleri sırasında Pekin'de daimi elçiliklerin açılmasına olumlu yaklaşmaması dikkat çekmektedir. Çünkü, Pekin'deki *Rus evi* aracılığıyla Çin ile ilişkilerini yürüten Rusya'da, bölgedeki ilerleyişinin elçiliklerin açılmasıyla kısıtlanacağı endişesi vardı.¹⁴⁰

Afyon Savaşlarıyla başlayan Çin'in bölünme süreci, yabancılara verilen imtiyazların artması ve daha fazla limanın yabancı ticaretine açılması gibi gelişmelerle devam etmiş ve bölgedeki rekabete Japonya'nın da katılmasıyla, Çin'in bölgedeki üstün güç olma imajı yok olmaya başlamıştır.

Çin'den diğer yabancı devletler gibi imtiyazlar elde etme yoluna giren Japonya ile Çin arasındaki en büyük ihtilaf konusu Kore olmuştur. Kore, 1637'den beri Çin'e vergi veren bir ülkeydi ve o tarihten itibaren de Pekin'e, yılda üç vergi heyeti göndermiştir.¹⁴¹ Japonya açısından bakıldığında ise Kore, Japonya'nın ana karaya ayak basacağı en uygun bölge konumundaydı. Nish'e göre Japonya'nın Kore Yarımadası ile ilgili amacı; Güney Kore'deki pozisyonunu geliştirmek, Kuzey Kore'de etkinliğini yaymak ve Rusya'nın Mançurya'dan Kore'ye sızmasına engel olmaktır.¹⁴² Coğrafi öneminden dolayı Kore'den de imtiyazlar elde etme amaçları olan Japonya'nın, 1609 yılında Kore ile imzaladığı bir antlaşmayla, ticaret Pusan yakınlarında sınırlandırılmış ve ticaretin miktarına da kota getirilmiştir. 1800'lere gelindiğinde Japonya, Amerika'nın kendisine uyguladığı "modernleşme misyonu"nu Kore'ye uygulamayı planlamış ve daha fazla ticaret hakkı elde etmeye çalışmıştır.¹⁴³ 22 Şubat 1876'da ise Japonya ve Kore, Kanghwa Antlaşması'nı imzalamış ve üç ticaret

¹⁴⁰Kırilen Gürhan, 2014, ibid, s.77.

¹⁴¹ Paine S.C.M., 2003, ibid, s.33.

¹⁴² Nish I. H., *Japan's Indecision During the Boxer Disturbances*, The Journal of Asian Studies, Vol.20, No.4 (Aug., 1961), pp. 449-461, s. 450.

¹⁴³ Paine S.C.M., 2003, ibid, s.42-43.

limanı Japonlara açılmıştır.

Kore’de patlak veren Tonghak ayaklanmasına, Kore kralının talebi üzerine Çin, 7 Haziran 1894 tarihinde 2,000 asker sevk etmiştir.¹⁴⁴ Fakat daha önce Çin ve Japonya arasında yapılan Tientsin Anlaşması’na göre, her iki ülke de Kore’den birliklerini çekecek ve eğer ikisinden biri için Kore’ye askerî müdahale etme gereği ortaya çıkarsa diğeri de bu durumdan haberdar edilecek ve eşit sayıda asker gönderme hakkına sahip olacaktı.¹⁴⁵ Çin’in, Japonya’nın bilgisi dahilinde olmadan ayaklanmayı bastırmak amacı ile Kore’ye asker sevk etmesi¹⁴⁶ üzerine Japonya’nın da askerlerini göndermesiyle iki ülke arasında anlaşmazlık baş göstermiştir. Ayaklanma bastırılmış olmasına rağmen Japonlar Fusan (Pusan) ve Chemulpo¹⁴⁷ şehirlerini işgal etmiştir. İki ülke arasında devam eden anlaşmazlık sonucunda Japonya ani bir baskınla Çin donanmasına saldırmış ve 1 Ağustos 1894 tarihinde resmen savaş ilan edilmiştir. Bu savaş, esasında Kore’nin bağımsızlığının sağlanması amacıyla değil, Çin ve Japonya’nın Kore’de kontrolü sağlama isteklerinden kaynaklanmıştır.¹⁴⁸ Japonya’nın zaferiyle sonuçlanan bu savaş sonucunda 17 Nisan 1895’te¹⁴⁹ imzalanan Shimonoseki Antlaşması¹⁵⁰ ile Çin, Kore’nin tamamen bağımsızlığını kabul etmiş, Formosa (Taiwan)¹⁵¹, Pescadores Adaları, Liaotung (Kuantung) Yarımadası Japonya’ya

¹⁴⁴ Paine S.C.M., 2003, ibid, s.113.

¹⁴⁵ The Official History of The Russo-Japanese War Vol I. 1908, London, FO 371-/477, s. 3-4.

¹⁴⁶ Paine, bu ayaklanma sırasında önce Çin, sonra da Japonya'nın bölgeye asker sevk etmesinden bahsederken aynı zamanda, Asahi Gazetesine göre, Rusya'nın da asker ve savaş gemisi yolladığını yazdığını, fakat hiçbir batılı yayında buna rastlanmadığını ifade etmiştir (Paine S.C.M., 2003, ibid, s.114)

¹⁴⁷ Dündar A. Merthan, 2006, ibid, s. 138.

¹⁴⁸ Yamamuro Shinichi, 2005, ibid, s. 25.

¹⁴⁹ Akademik kaynakların bir çoğunda bu anlaşmanın tarihi 17 Nisan 1895 olarak belirtilirken, İngiliz belgelerinde bu tarih 10 Nisan 1895 olarak verilmiştir (The Official History of The Russo-Japanese War Vol. I., 1908, London, FO 371-/477, s. 4)

¹⁵⁰ Bu anlaşmanın Japonca ve Çince orijinal metni için bkz. http://www.jacar.go.jp/jacarbl-fsjwar-j/main/18950417/pdf/18950417_01.pdf

¹⁵¹ Japonya buradan özellikle pirinç ve şeker üretimi için tarımsal bir koloni olarak faydalanmıştır (Kowner Rotem, *Historical Dictionary of the Russo-Japanese War*, The Scarecrow Press, Inc; Oxford, 2006, s. 170.)

bırakılmış ve Çin, 200.000.000 tael savaş tazminatı ödemeyi kabul etmiştir.¹⁵² Barış Anlaşması ile elde ettiği topraklar sayesinde Japonya bölgede denizlerde büyük bir güç olabileceğinin sinyallerini vermiş ve Asya'nın güneydoğusuna gidebileceği rotada avantaj sağlamıştır.¹⁵³

Bu savaştan sonra Rusya, Fransa ve Almanya, Japonya'nın Liaotung'u ele geçirmesinin Doğu Asya'daki barışa zarar vereceği gerekçesiyle, Japonya'ya Liaotung Yarımadasını ek 39.000.000 tael tazminat karşılığında¹⁵⁴ Çin'e iade etmesi konusunda ultimatolmuşlardır. Japonya'nın bunu kabul etmek zorunda kalmasına öfkelenen Japon halkı, "*zengin ülke, güçlü ordu*" prensibine adım atmıştır.¹⁵⁵ Fakat daha sonra Rusya'nın 1896 yılında burayı, özellikle Port Arthur¹⁵⁶ limanını, Çin'den kiralayıp Mançurya bölgesinde demiryolları inşa etmeye başlayarak, güneye doğru ilerleme politikasına hız vermesi, Rus-Japon Savaşı'na giden yolu açmıştır.

Afyon Savaşları ve 1894-1895 Çin-Japon Savaşı ile yabancı güçlerin Çin'den imtiyazlar elde etmesi üzerine 1899 yılında Çin'de Boksör Ayaklanması meydana gelmiştir. Çin'de büyümekte olan Avrupa hakimiyetine karşılık "*Erdemli Uyumlu Yumruklar Topluluğu*" adında yabancı karşıtı bir grup kurulmuş ve Batılılar bunlara

¹⁵² Dündar A. Merthan, 2006, ibid, s. 139.

The Official History of The Russo-Japanese War Vol. I., 1908, London, FO 371-/477, s. 4.

¹⁵³ Pehlivantürk Bahadır, "*Japonya-Çin İlişkileri: Tarihin Gölgesinde Rekabet ve Hegemonya*" Japon Dış Politikası Sistemik ve Bölgesel Aktörlerle İlişkiler (edt. A. Mete Tuncoku), Nobel Yayınları, 2013, Ankara, s. 101.

¹⁵⁴ The Official History of The Russo-Japanese War Vol. I., 1908, London, FO 371-/477, s. 5.

¹⁵⁵ Sugimoto Jun, *Nichiro Sensō to Meiji Nihon*, Taiheiyousensoukenkyūkai, 2009, Japan, s. 62-63.

¹⁵⁶ Bu liman şehri, 1898'den 1905'e kadar Rusya'nın Doğu Asya'daki deniz üssüdür. Liaotung Yarımadası'nın güneyinde, Dalny'nin güneybatısında Mançurya'nın güneyinde, Liaoyang'ın yaklaşık olarak 320 kilometre güneyinde ve Mukden'e 385 kilometre uzaklıktadır. Çince Lüshun ve Japonca Ryojun olarak adlandırılmaktadır. Trans-Sibirya Demiryolu ve Çin Doğu Demiryolu'nun inşasıyla, 1897'de Rusya, Port Arthur'a savaş gemilerini yollamaya başlamıştır. 1898'de de burayı 25 yıllığına Çin'den kiralamıştır (Kowner Rotem, 2006, ibid, s. 290-291).

“Boksörler”¹⁵⁷ demişlerdir.¹⁵⁸ Bu topluluğun temelinde öncelikle köylüler, sonra da zanaatkarlar, kent yoksulları, kara ve deniz taşımacılık işçileri ve gezginciler (seyyar satıcılar) yer almaktadır.¹⁵⁹ Başlangıçta bir köylü ayaklanması olarak ortaya çıkan Boksör Ayaklanması, zamanla Hristiyan karşıtı bir şekil almıştır. Boksörler, 1900 yılında Shantung, Chihli, Shansi ve Güney Mançurya’ya yayılan bu ayaklanma ile kiliseleri yakıp, telgraf ve demiryolları hatlarını tahrip etmişler, birçok Hristiyan Çinli’yi ve yabancı misyoneri öldürerek Pekin’de bulunan yabancı elçiliklerini kuşatmışlardır.¹⁶⁰

Boksör Ayaklanmasının Batılı Hristiyanlara karşı olduğunu Ssu-yu ve Fairbank, Boksörler tarafından ilan edilen bir belgeye dayanarak, Boksörlerin şu sözleriyle açıklamıştır:

“Hsien-feng Dönemi’nden (1851-1861) beri Katolikler, yabancılarla işbirliği yaparak Çin’i zarara uğratmışlar, milli gelirimizi tüketmişler, manastırlarımızı ve Budist heykellerimizi yıkmışlar ve mezarlarımıza el koymuşlardır”¹⁶¹

Bir başka belgede de yine Boksörlerin şu beyanı, Hristiyanlara karşı ne kadar sert bir tutum içerisinde olduklarını göstermektedir:

“...Katolik ve Protestanlar bizim tanrılarımıza ve bilgelerimize iftira etmekte, krallarımıza ve yöneticilerimize hakaret etmekte ve Çin halkına eziyet

¹⁵⁷ Ssu-yu ve Fairbank, bazı Batılı akademisyenlerce Boksörlerin, 1898’de İmparatoriçe’ye düzenlenen hükümet darbesi sonrasında imparatorluk kumandanlığına karşılık olan milis kuvvetler biçiminde ortaya çıktığının iddia edilmesine rağmen, son zamanlardaki araştırmaların bunu çürüttüğünü ifade etmişlerdir (Ssu-yu Teng, Fairbank John K., *China’s Response to the West*, Harvard University Press, 1979, United States of America, s. 188).

¹⁵⁸ Kowner Rotem, 2006, ibid, s.77.

Fairbank, Reissbauer, vd., ibid, s. 634.

¹⁵⁹ The Yi Ho Tuan Movement of 1900, Compliation Group for the “History of Modern China” Serisi, Foreign Languages Press, 1976, Peking, s. 20.

¹⁶⁰ Ssu-yu Teng, Fairbank John K., 1979, ibid, s. 187.

¹⁶¹ Ssu-yu Teng, Fairbank John K., 1979, ibid, 189.

etmektedirler ve tanrularımız ile halkımız bu duruma öfke duymaktadır... Bu durum siz köylülerimize bildirildikten sonra, hangi köyde yaşarsanız yaşayın, eğer Hristiyanlığa dönmüş biri varsa, ivedilikle onlardan kurtulmalısınız. Onlara ait kiliseler yakılmalıdır. Onları koruyan veya emirlerimize itaat etmeyen herkes cezalandırılacaktır”¹⁶²

Ayaklanmanın yabancı ülke elçiliklerine sıçraması ise Alman ¹⁶³ elçisinin öldürülmesiyle başlamıştır. Bu ayaklanma Batılı Hristiyanlara karşı gerçekleşmiş olmasına rağmen, Pekin’deki Japonya elçiliği de zarar görmüştür. Elçiliklerdeki ölü sayısı ise şöyledir: Fransız elçiliğinde 56 kişiden 42’si, Alman elçiliğinden 54 kişiden 30’u, Japon elçiliğinden 60 kişiden 45’i hayatını kaybetmiştir. Ayrıca Ruslar, Amerikalılar, İngilizler, İtalyanlar ve Avusturyalılar da çok büyük kayıplar vermişlerdir.¹⁶⁴

Ayaklanmanın gün geçtikçe büyümesi, Hristiyanlara karşı gösterilen tepkilerin ve öldürülen yabancıların sayısının artması sonucunda sekiz ülke, ayaklanmayı bastırmak amacıyla bölgeye asker sevk etmiştir. Bu ülkeler; İngiltere, Amerika, Fransa, Almanya, Rusya, Japonya, İtalya ve Avusturya-Macaristan’dır.¹⁶⁵ Amerika o dönemde İspanya ile savaşmakta olduğu için bölgede istediği şekilde etkili olamamış ve Çin’de “açık kapı politikası”nı ortaya koymuştur. Bu politika, 1899’da Amerikan devlet başkanı John Hay tarafından geliştirilmiştir ve Çin’de tüm ülkelerin eşit haklara sahip

¹⁶² Ssu-yu Teng, Fairbank John K., 1979, ibid, s. 190.

¹⁶³ 1898’de, Kiaochow’u işgal etmesinden bir yıl sonra Almanya, Çin Hükümetini Kiaochow’un kiralanması konusunda bir antlaşma yapmaya ve daha sonra da tüm Shantung Bölgesi’nin kontrolünü ele geçirmeye zorlamıştır (The Yi Ho Tuan Movement of 1900, Compliation Group for the “History of Modern China” Serisi, Foreign Languages Press, 1976, Peking, s. 5). Boksör Ayaklanması başlangıcında da ilk olarak Alman misyonerlerin öldürülmesiyle bunun bağlantılı olduğunu düşünmek mümkündür.

¹⁶⁴ The Yi Ho Tuan Movement of 1900, Compliation Group for the “History of Modern China” Serisi, Foreign Languages Press, 1976, Peking, s. 81-82.

¹⁶⁵ The Yi Ho Tuan Movement of 1900, Compliation Group for the “History of Modern China” Serisi, Foreign Languages Press, 1976, Peking, s. 46.

olmasını öngördüğü için esasında Rusya'nın bölgedeki politikasına ters düşmektedir.¹⁶⁶ Ayaklanmanın bastırılmasıyla bu ülkelere İspanya, Belçika ve Hollanda da katılmış ve 7 Eylül 1901 tarihinde bir protokol imzalanmıştır. Bu protokol, Çin tarafından yapılacak resmi bir özür, devlet erkanından birçok ismin cezalandırılması, yabancıların Pekin'e kolay ulaşabilmesi için demiryolları ulaşımının işgali, ithalat vergilerinin yükseltilmesi ve Çin tarafından ödenecek ağır bir tazminat gibi maddeleri içermektedir.¹⁶⁷

2. RUSYA VE JAPONYA'NIN DEMİRYOLLARI PROJELERİ

Rus-Japon Savaşı öncesinde ve savaş sırasında, Mançurya Bölgesi ve Kore topraklarında, hem Rusya hem de Japonya tarafından kurulan demiryolları, stratejik, ekonomik ve politik açıdan büyük önem arz etmiştir. Bu demiryollarının yapımının özellikle Rusya açısından üç önemi vardır. Bunlardan ilki Rus İmparatorluğu'nu yayma düşüncesi, ikincisi bu demiryollarının getireceği ekonomik yararlar ve üçüncüsü de milli güvenlidir.¹⁶⁸ Ayrıca, o dönemde Avrupa'dan Asya'ya kadar denizlerdeki üstünlüğü elinde tutan İngiltere'ye karşı Rusya, karadan Doğu Asya'ya ilerleyebilme şansına sahipti ve bunun için de demiryolları aracılığı ile bölgeye kısa zamanda sevkiyat gerçekleştirebilecekti.¹⁶⁹ Japonya ise, Rusya'nın bölgedeki yayılmacı faaliyetlerinin, demiryollarının yapımına başlanmasıyla daha da belirgin

¹⁶⁶ Kowner Rotem, 2006, ibid, s. 271-72.

¹⁶⁷ Fairbank, Reischauer, vd., ibid, s. 640.

¹⁶⁸ Elleman Bruce A., Köll Elisabeth, Matsusaka Y. Tak, *Manchurian Railways and the Opening of China* (edt. Elleman Bruce A., Kotkin Stephen), M.E. Sharpe, 2010, Armonk, New York, s. 13-14.

¹⁶⁹ Yamamuro Shinichi, 2005, ibid, s. 40-41.

hale gelmesini bölgedeki çıkarları açısından tehdit olarak görmüş ve Kore'de demiryolları inşa etme girişimlerinde bulunmuştur.

Öncelikle, bölgede Rusya tarafından başlatılan demiryolları projeleri incelendiğinde, yapım amacına göre sınıflandırıldıkları göze çarpmaktadır. Ames bunları, askeri açıdan önem arz eden, ihracatı canlandırıcı, basit endüstriler için kurulan, var olan endüstri kuruluşlarını birleştiren, gelişmemiş alanları açabilen ve ana transit yollarında uzanan bölgeleri geliştirecek demiryolları olmak üzere altı sınıfa ayırmıştır.¹⁷⁰ Bu çalışmamızda demiryolları özellikle askerî ve stratejik açıdan ele alınarak incelenmiştir.

Ames tarafından ortaya konan verilere göre, Doğu Sibirya ve Uzak Doğu'da 1889'a kadar demiryolu inşası görülmemekle birlikte, tamamlanan hatlara bakıldığında en uzun hattın ilk olarak 1894-1898 yılları arasında 674 kilometre ve daha sonra da 1899-1903 arasında 390 kilometre olduğu görülmektedir.¹⁷¹ Uzak Doğu yönünde de demiryolları girişimlerine başlanmasıyla Rusya, bu doğrultuda Çin ile ilişkilerini artırmış ve 1891 tarihinde Trans Sibirya Demiryolu inşasına başlamıştır. Ruslar, bölgede demiryolu inşasının başlamasıyla birlikte, askerî ve siyasî ayrıcalık talebinde de bulunmuşlardır. Bu nedenle, Rusya'nın demiryolları projesinin sadece ticarî değil, aynı zamanda emperyalist emeller de taşıdığını düşünmek mümkündür. Bu noktada Trans-Sibirya Demiryolları ile Rusya, Rus Ordusunun Uzak Doğu'da ihtiyacını karşılayacak ve Rus endüstrisini bölgeye bağlayacaktı.

1891 yılında yapımına başlanan Trans Sibirya Demiryolu hattı, Rus-Japon Savaşı sırasında Rus birliklerinin ve mühimmatların bölgeye sevk edilmesinde başrolü

¹⁷⁰Ames Edward, *A Century of Railroad Construction: 1837-1936*, American Slavic and East European Review, Vol. 6, No. 3/4, (Dec., 1947), pp. 57-74, s. 64.

¹⁷¹Ames Edward, 1947, *ibid*, s. 60.

üstlenmiştir. Özellikle bu savaşta oldukça önemli olan Vladivostok-Amur Nehri arasındaki hat 1897'de inşa edilmiştir. Trans Sibiry Demiryollarının inşa edilmesinde en önemli sorumluluğu üstlenen dönemin Rus maliye bakanı Witte, Rusya'nın ekonomik gelişiminin, mevcut statüsünün korunmasının, Trans-Sibiry Demiryollarının ve Rusya'nın Doğu Asya politikalarının ayrılmaz bir bütün halinde birbirlerine bağlı olduğunu savunmuştur.¹⁷²

1894-1895 yıllarında meydana gelen Çin-Japon Savaşı'nda Japonya'nın elde ettiği galibiyetten sonra Rusya, demiryollarına daha fazla ağırlık vererek, Trans-Sibiry Demiryolu'na bağlanacak olan yeni bir demiryolu inşa etme hakkı elde edebilmek için Çin ile görüşmelerini sıklaştırmıştır. Ayrıca, Çin-Japon Savaşı'ndan sonra Ruslar, bir sonraki hedefin Doğu Sibiry'dan Rusları atmak olacağından endişe ederek Rusya'nın Doğu Asya'daki demiryolları sistemini genişletmeye odaklanmışlardır.¹⁷³

Çin-Japon Savaşı'ndan sonra Çin, Rusya'ya Mançurya'da bir demiyolu inşa etme hakkı vermiştir. 3 Haziran 1896'da imzalanan antlaşmaya göre, Çin Doğu Demiryolu inşası hakkı Rusya'ya verilerek, her iki ülke de Rusya, Çin veya Kore'ye yapılacak herhangi bir saldırıda birbirlerini destekleme ve Japonya ile ayrı bir antlaşma yapmama konusunda mutabakat sağlamışlardır.¹⁷⁴ Rus-Çin Bankasının kontrolünde inşa edilen Çin Doğu Demiryolu'nun Trans Sibiry Demiryolu ile bağlanmasıyla, bölgede Rusya "T" şeklinde bir demiryolu ağına sahip olmuştur. Güneyde Harbin-Port Arthur yönünde de uzanan Çin Doğu Demiryolu ile Rusya, hem Asya'da politik açıdan kendisine yeni yerler edinmeye hem de buralarda ekonomik olarak gelişmeye

¹⁷²Elleman Bruce A., Köll Elisabeth, Matsusaka Y. Tak, 2010, ibid, s.16.

¹⁷³Elleman Bruce A., Köll Elisabeth, Matsusaka Y. Tak, 2010, ibid s.16.

¹⁷⁴Elleman Bruce A., Köll Elisabeth, Matsusaka Y. Tak, 2010, ibid s.17.

başlamıştır.¹⁷⁵

Demiryollarının inşa edilmesi ile Rusya kontrolü büyük ölçüde ele geçirmiştir. Özellikle demiryollarında çalışmak üzere gelen işçiler ve yine buraların güvenliğini sağlayan Rus askerleriyle Harbin şehrinin nüfusu artmıştır. 1897'deki Harbin yerleşkesinde, Rus-Japon Savaşı öncesinde 40.000'e ulaşan nüfusun yaklaşık 20.000'i Rus'tur.¹⁷⁶

Rusya'nın bölgede izlediği siyaset diğer güçler tarafından da tehdit olarak algılanmıştır. Rusya'nın bu girişimleri özellikle Japonya'yı endişelendirmiş ve harekete geçirmiştir. Bu olayların devamında ortaya çıkan ciddi gelişmelerden biri 1894-1895 Çin-Japon Savaşı olmuş ve Japonya, bölgede Rusya için de oldukça önem teşkil eden Port Arthur Limanı'nı ele geçirmiştir. Port Arthur Limanı Rusya için, Trans-Sibirya hattının sonunun, Rusya'nın Pasifiğin sıcak sularına açılacak penceresi olan Dalny ve Port Arthur olması bakımından önemlidir.¹⁷⁷

Rusya'nın Mançurya bölgesi ve Çin üzerindeki demiryolları projesine karşılık, Japonya da Kore topraklarında demiryolu inşası girişimlerinde bulunmuştur. Japonya'nın Kore topraklarındaki demiryolları projesi dört ana koldan oluşmaktadır. Bu dört ana kolun hepsi de Seul'de başlatılacak ve şehrin kuzeydoğu, kuzeybatı, güneydoğu ve güneybatısına uzanacaktı. Kuzeydoğudaki hat açık bir liman olan Woson'a, kuzeybatıdaki ise Çin sınırındaki Uji kentlerine uzanacaktı. Güneybatıdaki en kısa hat Inchon'a, güneydoğudaki ise Kore ile Japonya arasındaki ticaretin büyük çoğunluğunun yapıldığı Pusan şehrine uzanacaktı.¹⁷⁸

¹⁷⁵Patrikeff Felikx, Shukman Harold, *Railway and the Russo-Japanese War*, Routledge, London and New York, 2007. s. 20.

¹⁷⁶Patrikeff Felikx, Shukman Harold., 2007, ibid, s. 26.

¹⁷⁷Taniguchi Mitsunori, *Nisshin Sensō kara Manabu koto*, Sairyusha, 2012, Japan, s. 209.

¹⁷⁸Hunter Janet, *Japanese Government Policy, Business Opinion and the Seoul-Pusan Railway 1894 1906*, Modern Asian Studies, Vol.11, No.4 (1977), pp. 573-599, s. 573.

Kore, hem Japonya'ya olan coğrafi konumundan, hem de o dönemdeki politik durumundan dolayı Japonya'nın ilgi odağı olmuştur. Demiryolları da Japonya'nın Kore'de etkinliğini artırması için attığı önemli adımlardandır. 1894-95 Çin-Japon Savaşı sonunda imzalanan Shimonoseki Anlaşmasıyla Kore bağımsız olmuştur. Fakat Kore üzerinde askerî denetimini sürdüren Japonya, 1894 yılının Ağustos ayında Kore ile imzaladığı antlaşmayla, Seul-Pusan ve Seul-Inchon demiryolu hatlarının inşası hakkını elde etmiştir.¹⁷⁹ Devamında da, tıpkı Rusya'nın Mançurya demiryollarının güvenliğinin sağlanması amacıyla bölgeye asker sevk ettiği gibi, Japonya'nın da Kore demiryollarının güvenliği sebebiyle bölgedeki askerî kontrolünü artırdığı söylenebilir.

Esas olarak Japonya'nın bölgedeki durumu değerlendirdiğinde, ana karada ileride oluşabilecek bir bölünme durumunda kendi varlığını bu demiryolları aracılığıyla korumaya çalışacağı düşünülmektedir. Bu görüşü de, Kore'deki demiryolları projesinin görüşmelerini yapan delegelerden Maejima Hisoka'nın şu sözleri desteklemektedir:

“Eğer, gün gelir de Kore büyük güçler tarafından bölünürse, bize ait olan demiryollarının varlığı, bölgedeki dağılımda haklarımızı korumamız için iyi bir sebep oluşturur.”¹⁸⁰

Ayrıca bu demiryolları sayesinde hem Japonya'nın ana kara ile yaptığı ticarî ve ekonomik ilişkiler gelişecek, hem de Rusya'nın bölgeye asker sevk etmesine karşılık Japonya da Kore'ye asker sevk edebilecektir. Fakat, Kore içerisindeki Japon karşıtı grupların faaliyetleri ve kralın Rus elçiliğine sığınmasıyla birlikte, demiryolları inşası da aksamalara uğramıştır. Seul-Pusan Demiryolunun açılışı ise Japonya'da mevcut olan ekonomik sıkıntılardan dolayı 1903 yılında gerçekleştirilebilmiştir. İngiltere ile

¹⁷⁹Hunter Janet, 1977, ibid, s.575.

¹⁸⁰Hunter Janet, 1977, ibid, s.581.

de ittifak anlaşması imzalamış bulunan Japonya, Rusya ile olan gerginliğin de giderek artmasıyla Kore'deki demiryolu inşasını hızlandırmıştır. Demiryolları, Japonya için bölgede hem ekonomik, hem politik hem de stratejik avantajlar sağlamıştır. Demiryolları vasıtasıyla Japonya, Kore'de yeni pazarlar elde etmiş ve Rusya ile yaptığı savaşta da bu demiryolları sayesinde asker ve mühimmat sevkiyatı yapmıştır.

Japonya'nın bölgede inşa ettiği demiryollarının, Rus-Japon Savaşı döneminde hem askerî, hem ekonomik hem de stratejik açıdan sağladığı faydaların yanı sıra; savaş sonrasında da Japonya'nın Asya politikalarına önemli ölçüde katkı sağladığını söylemek mümkündür. Savaştan sonra, Japon kontrolüne giren Güney Mançurya Demiryolu Şirketi hem demiryolları, hem de bölgedeki madencilik, tarım ürünleri, nakliyat gibi birçok konuda kontrolü ele geçirmiştir. 1935 yılında Sovyetlerin, Çin Doğu Demiryolu'nu Japonya'ya satmasıyla Japonya, 1905'ten itibaren ilk kez Mançurya Demiryolları'nı birleştirme fırsatı bulmuştur ve Mançurya, Japonya'nın Çin bölgesinde gücünü yayması için öncelikli dayanağı olmuş, bu da ikinci Çin-Japon Savaşı veya Asya'daki II. Dünya Savaşı'nın başlangıcını teşkil etmiştir.¹⁸¹

3. 1902 İNGİLİZ-JAPON İTTİFAK ANTLAŞMASI

Savaş dönemlerinde ülkelerin sadece askerî güçleri değil aynı zamanda ekonomik, politik, uluslararası güçleri de önem arz etmektedir. Rus-Japon Savaşı sürecinde Japonya'nın savaşı kazanmasındaki önemli faktörlerden biri de 1902 yılında

¹⁸¹Elleman Bruce A., Köll Elisabeth, Matsusaka Y. Tak, 2010, ibid, s.12.

İngiltere ile yaptığı ittifak anlaşması olmuştur.

İngiltere ve Japonya ilişkilerine bakıldığında, modernleşme sürecinde Japon donanması büyük ölçüde İngiltere'den etkilenmiş, birçok Japon deniz subayı eğitim için İngiltere'ye gönderilmiş ve kısacası modernleşme konusunda İngiltere örnek alınan bir ülke olmuştur. 1894'e kadar da İngiltere'nin Japonya'ya karşı politikası, büyük ölçüde ticari haklarını korumaya yöneliktir.¹⁸² O dönem Doğu Asya, Avrupa, Akdeniz, Hindistan bölgelerinde denizlerde üstün konumda olan İngiltere'nin Asya'daki çıkarları, Rusya'nın demiryolları vasıtasıyla bölgeye kısa sürede asker sevkiyatı yapması sonucu tehdit altında kalmıştır.¹⁸³

Boksör Ayaklanması bastırılmış olmasına rağmen Rusya'nın birliklerini Mançurya'dan çekmemesi, Japonya tarafından tehdit olarak algılanmış ve iki seçenek ortaya konmuştur. Birincisi, Ito Hirobumi ve Inoue Kaoru tarafından ortaya konan ve Mançurya'daki Rus çıkarlarına karşılık Kore'deki Japon çıkarlarının tanınmasını öngören Man-Kan Kōkan politikasıdır. İngiliz belgelerine göre, bu politikada karşılıklı olarak çıkarlar tanınırken, her iki ülke de bu çıkar ve haklarının korunması için asker sevkiyatı yapabilecek fakat bu askerler görevlerini tamamladıktan sonra geri çekilecektir.¹⁸⁴ Bu konu Rusya tarafına sunulmuş fakat olumlu cevap alınamamıştır. İkincisi ise, Başbakan Katsura Tarō ve Dışişleri Bakanı Komura Jutarō tarafından öngörülen İngiliz-Japon İttifakıdır.¹⁸⁵

Nish, İngiliz-Japon İttifakından önce kurulan İngiliz-Alman İttifakına Japonya'nın da dahil olduğunu fakat görüşmeler sırasında Almanya'nın Rusya karşıtı

¹⁸² Nish Ian H., *The Anglo-Japanese Alliance*, The Athlone Press University of London, 1966, London, s. 9.

¹⁸³ Yamamuro Shinichi, 2005, *ibid*, s. 40-41.

¹⁸⁴ The Official History of The Russo-Japanese War Vol. I., 1908, London, FO 371-/477, s. 9

¹⁸⁵ Fumihiko Gomi, Toshihiko Takano, 1998, *ibid*, s. 362.

bir tavır sergilememesinden dolayı istenilen başarının sağlanamadığını belirtmiştir.¹⁸⁶ İngiltere, Almanya ve Japonya arasındaki bu ittifak görüşmelerinin İngiltere ve Japonya'yı birbirine yaklaştırdığını ve 1902 yılındaki İngiliz-Japon İttifak Antlaşmasının oluşumunda etkili olduğunu düşünmek mümkündür. İngiltere ve Japonya'yı ittifaka götüren temel nedenler, Japonya'nın bölgede Kore'yi koruyabilmek, Kore'deki politik haklarını güçlendirebilmek ve ekonomik zorluktan¹⁸⁷ kurtulabilmek için destek araması; İngiltere'nin ise Uzak Doğu'daki sömürgelerini ve ticari ayrıcalıklarını Rusya ve Fransa'dan korumak istemesi şeklinde düşünülmektedir. Kısacası iki ülkenin de ortak endişesi, Rusya'nın bölgedeki faaliyetleridir. 1901 yılında başlayan görüşmeler sonucunda, 30 Ocak 1902 tarihinde anlaşma imzalanmış; Japonya tarafını İngiltere'de Büyükelçilik görevinde bulunan Hayashi Tadasu¹⁸⁸ temsil etmiştir. Anlaşmanın maddeleri ise şu şekildedir:

1- Çin ve Kore'nin toprak bütünlüğü korunacak; Japonya hem Çin hem de Kore'deki, İngiltere ise Çin'deki politik ve ekonomik çıkarlarını koruma girişimlerinde bulunabileceklerdir.

2- Eğer taraflardan biri bir başka güç ile savaşa girecek olursa, diğeri kesinlikle tarafsız kalacaktır.

3- Buna ek olarak, ikiden fazla ülke ile savaşa girilirse anlaşmayı imzalayan diğerk devlet de yardım edecektir.¹⁸⁹

¹⁸⁶ Nish Ian H., 1966, ibid, s. 108.

¹⁸⁷ Japonya'nın İngiltere'den ilk ekonomik talebi 31 Aralık 1903 tarihindedir (Nish Ian H., 1966, ibid, s. 277). İngiltere'nin buna olumsuz yaklaşmasının, Japonya'nın Rusya ile gireceği bir mücadeleden galip çıkıp çıkmayacağından emin olmamasından kaynaklandığı düşünülebilir.

¹⁸⁸ Taiheiyō Sensō Kenkyūkai, *Nichiro Sensō to Meiji Nihon*, Taiheiyō Sensō Kenkyūkai, 2009, Japan, s. 117.

¹⁸⁹ Fumihiko Gomi, Toshihiko Takano, 1998, ibid, s. 363.

4- Taraflardan hiçbiri, diğzerinin haberi olmadan bölgedeki çıkarlarını korumak adına, başka bir güç ile anlaşma imzalamayacaktır.

5- İngiltere veya Japonya'nın çıkarları için tehlike söz konusu olduğunda, taraflar mutlak surette iletişim halinde olacaklar.

6- Antlaşma, imzalandığı tarihten itibaren yürürlüğe girecek ve 5 yıl süreyle yürürlükte kalacaktır.¹⁹⁰ Ayrıca Nish, tarafların Uzak Doğu'daki donanmalarının da birlik içerisinde çalışacağına dair karara vardıklarını fakat bu maddenin gizli tutulduğunu ifade etmiştir.¹⁹¹ Bu maddelere ek olarak resmî İngiliz belgelerine göre, bu anlaşma tüm ülkelerin Çin ve Kore'de eşit ticari ve endüstriyel hakka sahip olmasını öngörmektedir.¹⁹² Bunun da, Amerika tarafından Çin'de uygulanmaya çalışılan Açık Kapı Politikası ile aynı doğrultuda olduğu düşünülmektedir.

30 Ocak 1902 tarihinde anlaşmanın imzalanmasının ardından, 11 Şubat günü İngiliz basını, 12 Şubat günü de Japon basını anlaşmayı dünyaya duyurmuştur.¹⁹³ Dünya basınında da geniş bir yankı uyandıran bu anlaşma, birçok yabancı gazete haberinde yer almıştır. Bunlardan 13 Şubat 1902 tarihli *The San Francisco Call* gazetesi bu anlaşmanın, Mançurya'yı boşaltması için Rusya'ya verilen bir ultimatoma mahiyetinde olduğunu yazmıştır.¹⁹⁴ İngiliz gazetelerinden *Daily Telegraph* ise, 10 Mart 1902 tarihli bir haberinde, dönemin Fransa Dışişleri Bakanı M. Delcasse'nin, İngiliz-Japon İttifak Anlaşmasının yayınlanmadan önce, Fransa ile de görüşüldüğüne

¹⁹⁰ Nish Ian H., 1966, ibid, s. 216-217

¹⁹¹ Nish Ian H., 1966, ibid,, s. 218.

¹⁹² The Official History of The Russo-Japanese War Vol. I., 1908, London, FO 371-/477, s. 7.

¹⁹³ Nish Ian H., 1966, ibid,, s. 223.

¹⁹⁴ <http://chroniclingamerica.loc.gov/lccn/sn85066387/1902-02-13/ed-1/seq-1.pdf> Erişim Tarihi 24.04.2015.

dair sözlerini yazmıştır.¹⁹⁵ Fakat akademik kaynaklarda bu ifadeyi doğrulayabilecek bir bilgiye henüz rastlanmamıştır.

Bu anlaşma 1905 ve 1911 yıllarında yenilenmiştir. 12 Ağustos 1905 tarihindeki Portsmouth Barış görüşmeleri sırasında bu anlaşma gözden geçirilerek uzatılmış ve kapsamı Hindistan ve özellikle Doğu Asya olmak üzere genişletilerek İngiltere'nin avantajları artırılmış, Japonya'nın da Kore'deki pozisyonu daha da güçlendirilmiştir.¹⁹⁶

Bu anlaşma, Japonya'nın Batılı büyük bir güçle imzaladığı bir ittifak anlaşması olması nedeniyle, Japonya'ya dünyada büyük bir prestij kazandırmıştır.

4. RUS-JAPON SAVAŞI

4.1. SAVAŞIN BAŞLAMASI, CEPHELER, PORTSMOUTH BARIŞ

ANTLAŞMASI

Japonya 1894-1895 Çin-Japon Savaşından galip olarak çıkmasına rağmen Rusya, Almanya ve Fransa'nın baskısıyla Liaotung¹⁹⁷ yarımadasını Çin'e iade etmiş, ardından buradaki Port Arthur Limanı 25 yıllığına Ruslara kiralanmış ve Boksör

¹⁹⁵ <http://trove.nla.gov.au/ndp/del/article/153805824?searchTerm=anglo%20japanese%20treaty&searchLimits> Erişim Tarihi 24.04.2015.

¹⁹⁶ Kowner Rotem, 2006, ibid, s.36-37.

¹⁹⁷ Liaotung Yarımadası'nın Rusya için stratejik önemi, üzerinde bulunan Port Arthur limanının, hem buzullanmaması, hem de dağılması beklenen Çin İmparatorluğu üzerinde avantaj sağlanmasıdır (Connaughton Richard, *The War of the Rising Sun and Tumbling Bear*, Routledge, 1991, London, s. 5). Ayrıca Rusya, Japonya'nın Liaotung'u ele geçirmesine yapılan müdahalede İngiltere'ye de çağrıda bulunmuş fakat İngiltere, Rusya'nın güneye doğru ilerlemesine karşıt bir politika yürütmekte olan Japonya ile karşı karşıya kalmak istemediği için reddetmiştir (Yamamuro Shinichi, 2005, ibid, s. 55).

Ayaklanması bastırılmasına rağmen Rusya Mançurya'dan birliklerini çekmeyerek demiryolu yapımına hız vermiştir. Tüm bunlar Rusya ve Japonya'nın karşı karşıya gelmesine zemin hazırlamıştır. İki ülke arasında yapılan diplomatik görüşmeler, genellikle Rusya'nın ılımlı yaklaşmaması ve Japonya'nın kendilerine savaş açmaya cesaret edemeyeceklerine olan inançları sebebiyle sonuç vermemiştir.

Diplomatik görüşmelerin uzun süre olumsuz sonuçlanmaya devam etmesine rağmen Japonya 1904 yılına kadar savaş ilan etmemiştir. 1904 yılına gelindiğinde 4 Şubat günü Japonya, Rusya ile diplomatik ilişkilerini kestiğini dünyaya duyurmuştur. Hükümet yetkililerince yapılan toplantıyla Rusya'ya savaş ilan edilmesi ve Sasebo Limanında bulunan savaş gemilerinin Amiral Tōgō Heihachiro kumandasında limandan ayrılarak Port Arthur'a sevk edilmesi kararlaştırılarak, 5 Şubat günü Amiral Tōgō'ya bildirilmiştir.¹⁹⁸ 8 Şubat gecesi de, Japon donanması, Port Arthur'da bulunan Rus donanmasına ani bir baskın düzenlemiştir. Bu saldırının amacı, Rusların Pasifik Donanmasının ana birliklerini savaşın en başından tahrip etmektir.¹⁹⁹ İlk saldırıda Rusların *Retvizan*, *Tsesarevich* ve *Pallada*²⁰⁰ isimli üç savaş gemisi vurulmuştur. Fakat on altı Rus savaş gemisi vurulmasına rağmen sadece üçünün ağır hasar görmesi Japonlar açısından bekleneni karşılamamıştır.²⁰¹ Ayrıca 12 Şubat 1904 tarihli Amerikan San Francisco gazetesine göre, saldırıyla birlikte Port Arthur'da çıkan bir kargaşada, birkaç Japon öldürülmüş ve bazıları tutuklanmıştır.²⁰²

¹⁹⁸ Sugimoto Jun, 2009, ibid, s. 130.

¹⁹⁹ Kowner Rotem, 2006, ibid, s. 293.

²⁰⁰ Jukes Geoffrey, *The Russo-Japanese War 1904-1905*, Osprey Publishing, 2002, Oxford, s. 26.

²⁰¹ <http://www.russojapanesewar.com/torp-attk-pa.html> Erişim Tarihi: 19.03.2015.

²⁰² <http://chroniclingamerica.loc.gov/lccn/sn85066387/1904-02-12/ed-1/seq-1.pdf> Erişim Tarihi 19.03.2015

Amiral Tōgō Port Arthur'da ilerlerken, Amiral Sotokichi Uryū da 3.000 askerini, Kore'nin Chemulpo (bugünkü Inchon) limanına sevk etmiştir.²⁰³ Başlangıçta Chemulpo'da İngiltere, Fransa, İtalya ve Amerika'nın gemileri demirlemiş olduğu için Japonlar harekete geçememişler, fakat Rus donanmasına ait Koryetz savaş gemisinin limandan ayrılmasıyla saldırıya başlamışlardır.²⁰⁴ Buradaki saldırılarda da Koryetz ve Varyag isimli Rus gemileri ağır hasar görmüştür ve 8 Mart 1904 tarihli Hawaii Gazetesi'ne göre bu gemilerin yaralanan mürettebatları, *Elba*, *Pascal* ve *Talbot* gemilerine taşınmışlardır.²⁰⁵ Bu noktada, Talbot gemisinin İngiliz gemisi olması ve 1902 İngiliz-Japon İttifak Antlaşmasına rağmen Rus yaralılara yardım etmesi dikkat çekmektedir. Ağır hasar gören Koryetz ve Varyag gemileri, Rus Amiral Vsevolod Rudnev'in emriyle teslim olmayıp mürettebatı ile birlikte batırılmıştır.²⁰⁶

16 Şubata gelindiğinde ise Japon birlikleri Yalu Nehri'ne gönderilmiştir. Yalu Nehri, Kore ile Mançurya'nın sınırını oluşturduğu için, burada gerçekleştirilecek bir muharebeyi Japonların kazanması, Rus birliklerinin Kore ve Liaotung Yarımadası'na geçişine engel teşkil edecektir. Rus birlikleri ise, Japonların Yalu Nehrini geçerek Mançurya'ya doğru ilerlemelerinin önüne geçmek istemiştir.²⁰⁷ General Kuroki kumandasındaki Japon birliklerinin Yalu Nehri saldırısı tam olarak başlamadan önce 25-26 Nisan günlerinde gerçekleşen çatışmalarla Japonlar öncelikle muharebenin gerçekleşeceği alanı tamamen görebilen Tiger Tepesini ele geçirmiş ve 30 Nisan günü de asıl saldırıyı gerçekleştirmişlerdir.²⁰⁸ Rus ordusu bu savaşın kara

²⁰³ Jukes Geoffrey, 2002, ibid, s. 25.

²⁰⁴ Sugimoto Jun, 2009, ibid, s. 132.

Connaughton Richard, 1991, ibid, s. 23.

²⁰⁵ <http://chroniclingamerica.loc.gov/lccn/sn83025121/1904-03-08/ed-1/seq-3.pdf> Erişim Tarihi: 20.03.2015.

²⁰⁶ Jukes Geoffrey, 2002, ibid, s. 85.

²⁰⁷ Kowner Rotem, 2006, ibid, s. 441?.

²⁰⁸ Jukes Geoffrey, 2002, ibid, s. 30-34.

muharebelerindeki ilk ciddi yenilgisini alarak kuzeye Liaoyang'a doğru geri çekilmeye başlamıştır.

Yalu Nehri Muharebesindeki yenilgiden sonra kuzeye doğru savunma konumuna geçen Ruslar, 25 Mayıs günü Japon ordularıyla Nanshan Muharebesine girmişlerdir. Japonların amacı, savaşın başlangıcından itibaren Mançurya topraklarına konuşlanmış olan Rus birliklerini güneyden sıkıştırarak kuzeye doğru çekilmelerini sağlamak ve Liaotung Yarımadası ile bağlantılarını kesmektir.²⁰⁹ İlkbahar döneminde olduğundan, buldukları coğrafyada toprağın çamurlu olması sebebiyle her iki ordunun da oldukça zorlandığı²¹⁰ bu muharebeden, General Oku kumandasındaki Japon birlikleri zaferle ayrılmış ve sonucunda Liaotung Yarımadası'ndaki Rus kuvvetlerinin kuzeydeki Mançurya ordularıyla bağlantısı kesilmiştir.²¹¹ Bu muharebenin sonucunda da Ruslar kuzeye doğru çekilmeye devam etmiş ve Dalny limanı Japonların eline geçmiştir. Bu muharebenin önemi, on yıl sonra gerçekleşecek olan Birinci Dünya Savaşı'nda kullanılan siper savaşı taktiğinin şekillenmesindeki ilk adım olmasıdır.²¹²

Üst üste alınan yenilgilerden sonra Ruslar, Karadeniz Donanması'nın Akdeniz'deki Baltık Donanmasına katılarak Pasifik bölgesine sevk edilmesine karar vermiştir. Fakat gemilerin Osmanlı Devleti hakimiyetindeki Boğazlardan geçme sorunu baş göstermiştir. Fakat o dönem uyguladığı denge politikası sebebiyle Sultan II. Abdülhamid, Rus-Japon Savaşı'nda da tarafsız kalmayı yeğlemiştir.²¹³ Ayrıca, 19.

²⁰⁹ http://www.jacar.go.jp/nichiro2/sensoushi/rikujou02_detail.html Erişim Tarihi 20.03.2015.

²¹⁰ Sugimoto Jun, 2009, ibid, s. 147.

²¹¹ Kowner Rotem, 2006, ibid, s. 250.

²¹² http://www.jacar.go.jp/nichiro2/sensoushi/rikujou02_detail.html Erişim Tarihi 20.03.2015.

²¹³ Akarca Halit Dünder, "A Reinterpretation of the Ottoman Neutrality During the War", Rethinking the Russo-Japanese War, 1904-05 Vol I (edt. Rotem Kowner), Global Oriental Ltd 2007, Folkestone, s. 383.

yüzyıl boyunca Boğazlar meselesi, Kala-i Sultaniyye (Çanakkale) (1809), Edirne (1829), Hünkar İskelesi (1833), Londra (1841), Paris (1856), Londra (1971) ve Berlin (1878) antlaşmalarıyla birçok kez gündeme gelmiştir ve bu anlaşmalara göre de boğazlar, tüm ülkelerin ticaret gemilerine açık olurken, barış zamanında tüm ülkelerin savaş gemilerine kapalı olacaktı.²¹⁴ Baltık Donanmasının Pasifik Donanması'na destek için gönderilmesi gündeme gelince Japonya, Osmanlı'ya bir dönem Odessa'da diplomatik elçilik görevinde bulunan Iijima Kametaro'yu elçi sıfatıyla göndermiş, fakat o dönem bu iki ülke arasında diplomatik görüşmeler başlamadığı için istenilen sonucu ulaşılamamıştır.²¹⁵ Rusya'nın Boğazlardan geçme konusundaki yoğun talebi karşısında Rusya ile yeni bir anlaşmazlığa girmek istemeyen Sultan II. Abdülhamid ticaret gemisi bayrağı taşıyan – anlaşmalara göre ticari gemilerin geçişi serbest olduğu için- *Petersburg* ve *Smolensk* gemilerinin Temmuz 1904'te Boğazlardan geçişine izin vermiştir.²¹⁶ Ayrıca yedi gemiden oluşan yeni bir donanma birliği, 1904 yılı Kasım ayının ilk yarısında Pasifik'e sevk edilmek üzere yine Boğazlardan geçerek Akdeniz'e inmiştir.²¹⁷ Chiharu, Rus-Japon Savaşı'ndan sonra da Japon Dış İşlerinin, gelecekte yeni bir Rus-Japon anlaşmazlığı çıkması ihtimali sebebiyle boğazlara önem verdiğini ve Osmanlı Devleti ile imzalanmak istenen Sevr Antlaşmasına da bu yüzden dahil olduğunu belirtmiştir.²¹⁸

Nanshan yenilgisiyle beraber Port Arthur'un diğer Rus birlikleriyle bağlantısı kesilmiş ve savunma açısından zayıf kalmıştır. Japonlar da Baltık Donanması bölgeye

²¹⁴ Akarca Halit Dünder, 2007, ibid, s. 387.

²¹⁵ Inaba Chiharu “*The Question of the Bosphorus and Dardanelles during the Russo-Japanese War: The Struggle between Japan and Russia over the Passage of the Russian Volunteer Fleet in 1904*”, *The Rising Sun and the Turkish Crescent New Perspectives on the History of Japanese Turkish Relations* (edt. Selçuk Esenbel- Inaba Chiharu), Boğaziçi University Press, 2003, İstanbul, s. 128.

²¹⁶ Kowner Rotem, 2006, ibid, s. 397.

²¹⁷ Inaba Chiharu, 2003, ibid, s. 136.

²¹⁸ Inaba Chiharu, 2003, ibid, s. 139.

ulaşmadan Port Arthur kuşatmasına hız vermiş ve General Nogi kumandasındaki Üçüncü Ordu Port Arthur saldırılarına başlamıştır. Port Arthur saldırısı sırasında limanda bulunan Rus gemilerinden bazıları Vladivostok'taki Rus donanması ile birleşmek üzere limandan ayrıldıklarında, 10 Ağustos günü Sarı Deniz'de bekleyen ve "T" pozisyonunu almış olan Amiral Tōgō'nun donanması tarafından saldırıya uğramıştır. Sarı Deniz Muharebesi olarak anılan bu olayda zarar gören birçok Rus gemisi Vladivostok'a ulaşamamıştır.²¹⁹

Mançurya'nın güney bölgelerinde üst üste alınan yenilgiler sonucunda kuzeye doğru geri çekilmeye devam eden Rus birlikleri, 25 Ağustos günü Japon ordularıyla Liaoyang'ta karşı karşıya gelmiştir. Liaoyang'ın stratejik önemi; 320 km güneyindeki Port Arthur ile kuzeyindeki Mukden ve Harbin'i birbirine bağlayan demiryolu hattının ana istasyonu olmasıdır.²²⁰ 25 Ağustos-3 Eylül tarihleri arasında süren bu muharebede verilen ağır zayıatlar sonucunda Kuropatkin kumandasındaki Rus orduları kuzeyde Mukden'e çekilme kararı almıştır.

Bu sırada Nogi Maresuke kumandanlığındaki Japon Üçüncü Ordusu, iki kez Port Arthur kuşatması girişiminde bulunmuş fakat başarısız olmuştur. Yeniden Port Arthur'un kuşatılması için Japonlar, öncelikli olarak 203 Metre Tepesinin önemine dikkat çekmişlerdir. Çünkü burası, savaş gemilerinin gözetlenmesi ve vurulması açısından stratejik öneme sahiptir.²²¹ 5 Aralık günü 203 Metre Tepesinin tamamen Japonların eline geçmesi, Üçüncü Ordunun Port Arthur kuşatması için oldukça önemlidir.

²¹⁹ Kowner Rotem, 2006, ibid, s. 431-432.

²²⁰ Kowner Rotem, 2006, ibid, s. 205-206.

²²¹ Sugimoto Jun, 2009, ibid, s. 174.

203 Metre Tepesinin de alınmasıyla Port Arthur'un yeniden kuşatılmasına odaklanan General Nogi Maresuke kumandasındaki Japon Üçüncü Ordusu, 2 Ocak 1905 günü kuşatmayı başlatmıştır. Yaklaşık yedi ay süren ve birçok kez başarısız olan Port Arthur kuşatması, nihayetinde Japonların galibiyetiyle sonuçlanmıştır. Bu muharebede verilen kayıplarla ilgili olarak akademik kaynaklarda 31.306 Rus askerine karşılık bunun yaklaşık üç katı sayıda Japon askerî zayıtının olduğu belirtilmektedir.²²² Birçok kişi için Japonya'nın bu zaferi Asya halkları veya Sarı Irkın özgürlüğünün müjdecisi olmuş, Lenin gibi Rusya'nın önde gelen isimleri bunun Rus imparatorluğunun çöküşünün başlangıcı olduğunu savunmuş ve üç hafta sonra da Rusya'da 1905 Devriminin kıvılcımı olan Kanlı Pazar olayı gerçekleşmiştir.²²³

Bu sırada kuzeyde Mukden'e çekilmiş durumda bulunan Rus ordusu, 23 Şubat-10 Mart 1905 tarihleri arasında savaşın en çetin muharebelerinden biri olan Mukden Muharebesini yaşamıştır. Japonlar, hem Baltık Donanmasının hem de Trans Sibirya Demiryolu üzerinden gelecek olan destek birliklerinin bölgeye ulaşmasından önce Mukden'deki Rus birliklerini imha etmek istemiştir. Japon orduları tarafından kuşatma altına alınan ve demiryolları da tahrip edilen Ruslar, 9 Mart günü yine kuzeye doğru çekilmişlerdir.²²⁴

Bu sırada, Karadeniz Donanması ile birleşmiş olan Baltık donanması Mayıs ayında Pasifik'e ulaşmıştır. Port Arthur'un düşüşüyle Rusların elindeki tek askerî üs Vladivostok kalmıştır ve Baltık Donanmasının buraya ulaşabileceği üç rota

²²² Kowner Rotem, 2006, ibid, s. 299.

Connaughton Richard, 1988, ibid, s.207.

²²³ Kowner Rotem, 2006, ibid, s. 299.

22 Ocak 1905 Pazar günü gerçekleşen bu olay, Port Arthur'un düşmesiyle birlikte İmparatorluk Sarayı önünde toplanan yaklaşık 100.000-140.000 kadar halka imparatorluk askerleri tarafından ateş açılması sonucu 2000'den fazla insanın hayatını kaybettiği olaydır (Sugimoto Jun, 2009, ibid, s. 234-235).

²²⁴ Kowner Rotem, 2006, ibid, s. 247-247.

bulunmaktadır. Birincisi, Hokkaidō ve Sahalin arasındaki *La Perouse Boğazı*, ikincisi Hokkaidō ve Honshū arasındaki *Tsugaru Boğazı* ve sonuncusu da Japonya'nın batısında bulunan *Tsushima Boğazı*'dır.²²⁵ Jukes'a göre, Vladivostok'a ulaşılacak en kısa rota olan Tsushima Boğazından geçmeye çalışan Baltık Donanması, 27-28 Mayıs günü, Amiral Tōgō'nun Mikasa isimli savaş gemisinden kumanda ettiği Japon Birleşik Donanması ile karşı karşıya gelmiş ve iki gün süren çatışmalarda etrafi kuşatılan ve ağır hasar görmüş olan Baltık Donanması teslim olmuştur.

Savaş devam ederken 5 Şubat 1905 tarihinde, Japonların bölgede güçlenmesinden endişe duyan ve her iki tarafın barışı sağlayıp bölgede dengelerin kurulması gerekliliğine inanan dönemin Amerikan Başkanı Theodore Roosevelt²²⁶, Ruslara barış görüşmeleri için arabuluculuk yapabileceğine dair bir mesaj göndermiştir.²²⁷ Diğer yandan, İngiltere başta olmak üzere diğer batılı güçler, Rusya veya Japonya'dan herhangi birinin ezici bir şekilde zafer kazanmasının, savaş sonrası Mançurya ve Kore'deki kendi çıkarları üzerinde de olumsuz etki yaratacağını düşünmüşlerdir.²²⁸ Mukden muharebesine gelindiğinde, tüm muharebelerden galip ayrılmasına rağmen Japonya da artık maddi ve manevi açıdan zorlanmaya başlamış ve 8 Mart 1905 tarihinde Tokyo'daki Amerikan elçisi Lloyd Griscom aracılığı ile Roosevelt'e barış görüşmeleri için hazır olduklarını iletmişlerdir.²²⁹ Rusların barış görüşmelerini kabul etmeleri ise Tsushima Deniz Muharebesindeki yenilgilerini

²²⁵ Jukes Geoffrey, 2002, ibid, s. 71.

²²⁶ Amerika, Hawaii, Filipinler ve Guam'ı ele geçirince Asya bölgesindeki çıkarları da yoğunluk kazanmıştır. Bu yüzden öncelikle Çin'de Açık Kapı Politikasını ortaya koymuş, ardından da Rus-Japon Savaşı'nda iki ülke arasında arabuluculuk yaparak bölgede dengeleri kendi çıkarları lehinde korumayı amaçlamıştır. Ayrıca Theodore Roosevelt, Rus-Japon Savaşı'nda arabuluculuk yaptığı için 1906 yılında Nobel Barış Ödülünü almıştır (Yamamoru Shinichi, 2005, ibid, s. 126-127).

²²⁷ Kowner Rotem, 2006, ibid, s. 301.

²²⁸ Yamamoru Shinichi, 2005, ibid, s. 124.

²²⁹ Kowner Rotem, 2006, ibid, s. 302.

müteakiben gerçekleşmiştir. Bu noktada, neredeyse tüm muharebelerden galip ayrılmasına rağmen Japonya'nın Rusya'dan önce barış görüşmelerine ikna olması dikkat çekicidir. Bu durumu Yamamuro da Japonya'nın askerî ve finansal yönden zayıf düşmeye başlamasına bağlamaktadır.²³⁰

5 Eylül 1905 tarihinde, Japonya'dan Dışişleri Bakanı Komura Jutarō ve Japonya'nın Amerika Büyükelçisi Takahira Kogorō; Rusya'dan da Witte ve Rusya'nın Amerika Büyükelçisi Rosen²³¹ arasında imzalanan Portsmouth Antlaşması ile Rus-Japon Savaşı sona ermiş, Ruslar Japonya'nın Kore'deki haklarını tanımış, Japonya Liaotung Bölgesini, Sahalin'in güneyini ve Mançurya demiryollarını ele geçirmiş ve Ruslar Mançurya'daki tüm birliklerini çekmiştir.²³² Ayrıca Japonya'nın, Kamçatka'daki balıkçılık hakları Rusya tarafından tanınmıştır.²³³ Fakat Japonya'nın Rusya'dan tazminat almaması, Japon halkından tepki görmüştür. Tazminat alınmama sebebi ise, Rusya'nın tazminat ödememekte diretmesi karşısında, Japonya'nın daha fazla Rusya ile savaşacak askerî ve maddi gücünün azalmış olmasındandır.²³⁴

Savaş masraflarından dolayı Japonya'da birçok ürünün satışında kota ve tekelleşmelere gidildiğinden halk maddi açıdan zorluklarla karşılaşmış, ancak Rusya'dan tazminat alınmaması Japon halkını hayal kırıklığına uğratmıştır. Anlaşmanın imzalandığı gün halk Tokyo'daki Hibiya Park'ta yüz binden fazla kişinin katıldığı protestolar düzenlemiştir ve gazete binaları ile polis karakolu yakılmış, yaklaşık 2000 kişi tutuklanmıştır.²³⁵ Rusya tarafında ise, Rus-Japon Savaşı sırasında

²³⁰ Yamamoru Shinichi, 2005, ibid, s. 123.

²³¹ Yamamoru Shinichi, 2005, ibid, s. 124.

²³² Kowner Rotem, 2006, ibid, s. 300.

²³³ Yamamoru Shinichi, 2005, ibid, s. 124.

²³⁴ Sugimoto Jun, 2009, ibid, s. 230.

²³⁵ Sugimoto Jun, 2009, ibid, s. 238-239.

orduların birbirini takip eden yenilgileri ve sarsılan ekonomiyle birlikte Rus halkının gözünde hükümetin prestiji düşmüş ve 1905 yılında bir ihtilal gerçekleşmiştir.²³⁶

Rus-Japon Savaşı'nda önemli konulardan biri de askerî gözlemcilerdir. 1904-1905 Rus-Japon Savaşı, 1914 öncesinde en çok askerî gözlemcinin yer aldığı savaştır ve savaş sona ererken 16 ülkeden 80 gözlemci görev yapmıştır.²³⁷ Osmanlı Devleti de Askerî Gözlemci olarak Albay Pertev Demirhan'ı²³⁸ görevlendirmiştir. Osmanlı adına bu savaşa gözlemci sıfatı ile katılan Pertev Demirhan, Mançurya, Port Arthur ve Mukden Savaşlarına katılmış ve savaşın sonlarına doğru yaralanmıştır.²³⁹

²³⁶ Kurat Akdes Nimet, 1987, ibid, s.378.

²³⁷ Kowner Rotem, 2006, ibid, s. 236.

²³⁸ 24.05.1871 İstanbul doğumlu olan Pertev Demirhan, 1886'da Harp okuluna girmiş, 1892'de Kurmay Yüzbaşı, 1898'de Binbaşı, 1900'de Yarıbay ve 1902'de Albaylığa ve 28 Haziran 1905'te de Paşalığa terfi etmiştir. Ayrıca, Askerî Akademi'de Mustafa Kemal Atatürk'ün de öğretmeni olmuştur (Dündar A. Merthan, "*Pertev Demirhan ve Rus-Japon Harbinden Alınan Maddi ve Manevi Dersler Adlı Eseri Üzerine*", Türkiye'de Japonya Çalışmaları Konferansı I Bildiri Kitabı, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 2012, İstanbul, s. 303).

²³⁹ Dündar Merthan, 2012, ibid, s. 303.

III. BÖLÜM

1. MANGANIN OLUŞUMU, JAPON TOPLUMUNDAKİ YERİ VE ÖNEMİ

Yapımcısının hayal gücü ve yeteneğindeki başarı ile doğru orantılı olan çizgi romanlar, hem üretimi kolay, hem ucuz hem de pratiktir. McWilliams'a göre *manga ve animeler; müzelerde sergilenebilecek bir güzel sanat dalı değil, televizyonlarda, kitapçı veya manga kafelerde bulunan, endüstrileşmiş, kurumsallaşmış ve kapitalist bir kültürden ortaya çıkan popüler sanatlardır.*²⁴⁰ Öztekin ise manganın ikna gücüne vurgu yapmıştır.²⁴¹

Ayrıca hem Öztekin hem de McWilliams, mangayı tanımlarken Japonya'nın "yumuşak gücü" kavramına vurgu yapmaktadırlar. "Yumuşak güç" teriminin içerdiği anlamı Öztekin'in şu sözleri ile açıklamak mümkündür:

*... "yumuşak güç", daha sinsi ve daha emin adımlarla ilerler; eğer bir ülkedeki bütün sinemalarda sizin filmleriniz gösteriliyorsa, o ülkenin insanları sizin yazarlarınızı takip ediyorsa, televizyonlarında oynayan sizin dizilerinizse, tükettikleri teknolojinin patent sahibi sizseniz, sizin fabrikalarınız o ülkenin insanlarını istihdam ediyorsa, artık o ülkeyi katı ve kaba güç kullanarak işgal etmenize gerek yoktur; çünkü orası zaten sizin ülkenize dönüşmüştür.*²⁴²

²⁴⁰ McWilliams Mark W., *Japanese Visual Culture*, An East Gate Book M.E. Sharpe, 2008, New York, s.5.

²⁴¹ Öztekin Mehmet Korkut, *Manga Bir Kültürel Direniş Aracı*, İletişim Yayınları, 2011, İstanbul, s. 21.

²⁴² McWilliams, 2008, ibid, s.15.

Öztekin, 2011, ibid, 33.

Bu noktada, Japonya denilince dünya çapında, birçok insanın aklına anime ve mangaların gelmesi, bunların birçok ülkede okunma ve izlenme oranlarının oldukça yüksek olması göz önünde bulundurulduğunda, Japonya'nın gücü açıkça görülmektedir. Progh'un mangayı "*Japonya'nın Yeni Büyükelçisi*" olarak adlandırması da, Japonların mangalar aracılığı ile dünya çapındaki pozisyonlarını tanımlamaktadır.²⁴³

Japonlar, kendi kültürlerine ait bir öge olan çizgi romanın yanı sıra, Avrupa ve Amerika menşeli çizgi roman türlerini de manga olarak adlandırmış; Batılılar ise sadece Japon çizgi romanı için "manga" terimini kullanmışlardır.²⁴⁴ Japon toplumunun "manga" sözcüğünü günlük dilde kullanmaya başlamasının Shōwa Döneminden sonrasına denk geldiğini ifade eden Shimizu'ya göre; o zamana dek "Manga" anlamında, "Ponchi", "Toba-e", "Ōtsu-e", "Kyōga" ve "Giga" sözcükleri kullanılmıştır. Ayrıca, Edo Döneminde Hokusai Manga'ları ifade eden Manga sözcüğünün, "Manpitsu" denilen deneme yazısından Manpitsu→ Manpitsuga→ Manga şeklinde bir değişim geçirdiğini ifade etmiştir.²⁴⁵ Ancak "manga" sözcüğünün modern anlamıyla ilk kullanımı Rakuten Kitazawa'ya aittir.²⁴⁶ Günümüzdeki kullanımına yakın bir anlamda kullanımı ise 1902 yılında *Jiji Shinpo* adlı gazetenin *Jiji Manga Köşesinde* kullanılmasıdır ve ardından zamanla dergi ve gazetelerdeki hiciv ve eleştiri çizimleri için de "manga" sözcüğü kullanılmıştır.²⁴⁷

Günümüz manga resimlerinin ilk örneklerini 5.- 6. yüzyıllara dayandıran çeşitli

²⁴³ <http://asianetwork.org/ane-archived-issues/2010-spring/anex2010-spring-prough.pdf> Erişim Tarihi 10.04.2015.

²⁴⁴ Öztekin Mehmet Korkut, 2011, ibid, s. 29.

²⁴⁵ Shimizu Isao, *Nihon Kindai Manga no Tanjō*, Yamakawa, 2001, Japan, s. 53.

²⁴⁶ Öztekin Mehmet Korkut, 2011, ibid, s. 58.

Shimizu Isao, 2001, ibid, s. 55.

²⁴⁷ Shimizu Isao, 2001, ibid, s. 55.

görüşler mevcuttur. Kurt, mangaya gidilen yolda atılan ilk adımın Çin’den alınan kanji yazı karakterleri olduğunu savunmaktadır.²⁴⁸ Ito ise Nara’da 607 yılında inşa edilen Hōryūji Tapınağının tavanında bulunan insan ve hayvan figürlerini mangaların prototipi olarak kabul etmektedir.²⁴⁹

Japon toplumuna yönelik üretilen mangalar, Edo Döneminin ortalarında, tahta kalıplara basılan, Bakufu yönetimini, samurayları ve soyluları eleştiren Toba-e adlı karikatürlerle ortaya çıkmıştır.²⁵⁰ Bu politik ve dönemin güncel olaylarının işlendiği Toba-e karikatürlerinin yanı sıra, cinselliğe ve erotizme yönelik, özellikle insanların cinsel organlarını açıkta bırakan *shunga* adlı resimler de halk tarafından ilgi görmüştür.²⁵¹ 1862 yılına gelindiğinde, Yokohama’da İngiliz Charles Wirgman tarafından Bakumatsu Döneminin olaylarını ele alan “*Japan Punch*”, 1874 yılında Japonlar tarafından basılan ilk manga dergisi olma özelliğini taşıyan “*E-Shinbun Nihonchi*”²⁵² ve 1877 yılında İngiliz “*Punch*” ve Amerikan “*Puck*” dergilerini model alan “*Maru Maru Shinbun*” dergileri basılmış ve halk dönemin olaylarını bu dergiler üzerinden takip edebilmiştir.²⁵³ Ardından Rakuten Kitazawa (1876-1955) ve Ippei Okamoto (1886-1948) gibi manga sanatçılarının Jiji Shimpo ve Asahi Shimbun gibi gazetelerde yaptıkları yayınlar, günlük hayatta mangalara olan ilgiyi artırmıştır.

1920’lerde yine dönemin politik olaylarını konu alan yetişkinlere yönelik mangalar basılmaya devam ederken, 1931 yılındaki Mançurya olaylarının ardından

²⁴⁸ Kurt Illerbrun, *The Japanese Political Cartoon*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, St. Antony’s Collage, University of Oxford, UK, s. 8.

²⁴⁹ Ito Kinko, *Manga in Japanese History*, Japanese Visual Culture (edt. Mark W. MacWilliams), An East Gate Book M.E. Sharpe, 2008, New York, s. 26.

²⁵⁰ Shimizu Isao, 2001, *ibid*, s. 1.

²⁵¹ Ito Kinko, *ibid*, s.29.

²⁵² Bu derginin basımı, 1874 yılında Jean-Jacques Rousseau gibi Avrupalı düşünürlerden etkilenen Taisuke Itagaki, Shōjirō Gotō, Shimpei Etō gibi siyasetçilerin liderliğinde ilk politik parti olan Aikoku Kōtō kurulmasına denk gelmektedir (Ito Kinko, 2008, *ibid*, s.30-31).

²⁵³ Shimizu Isao, 2001, *ibid*, s. 2, 24, 29.

basına uygulanan sansürle birlikte tüm karikatür sanatçıları kontrol altına alınmış; 1940 senesinde de karikatür sanatçılarının hepsi hükümet tarafından kurulan *Yeni Japon Manga Birliği (Shin Nippon Manga Kyōkai)* adlı kurumun çatısı altında toplanmıştır.²⁵⁴ Ayrıca Japon hükümeti, Rakuten Kitazawa gibi ünlü manga sanatçıları ile savaş yanlısı çizimler yapmaları konusunda iş birliği yoluna gitmiş ve bu amaçla, 1942 yılında Rakuten Kitazawa tarafından *Nihon Manga Hōkōkai* kurulmuştur.²⁵⁵

Savaş döneminde askere alınan birçok manga sanatçısının çizimleri propaganda amaçlı kullanılmıştır. Ito, bu sanatçıların kaleminden çıkan erotik çizimlerin, düşman siperlerine bırakılarak Amerikan askerlerinin moralini düşürmeye çalışılmasını, bu propaganda yöntemlerinden biri olarak göstermektedir.²⁵⁶ İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesinden 1952 yılındaki San Francisco Anlaşmasıyla ifade özgürlüğü getirilene kadar, savaş yanlısı düşüncelerin yayılmasına sebebiyet verecek temalara yasak getirilmiştir.²⁵⁷

Japon yayın endüstrisine bakıldığında, mangaların ve haftalık basılan dergilerin yayın endüstrisinin temel taşlarından biri olduğu gözlemlenmektedir.²⁵⁸ Japonya'da neredeyse her semtte kolayca bulunabilen kitapçılardaki manga reyonlarının genişliği, Japon toplumunun manga kafelere olan ilgisi ve trenlerde insanların manga okuma oranları değerlendirildiğinde, manganın yayın endüstrisindeki önemi anlaşılabilir. Japonya'da romantik komedi, bilim kurgu,

²⁵⁴ Kinsella Sharon, *Adult Manga: Culture and Power in Contemporary Japanese Society*, University of Hawaii Press, 2000, Hawaii, s. 22.

(https://books.google.com.tr/books?id=OudYqWuAlSwC&pg=PA23&lpg=PA23&dq=Shin+Nippon+Manga+Ky%C5%8Dkai&source=bl&ots=ALf-cul7WV&sig=wrfIGNxpTWEvf_N33-Bynye7FYc&hl=tr&sa=X&ei=Z6JpVYPPEcTuyQPrqIDoDA&ved=0CCIQ6AEwAQ#v=onepage&q=Shin%20Nippon%20Manga%20Ky%C5%8Dkai&f=false)

²⁵⁵ Ito Kinko, 2008, ibid, s.34.

²⁵⁶ Ito Kinko, ibid, s.34.

²⁵⁷ Öztekin Mehmet Korkut, 2011, ibid, s. 64.

²⁵⁸ <http://www.jbpa.or.jp/en/pdf/pdf01.pdf> Erişim Tarihi 10.04.2015.

pornografî, dram, tarihi macera, ekonomi, otobiyografî, korku gibi çok geniş bir yelpazede kaleme alınan mangalar, çeşitli yaş gruplarına da hitap etmektedir.²⁵⁹

2013 yılında, kadın ve erkeklerde çeşitli yaş grupları üzerinde yapılan anketlerle göre Japon toplumunda manga okuma oranları tespit edilmiştir. Öncelikle, 647 bayanın görüşü sorularak yapılan değerlendirmede, 10-20 yaş arasındaki kızlarda haftada 1-3 manga ve ayda 2-3 manga okuyanların sayısı hemen hemen aynı olup %16.7'dir. 20-30 yaş arası bayanlarda ayda 2-3 manga okuyanlar %14.7 iken, 50-60 yaş arası bayanlarda da altı ayda 1 manga okuyanlar %10.1 olarak verilmiştir.²⁶⁰

605 erkeğin katılımıyla yapılan değerlendirmede ise; 10-20 yaş arası erkeklerde günde 2-3 manga okuyanların oranı %18.7'dir. 20-30 yaş arası erkeklerde ise, haftada 1-3 manga okuyanlar ve ayda 2-3 manga okuyanların oranı yakın olup ortalama %14.7'dir. Son olarak 50-60 yaş arası erkeklerde ayda 1 manga okuyanların ve altı ayda 1 manga okuyanların oranı %10.1'dir. Ayrıca, bu kişilere manga okuduklarında kendilerinde pozitif bir etki bırakıp bırakmadığı sorulduğunda da %81.7'si olumlu cevap vermiştir.²⁶¹ Japon Yayıncılar Birliğine göre mangalar, yayın endüstrisi hacminin yıldızı olarak görülmektedir.²⁶²

Çalışmamıza konu teşkil eden tarihi ve savaş mangalarının, halkın tarih bilinci edinmesinde önemli bir rol oynadığı söylenebilir. Çünkü Japonlarla yapılan görüşmelerde, tarihsel bir olay hakkında bilgi edinmek için akademik bir kitap okumaktansa, tarihsel gerçeklere dayalı olarak kaleme alınmış mangalardan bu bilgileri edinmenin daha eğlenceli ve ilgi çekici bulunduğu gözlenmiştir. Buradan yola

²⁵⁹ Öztekin Mehmet Korkut, 2011, ibid, s. 40.

<https://www.mangaupdates.com/genres.html> Erişim Tarihi 10.04.2015.

²⁶⁰ <http://prtimes.jp/main/html/rd/p/000000201.000000983.html> Erişim Tarihi 16.04.2015.

²⁶¹ <http://prtimes.jp/main/html/rd/p/000000201.000000983.html> Erişim Tarihi 16.04.2015.

²⁶² <http://www.jbpa.or.jp/en/pdf/pdf01.pdf> Erişim Tarihi 16.04.2015.

çıkılarak, Japonya'nın dünya gücü olma yolundaki önemli dönüm noktalarından biri olan 1904-1905 Rus-Japon Savaşı da dahil olmak üzere, hem dünya tarihinde hem de Japon tarihinde meydana gelen olayların bu mangalar aracılığı ile öğrenilmesinin yaygın olduğu söylenebilir. Halkın birçok konuda bilgilenmesini, eğlenmesini, yeni bir bakış açısı kazanmasını ve Japonya'nın yaygın endüstrisinin dünya çapında önemli bir pozisyona gelmesini sağlayan mangalar; modern Japonya'nın oluşumunda oldukça önemli bir paya sahiptir.²⁶³

2. RUS-JAPON SAVAŞININ MANGALARA YANSIMASI

2.1. JAPON TARİHİ BAŞLIKLIL MANGALARDA RUS-JAPON SAVAŞI

Bu bölümde, *Nihon no Rekishi 16 (Japon Tarihi 16)*, *Nihon no Rekishi ga Wakaru Hon (Japon Tarihini Anlama Kitabı)* ve *Nihon no Rekishi 50 (Japon Tarihi 50)* adlı mangaların Rus-Japon Savaşı dönemini ele alan bölümleri incelenmiştir.

İlk olarak Unno Fukuju ve Inoue Daisuke²⁶⁴ tarafından kaleme alınan, *Nihon no Rekishi 16 (Japon Tarihi 16)* isimli manga değerlendirilmiştir. Toplamda 20 sayıdan oluşan serinin 16. sayısı çalışmamızın konusunu oluşturan Rus-Japon Savaşı'nın anlatıldığı cilttir. Yedi bölümden ve 163 sayfadan oluşan bu mangada Japon tarihi, Meiji Dönemi 1889 yılından başlayarak ele alınmıştır. Bölümler,

²⁶³ Mikhailova Yulia, “*Intellectuals, Cartoons, and Nationalism During the Russo-Japanese War*”, Japanese Visual Culture (edt. McWilliams Mark W.), An East Gate Book M.E. Sharpe 2008, New York, s.176.

²⁶⁴ Unno Fukuju: Meiji Üniversitesi onursal profesörü ve Japon tarihçisidir.

Inoue Daisuke: Özellikle öğretici mangaları ile tanınmaktadır. En önemli eserlerinden biri *İnsan Anatomisi Serisi*'dir

<http://www.webljo.jp/content> Erişim Tarihi 25.04.2015.

<http://en.mangareborn.jp/users/12281> Erişim tarihi 30.05.2015.

Japonya'nın Batılılarla yaptıkları anlaşmalar, Meiji Restorasyonu dönemi, Çin-Japon Savaşı ve Rus-Japon Savaşı gibi dönemin önemli olaylarına ayrılmıştır. Çalışmamızın temel konusu gereği, manganın sadece 1904-1905 Rus-Japon Savaşı'na ayrılan bölümü incelenmiştir. Renkli ve siyah-beyaz formda çizimlerin bir arada kullanıldığı manganın belirli bir başkarakteri yoktur. Olaylar dönemin askerî ve siyasî şahsiyetleri ağzından diyaloglarla veya sayfa kenarları ve sayfa altlarındaki kutucuklarda yer alan bilgilendirmelerle okuyucuya aktarılmıştır.

Çalışmamıza konu olan manganın girişinde, öncelikle büyük bir Japonya haritası ve ardından Rus-Japon Savaşı, Sanayi Devrimi, Meiji Dönemi edebiyatı ve sanatçılarına ait resimler ve bunların açıklamaları mevcuttur. Çalışmamızda değerlendirilen beşinci bölüm ise Port Arthur Muharebesinden bir resim ve ardından da bir harita ile başlamaktadır. Bu haritada Japonların ve diğer ülkelerin bölgede kolonileştirmek istedikleri topraklar gösterilmiştir. Haritaya göre Çin'in kuzeyinde Rusya, kuzeydoğusunda Almanya, iç kısımlarında İngiltere, Güneydoğu Asya bölgesinde Fransa ve Tayvan bölgesinde de Japonya'nın varlığı gösterilerek, ülkelerin bu bölge ile ilgili politikaları hakkında okuyucunun zihninde bir şema oluşturulmuştur (s.94). Rus-Japon Savaşına giden sürecin zeminini hazırlayan olaylardan, 1900 yılında meydana gelen Boksör Ayaklanması ile devam eden olay dizisinde, Boksörler adı verilen grup betimlenirken, olayın ortaya çıkışı şu cümle ile özetlenmektedir:

“1900 (Meiji 33) yılında Çin'de Boksör adı verilen dinî bir grubun liderliğinde, yabancıları kovmayı amaçlayan bir hareket meydana geldi ve Pekin'deki yabancı ülke elçilikleri kuşatıldı” (s.95).

Ayrıca mangada, ayaklanmayı bastırmak üzere Çin'e gönderilen yabancı -Fransız, Alman, Amerikalı, İngiliz ve Japon- askerlerin arasındaki farklılığın, özellikle şapkalarının çizimiyle vurgulandığı görülmektedir (s.95). Bu yabancı askerlerin ellerinde ateşli silahlar resmedilirken, ayaklanmayı çıkaranlar Çin halkı olduğu için ellerinde sadece mızraklar görülmektedir. (s.95). Ayrıca, ayaklanmayı bastırmak için bölgeye asker sevkıyatı yapan ülkeler arasında Rusya, İtalya ve Avusturya-Macaristan da olmasına rağmen mangada bu ülkelere yer verilmemiştir. Ancak, Boksör Ayaklanmasının bastırılmasının ardından, dört Rus subayının harita üzerinde bölgeyi inceleyerek Sibiryaya demiryolunun tamamlanması, Rusya ile Ryojun (Port Arthur)'un bağlanması ve Kore limanında Rus üssünün kurulması üzerine planlar yaptıkları görülmektedir. Tüm bunlar Rus-Japon Savaşı'na yol açan nedenler arasında olduğu için çalışmamız açısından önem arz etmektedir.

“Sibiryaya demiryolunu tamamlarsak, burasıyla Ryojun bağlanabilir. Kore limanında da Rus üssü kurmak istiyoruz. Asya'ya Rusya'nın gücünü yayalım” (s.97).

Rus askerlerinin ayaklanma bastırıldıktan sonra olaya dâhil edilme sebebi, olayların tarihsel akışına bakıldığında daha kolay anlaşılabilir. Çünkü Boksör Ayaklanması bastırılmış olmasına rağmen Ruslar bölgeden, özellikle de Mançurya'dan askerlerini çekmemiş, bölgede demiryolları inşalarına başlamış ve tüm bu olaylar, Rus-Japon Savaşına giden sürece zemin hazırlamıştır. Dolayısıyla tarihsel gelişmelerle mangada verilen bilgilerin uyum sağladığı görülmektedir.

Olayların tarihsel sıralamasına dikkat edilen mangada 1902 yılında imzalanan İngiliz-Japon İttifak Antlaşmasına da değinilmiştir. Bu anlaşma anlatılırken

arka planda *Kokumin Dōmei Kai (Milli Birlik Örgütü)* yazılı pankartlar göze çarpmaktadır. Çünkü bu topluluk Rusya'nın Mançurya'daki ilerleyişine karşılık derhal önlem alınmasını şiddetle tavsiye eden siyasi bir örgüttür.²⁶⁵ Dönemin Başbakanı Katsura Tarō'nun kaynaklarda verilen bilgilerle aynı doğrultuda, İngiliz-Japon ittifakını savunan düşünceleri şu cümlesiyle vurgulanmıştır:

"Bu durumda İngiltere ile el ele verip Rusya'ya karşı duralım (s.98).

Fakat buna karşılık olarak da Itō Hirobumi'nin²⁶⁶ Rusya ile görüşmeler yapılarak kaynaklarda Man-Kan Kōkan yani Mançurya-Kore Mübadelesi olarak geçen, Rusya'nın Mançurya'daki Japonya'nın da Kore'deki çıkarlarının karşılıklı tanınmasını öngören sözleri mangada şu şekilde yansıtılmıştır:

"...Hayır, Rusya ile görüşerek Mançurya'da Rusya'nın, Kore'de de Japonya'nın etkinliğinin karşılıklı olarak tanınması görüşünü paylaşalım...!" (s.98).

Aynı zamanda İngiliz-Japon İttifak Antlaşmasını gazetelerden okuyan Japon halkının bu ittifaktan duydukları memnuniyet yüzlerindeki gülümsemeye yansıtılmıştır. Bunun yanı sıra, ellerinde pankartlarla sloganlar atan halktan birinin bu anlaşmayla Rusya, Fransa ve Almanya'dan intikam alındığını belirten ifadeleriyle de Liaotung Yarımadası'nın Çin'e iade edilmesine karşı duyulan öfke yansıtılmaya çalışılmıştır.

²⁶⁵<http://www.webl.io.jp/content/%E5%9B%BD%E6%B0%91%E5%90%8C%E7%9B%9F%E4%BC%9A> Erişim Tarihi 30.05.2015.

²⁶⁶ Itō Hirobumi (1841-1909): Batılılarla ilk temasların kurulduğu dönemlerde İngiltere'ye eğitime giden Itō Hirobumi, Meiji Döneminde kabine sistemine geçilmesiyle ilk başbakan olarak görev almış ve Büyük Japon İmparatorluğu Anayasasının oluşturulmasını sağlamıştır. Rus-Japon Savaşının ardından Kore'nin denetimi ile görevlendirilmiş ve bu görevinden istifa ettikten sonra da Harbin'de bir suikastle öldürülmüştür (Kazushige Togata, Tatsuya Egawa, *Nisshin Nichiro Sensō Nyūmon*, Gentosha, 2009, Japan s. 26).

“Şimdi Rusya'yı yenerek üçlü müdahalenin intikamını aldık!” (s.99).

Savaş sürecinde Japon ordularının ilerleme rotalarının gösterildiği haritada da muharebelerin gerçekleştiği yerler tarihsel gerçeklikle uyumlu olarak ele alınmıştır (s.101). Savaşı başlatan Port Arthur saldırısında Rus gemilerinin bombalanmasından, hatta Rusya'nın *Varyag* ve *Koryetz* gemilerindeki mürettebatın teslim olmaksızın buldukları gemiyi batırmalarından söz edilirken, Japon tarafının gördüğü zarar da tarihsel kaynaklarda olduğu şekilde yansıtılmıştır (s.102). Aynı zamanda savaşın devam ettiği süreçte *Port Arthur kuşatması, 203 Metre Tepesi Muharebesi* ve sonunda Port Arthur'un Japonlar tarafından ele geçirilmesi anlatılırken (s.104); *Yalu ve Nanshan* gibi önemli muharebeler bu mangada ele alınmamıştır.

Bu mangada savaşa 1.090.000 kişinin katıldığı ve 1894-1895 Çin-Japon Savaşının dört veya beş katı olduğu bildirilmiştir. Ayrıca, çatışmalarda veya hastalıklar sebebiyle ölenlerin yaklaşık 80.000 kişi olduğu, yaralı veya hasta vaziyette tedavi altına alınanların da yaklaşık olarak 380.000 kişi olduğu ifade edilmiştir (s.110).

Savaş sonrasında imzalanan Portsmouth Barış Antlaşmasına, tarihsel gerçekliğe uygun bir şekilde mangada da Dışişleri Bakanı Komura Jutarō'nun²⁶⁷ katıldığı görülmektedir (s.111). Portsmouth Anlaşmasının maddeleri incelendiğinde ise yine akademik kaynaklardaki verilere uygun bir biçimde; Kore'nin Japon himayesine verilmesi, Dalien ve Ryojun'un (Port Arthur) bir bölümü ile Sahalin'in güney yarısının Japonya'ya bırakılması gibi maddelerin özellikle belirtilmiş olması

²⁶⁷ Komura Jutarō (1855-1911): Miyazaki doğumlu olan Komura Jutarō, Tokyo Üniversitesi'ne girdikten sonra Amerika'da Harvard Üniversitesi'ne eğitim almaya gitmiştir. Eğitimini tamamlayıp ülkesine döndükten sonra, önce Adalet Bakanlığı, ardından da Dışişleri Bakanlığı görevlerinde bulunmuştur. Rus-Japon Savaşı'na gidilen süreçte, 1902 İngiliz-Japon İttifak Anlaşmasının yapılmasında ve Rusya ile Japonya arasındaki görüşmelerde aktif rol üstlenmiştir. Komura, bıyıklı, kısa boylu ve oldukça hareketli bir yapısı olduğu için, yabancı güçler tarafından “Fare Bakan” olarak adlandırıldığı söylenmektedir (Kazushige Togata, Tatsuya Egawa, 2009, ibid, s.30-31).

göze çarpmaktadır (s.112).

Mangadaki görsel öğeler incelendiğinde, öncelikle dış kapaktaki biri Samuray kıyafeti, biri askerî üniforma ve diğeri de Batı tarzı bir kıyafet giymiş olan üç kişi dikkat çekmektedir.²⁶⁸ Bu üç kişiden, Batı tarzında giyinmiş olanın yüzündeki ben lekesinden dolayı Itō Hirobumi olduğu kesindir. Manganın içerisindeki karakterlere bakıldığında ise, Komura Jutarō, Itō Hirobumi, Katsura Tarō²⁶⁹, Tōgō Heihachirō²⁷⁰, Sergei Witte²⁷¹ gibi önemli isimlerin gerçek halleri²⁷² ile oldukça benzer bir biçimde çizildikleri gözlenmiştir.²⁷³ Ayrıca dikkat çeken önemli bir ayrıntı, diplomatların gerçek halleri ile oldukça benzer bir biçimde resmedilmelerine karşın imparatorun çizilen resminin aslına uygun olmamasıdır (s.100). Bunun sebebi de Japon tarihinin başlangıcından itibaren imparatorun kutsal sayılmasından dolayı gerçek çehresinin kaleme alınmasından büyük ihtimalle kaçınılmasıdır.

Ruslardan ise bu bölümde sadece beş kişinin resmedildiği ve hepsinin de sakallı ve bıyıklı olarak tasvir edildikleri görülmektedir ve o dönemin Rus askeri

²⁶⁸ Bakınız Ek 1.

²⁶⁹ Katsura Tarō (1847-1913): Chōshū klanındandır ve Meiji restorasyonu döneminde shogunluğa karşı mücadele etmiştir. 1870'lerde Almanya'da eğitim alan Katsura Tarō, 1875-1878 yılları arasında burada askerî ateşlik görevinde bulunmuştur. 1884-85 yıllarında da Avrupa'da askerî sistemler üzerine çalışmış ve ülkesine döndükten sonra ordu bakanlığı vekili gibi birçok görev üstlenmiştir. 1898'de Ordu Bakanlığı ve 1901 'de de Başbakanlığa yükselmiş ve Rus-Japon Savaşı döneminin de Başbakanıdır (Kowner Rotem, 2006, ibid, s. 179).

²⁷⁰ Tōgō Heihachirō (1847-1934): Satsuma klanından olan Tōgō Heihachirō Satsuma-İngiltere savaşında yer almıştır. İngiltere'de Uluslararası Hukuk, Askerî Bilimler gibi eğitimler almıştır. Çin-Japon Savaşı'nda Naniwa savaş gemisinin kumandanlığını, Rus-Japon Savaşında ise Mikasa savaş gemisinde Birleşik Donanmanın kumandanlığını yapmış ve Rusların Baltık Donanmasına karşı zafer elde etmiştir (Kazushige Todaka Egawa Tatsuya, *Nisshin Nichiro Sensō Nyūmon*, Gentosha, 2009, Japan, s. 40).

²⁷¹ Sergei Witte (1849-1915): Rusya'nın Doğu Asya'ya yayılma politikasının önemli isimlerindedir. Maliye Bakanlığı yaptığı süre içerisinde, Rusya'nın Asya'daki demiryolları yapım projesinin de en önemli ismidir. Portsmouth Barış Anlaşmasını da Rusya adına Sergei Witte imzalamıştır (Kowner Rotem, 2006, ibid, s. 419).

²⁷² <http://www.ndl.go.jp/portrait/e/datas/83.html?cat=117>

<http://www.ndl.go.jp/portrait/e/datas/52.html>

<http://www.ndl.go.jp/portrait/e/datas/141.html>

<http://www.alexanderpalace.org/palace/wittebio.html> Erişim Tarihi 25.04.2015.

²⁷³ Bakınız Ek 7.

profilleri ile uyuşmaktadır. Muharebeler sırasında ise çatışan ve ölen Japon askerlerinin hepsinin yüzleri net bir şekilde görülmekte iken Rus askerlerinin hiçbirinin yüzleri görülmemektedir.

Muharebelerin büyük bir kısmında, Rus askerlerinden ziyade, hayatını kaybeden Japon askerlerinin çizimlerine yer verilmiştir. Bununla, savaşın galip tarafı olan Japonya'nın ne kadar ağır kayıplar vererek zafere ulaştığı mesajının verildiği düşünülmektedir. Deniz muharebeleri sırasında ise, gemilerde herhangi bir bayrak veya flama bulunmaması, vurulan gemilerin Japonya ve Rusya'dan hangisine ait olduğu konusunda akılda karışıklık yaratmıştır. Fakat kara muharebeleri anlatılırken Japon bayrağının altı kez resmedildiği tespit edilmiştir.

Rus-Japon Savaşı'nın ele alındığı beşinci bölümün genelinde sık sık bayrak ve haritalara rastlanmaktadır. Olaylar anlatılırken arka planda yer alan bayrakların 21 adeti Japon bayrağı iken sadece bir adet Rus ve bir adet de İngiliz bayrağı görülmektedir. Buna ek olarak dört adet haritanın var olduğu tespit edilmiştir. Bu haritalar aracılığı ile olayların meydana geldiği coğrafya ve her iki ülkenin savaş stratejileri hakkında bilgiler verilmiştir.

Görsel betimlemeler vasıtası ile modernite veya Japon geleneksel kültürünün aktarımına fazla başvurulmadığı görülmektedir. Erkeklerin giymiş oldukları takım elbiseler veya geleneksel Japon kıyafetleri dışında herhangi bir modernlik veya geleneksellik yansıtılmamıştır.

Kadın karakterlerin varlığı incelendiğinde ise, Portsmouth Anlaşması anlatılırken halktan sadece iki kadın ve savaştan verilen kayıpların anlatımında da çocuklarıyla birlikte ağlayan bir kadın tasvirine rastlanmıştır (s. 110). Bunların dışında hiçbir biçimde bir kadının konuşmasına veya resmine yer verilmemiştir.

Manganın geneline bakıldığında; olayların, tarihlerin, mekan ve kişilerin hem görsel hem de yazılı öğeler açısından tarihsel gerçeklikle uyum sağladığı ve sadece dönemin siyasî ve askerî gelişmelerinin aktarılmaya çalışıldığı tespit edilmiştir.

İkinci olarak, Kowada Tetsuo ve Kosugi Akira²⁷⁴ tarafından kaleme alınan *Nihon no Rekishi ga Wakaru Hon (Japon Tarihini Tanıma)* adlı manga incelenmiştir. Yedi bölümden ve 280 sayfadan oluşan bu mangada Japon tarihi Edo döneminin sonlarına doğru Amerikalı komutan Perry'nin Japonya'ya gelişi, Meiji modernleşmesi, Çin-Japon Savaşı ve Rus-Japon Savaşı gibi olaylardan, günümüze kadar ele alınmıştır. Olaylar belirli bir başkahraman üzerinden değil, dönemin önemli askerî ve siyasî şahsiyetleri aracılığıyla okuyucuya aktarılmıştır. Çalışmamızın esas konusu gereği bu manganın Rus-Japon Savaşı'nın anlatıldığı beşinci bölümü incelenmiştir.

Manganın Rus-Japon Savaşı ile ilgili olan bölümü, öncelikli olarak bu savaşta önemli yere sahip komutanlardan ve devlet adamlarından Itagaki Taisuke (1837-1919)²⁷⁵, Itō Hirobumi (1841-1909), Ōkuma Shigenobu (1838-1922)²⁷⁶, Mutsu Munemitsu (1844-97)²⁷⁷, Tōgō Heihachirō (1847-1934) ve Nogi Maresuke (1849-

²⁷⁴Kowada Tetsuo: Shizuoka Üniversitesi Japon Tarihçisi ve Edebiyat Doktorudur (<http://www.city.odawara.kanagawa.jp/municipality/introduction/kyoju/ambassador/owada.html> Erişim Tarihi 01.06.2015)

²⁷⁵ Itagaki Taisuke (1837-1919): Özgürlük ve İnsan Hakları Hareketi Liderlerindedir. 1881 yılında Başbakanlık görevinde bulunmuş ve daha sonar Itō ve Ōkuma kabinelerinde içişleri Bakanlığı yapmıştır (<http://www.ndl.go.jp/portrait/e/datas/10.html> Erişim Tarihi 25.04.2015).

²⁷⁶ Ōkuma Shigenobu (1838-1922): Saga Klanından bir samurai ailesinin oğludur. Sonno Joi (imparatoru sayın barbarları kovun) düşüncesinin savunucularındandır. 1882 yılında Anayasacı Reform Partisini ve ardından Waseda Üniversitesini kurmuştur. Itō kabinesinin Dışişleri Bakanlığı görevini, Matsukata kabinesinin de Tarım ve Ticaret Bakanlığı görevlerini yapmıştır. 1898 ve 1914 yıllarında Başbakanlık görevini üstlenmiştir (<http://www.ndl.go.jp/portrait/e/datas/33.html> Erişim tarihi 25.04.2015).

²⁷⁷ Mutsu Munemitsu (1844-1897): Meiji Döneminin Dışişleri bakanı oldukça önemli görevler üstlenmiş isimdir. Eşitsiz Antlaşmaların gözden geçirilmesi, 1894-95 Çin-Japon Savaşı, Üçlü Müdahale gibi önemli olaylar onun bakanlığı döneminde meydana gelmiştir (https://www.jacar.go.jp/english/nichiro/cloud_mutsumunemitsu.htm Erişim Tarihi 25.04.2015).

1912)²⁷⁸ hakkında verilen kısa bilgilerle başlamaktadır (s.160). Bu isimler, Rus-Japon Savaşı döneminin tarihî olayları içerisinde yer aldıkları için bu bölümün ana karakterleri olarak görülmektedirler.

Çalışmamızın konusunu oluşturan beşinci bölümün girişinde Itō Hirobumi'nin Başbakanlığı döneminde meydana gelen olaylar zinciri; özgürlük ve insan hakları hareketleri, Kore'de ortaya çıkan halk isyanının bastırılması için Kore yönetiminin Çin'den asker talebinde bulunması ve bunun devamında gelen Çin-Japon Savaşı şeklinde okuyucuya kısa bir şekilde aktarılmıştır. Çin-Japon Savaşı anlatılırken kara ve deniz muharebelerinde sadece Çin tarafının gördüğü zarar ve verdiği kayıplara değinilmiştir. Bu savaş sonucunda imzalanan Shimonoseki Anlaşması ile Japonya'nın Liaotung Yarımadası, Tayvan ve Pescadores Adalarını Çin'den kiralarak 200.000.000 Tael (300.000.000 yen) tazminat almasına değinilmiştir ve anlaşmaya dair bu bilgiler tarihsel verilerle uyum sağlamaktadır. (s.176-184). Çin-Japon Savaşı'na dair verilen bu bilgiler, belirli bir karakterin ağzından değil, sayfa kenarlarında ek bilgiler halinde okuyucuya aktarılmıştır. Rus-Japon Savaşı'nın sebeplerinden biri olarak özellikle, 1894-1895 Çin-Japon Savaşından Japonya'nın galip çıkmasına rağmen Rusya, Almanya ve Fransa'nın baskıları sonucu Liaotung Yarımadası'nı Çin'e iade etmesi üzerinde durulmuştur. Bu olay ise, dönemin Başbakanı Itō Hirobumi, Japon ordusu subayları ve olaya tepki gösteren Japon halkının ağzından aktarılmıştır.

Itō: *“Rusya Fransa ve Almanya ile işbirliği yaparak Liaotung Yarımadası'nı Çin'e iade etmemizi talep ediyor!”*

²⁷⁸ Nogi Maresuke (1849-1912): Chosu klanında doğan Maresuke, Restorasyon döneminde shogunluk güçlerine karşı mücadele etmiştir. 1894-95 Çin-Japon Savaşında 1. Ordunun, Rus-Japon Savaşında da 3. Ordunun kumandanlığında Port Arthur'u ele geçirmiştir (Kazushige Todaka, Tatsuya Egawa, 2009, ibid, s. 34).

Japon Askerleri: “...Bir gün Japon ordusu kendi elleriyle Rusları yenecek...”

Halk: “Rusya’ya karşı direnip bunu asla unutmayacağız. Bunun intikamını almak için birlik olup ordumuzu güçlendirmeyelim mi!” (s.185-186).

Çalışmaya konu olan bu mangada, olayların aktarımında ani geçişler yapıldığı tespit edilmiştir. Örneğin, Çin-Japon Savaşı ve devamında gerçekleşen üçlü müdahalenin ardından aniden Boksör Ayaklanması ele alınmıştır. Bu ayaklanmanın nasıl meydana geldiği ve kimler tarafından gerçekleştirildiği, sadece sayfanın kenar boşluğunda ek bilgi halinde verilmiştir (s. 187). Boksör Ayaklanmasının bastırılması için bölgeye asker sevk eden Rusya’nın ayaklanma bastırıldıktan sonra da hala askerlerini geri çekmemiş olması konusunda Japon halkının endişesi, *Mainichi Shinbun* gazetesindeki haberi okuyan insanların yüz ifadelerinde betimlenmiştir. Ayrıca burada dikkat çeken bir diğer ayrıntı da, yan yana yürürken gazete okuyan iki kişiden birinin yine Japon tarzında diğerinin de Batı tarzında kıyafetler giymiş olmalarıdır (s.189). Daha önce de belirtildiği üzere burada, o dönem Batıdan alınan yeniliklerin geleneksel Japon kültürü ile birleştirildiğinin vurgulandığı düşünülmektedir. Rusya’nın bu tavrı karşısında Japonya’nın tepkisi halkın ağzından şu şekilde aktarılmıştır:

Şahıs 1- “Japonya’nın gücüyle Rusya’yı Mançurya’dan kovacağız!”

Şahıs 2- “...hain Rusya’yı haklı yumruklarımızla ezeceğiz!” (s.190).

Mangada Rus-Japon Savaşı’nın 4 Şubat 1904 tarihinde imparatorun başkanlığında gerçekleştirilen toplantıda, Rusya ile savaşa girilmesi kararı ile başladığı görülmektedir. Ardından, Port Arthur saldırısı ile devam eden

muharebelerden, Nogi Maresuke kumandasındaki üçüncü ordunun Port Arthur'u ele geçirmesi, Mukden Muharebesi ve Tsushima Deniz Muharebesi dışında, cepheler ve muharebeler konusunda geniş ayrıntılara yer verilmemiştir. Fakat özellikle muharebelerin tarihleri konusunda gerçek bilgilere sadık kalınmıştır.

Savaş sonunda Portsmouth'da imzalanan barış anlaşmasıyla ilgili bilgilere bakıldığında, Kore'deki Japon üstünlüğünün kabul edilmesi, özellikle Güney Mançurya demiryolları ve Sahalin Adası'nın yarısının Japonlara bırakılması gibi anlaşma maddeleri ve Rusya'dan tazminat alınmadığı için Japon halkının Tokyo'daki Hibiya Park'ta gösteriler düzenlemesi de gerçeğe uygun bir biçimde okuyucuya aktarılmıştır (s.203).

Bu manganın görsel betimlemeleri incelendiğinde, öncelikle dış kapaktaki resim dikkat çekmektedir.²⁷⁹ Bu resimde biri samuray kıyafeti, diğeri askerî üniforma giymiş olan iki erkek ve ortalarında da Avrupa stilinde giyinmiş güzel bir bayan resmi bulunmaktadır. Bu iki erkekten sadece askerî üniforma içerisinde olan kişinin bu bayana baktığı göze çarpmaktadır.

Dönemin siyasî ve askerî isimlerinin gerçek hallerine oldukça benzer bir biçimde resmedildikleri tespit edilmiştir.²⁸⁰ Japon halkının betimleniş biçimine bakıldığında ise, düzenlenen bazı gösteriler sırasında protestolara katılan insanların hem Japon hem de Batı tarzında kıyafetler giymiş olmaları dikkat çekmektedir (s.187). Burada, Japonya'nın Batı'dan bazı yenilikleri alırken aynı zamanda kendi özünde var olan değerleri de korumaya devam ettiği vurgulanmaya çalışılmıştır.

Muharebelerin anlatımında ise, hayatını kaybeden Japon askerlerinin görüntülerine sıklıkla rastlanmaktadır. Çin-Japon Savaşı anlatımında sadece Çinli

²⁷⁹ Bakınız Ek 2.

²⁸⁰ Bakınız Ek 7.

askerlerin hayatını kaybettiği sahneler resmedilirken, Rus-Japon Savaşı'nda özellikle ölen Japon askerlerinin betimlenmesi, Japonya'nın ağır kayıplar vererek bu savaşı kazandığı mesajını içermektedir. Hayatını kaybeden askerlere ait görsel betimlemelerin yanı sıra, sadece Port Arthur'un alınmasında bile 84.000 Japon askerinden 17.000'inin hayatını kaybettiği de vurgulanarak, savaşın büyüklüğü anlatılmaya çalışılmıştır (s.194).

Son olarak, bu mangada Rus-Japon Savaşı'nı anlatan bölümün analiz edilmesi sırasında dikkat çeken birkaç önemli imge mevcuttur. Örneğin, *Nihon no Rekishi 16* adlı mangada olduğu gibi burada da kadın karakterlere rastlanmamıştır. Sadece, bir erkekle karşılıklı dans etmeye çalışırken sık sık yere düşen, Batılı kıyafetler içerisinde bir kadın karakteri mevcuttur (s. 167). Bunun dışında hiçbir kadının konuşmasına veya görüntüsüne yer verilmemiştir. Ayrıca, beşinci bölümün tamamında sadece bir kez *Teikoku (imparatorluk)*, bir kez *Dai Nihon Teikoku (Büyük Japon İmparatorluğu)* ve bir kez de *Dai Ei Teikoku (Büyük Britanya İmparatorluğu)* ifadeleri kullanılmıştır. Bunlar dışında hiçbir ülke için *imparatorluk* ifadesi zikredilmemiştir. Buna ek olarak bu bölümde dokuz kez Japon bayrağı resmedilirken hiçbir Rus bayrağına da rastlanmamıştır. Harita kullanımına ise diğer mangalara göre daha az yer verilmiş, sadece bir kez harita kullanılmıştır. Aynı zamanda Batı tarzda giyinmiş olan Japon erkeklerinin tamamının kravat yerine papyon taktıkları gözlenmiştir. Tüm bunlara ek olarak, Japonya'nın doğal betimlemelerine de yer verilmiştir. Örneğin, Japon mimarisi ile inşa edilmiş fakat bazılarında Batıya özgü bir nesne olan büyük avizelerin bulunduğu evlere, pirinç tarlalarına, geleneksel Japon kıyafetlerine de yer verilerek dönemin Japonya'sı her açıdan okuyucuya sunulmaya çalışılmıştır.

Japon tarihi üzerine yazılmış mangalardan bir diğeri de Ishinomori

Shōtarō²⁸¹ tarafından kaleme alınan *Manga Nihon no Rekishi 50 (Manga Japon Tarihi 50)*'dir. 55 ciltten oluşan serinin ellinci sayısında Japon tarihi, Boksör Ayaklanmasından başlayarak modern Japonya'ya kadar işlenmiştir. Üç bölümden ve 224 sayfadan oluşan, siyah beyaz formda kaleme alınmış bu manganın giriş bölümü Rus-Japon Savaşı öncesinde Çin'de ortaya çıkan karışıklıklara, birinci bölüm Rus-Japon Savaşı öncesi Japonya'da yaşanan gelişmelere, ikinci bölüm Rus-Japon Savaşı'na ve üçüncü bölüm de modern Japonya'ya ayrılmıştır. Çalışmamızın konusu gereği birinci ve ikinci bölümler analiz edilmiştir. Daha önce incelemiş olduğumuz iki mangada olduğu gibi bu mangada da belirli bir başkarakter bulunmayıp, olaylar dönemin askerî ve siyasî isimleri üzerinden okuyucuya aktarılmıştır. Bu isimlere dair bilgiler manganın sayfa kenarlarında ek bilgi halinde verilmiştir.

Rus-Japon Savaşı'na sebep olan olayların ele alındığı birinci bölüm, 1894-1895 Çin-Japon Savaşından galibiyetle ayrılan Japonya'nın Rusya, Almanya ve Fransa tarafından verilen bir ültimatom sonucu, Liaotung Yarımadası'nı Çin'e iade etmesiyle başlamaktadır. Burada dikkat çeken bir ayrıntı, Japon halkının bu duruma olan tepkisinin, çocuklara savunma sanatları tekniklerinin öğretilmesiyle yansıtılmasıdır. Ayrıca burada *amaca ulaşmak için tüm zorluklara dayanmak* anlamındaki eski bir Çin atasözü 臥薪嘗胆 *Gashin Shoutan* ifadesi özellikle vurgulanmıştır (s.31). Burada, Liaotung Yarımadası'nın zorla Çin'e iade edilmesinin Japonlar tarafından bir hakaret olarak algılandığı mesajı verilmektedir.

Mangada anlatılan hikaye incelendiğinde, nehir kıyısında balık tutmakta olan çocukların mezun olunca ne iş yapacakları ile ilgili konuşmaları dikkat

²⁸¹ Ishinomori Shōtarō: 1938 doğumlu olan Shōtarō, 1953 yılında arkadaşlarıyla birlikte *Doğu Japon Manga Araştırmaları Topluluğunu* kurmuştur. Ayrıca Japon Manga Sanatçıları Birliği'nin başkanlığını yapmıştır. En fazla manga üreten yazar olarak Guinness Rekorlar Kitabına girmiştir (<http://www.city.tome.miyagi.jp/kinenkan/INDEX1> Erişim Tarihi 01.06.2015)

çekmektedir. İçlerinden biri asker, diğeri yazar, bir diğeri de siyasetçi olmak istediğini belirtir. Siyasetçi olmak isteyen çocuğun Liberal Parti'nin kurucusu olan Itagaki Taisuke'ye olan hayranlığından dolayı bu partiye katılmak istemesi dikkat çekicidir (s.36). Bu çocuklar aracılığı ile Japon halkının düşünceleri aktarılmaya çalışılmıştır.

“Rusya sürekli olarak Kuzey Çin’de, Mançurya’da varlığını sürdürdüğü için, çok geçmeden savaş çıkması muhtemeldir” (s.36).

Rus-Japon Savaşına giden süreçte yoğun bir biçimde dönemin siyasî olaylarına da değinilmiştir. Japon hükümetinde yönetimdeki kişiler arasında yaşanan anlaşmazlıklar, Itō Hirobumi'nin istifa etmesinin ardından Katsura Tarō kabinesinin kurulması gibi iç sorunlar ele alınmıştır. Devamındaki süreçte meydana gelen Boksör Ayaklanmasının ardından Rusya'nın askerlerini Mançurya'dan çekmemesi üzerine, Rusya ile baş gösterecek bir anlaşmazlıkla ilgili olarak Itō Hirobumi'nin Man-Kan Kōkan teorisini burada da görmekteyiz:

Itō: *“Biz, büyük Rus imparatorluğu ile baş edecek güçte değiliz. Bu yüzden Rusya ile anlaşma yapmak için çaba sarfetmeliyiz. Rusya'nın Mançurya'daki haklarına karşılık bizim de Kore'deki haklarımızın tanınmasını sağlamalıyız” (s.69).*

Burada özellikle Japon diplomatlar arasındaki İngiltere ile ittifak kurulması veya Rusya ile anlaşma yapılması konusu üzerine tartışmalar dikkat çekmektedir. Özellikle, İngiltere ile yapılacak bir anlaşma ile Rusya'nın daha da kızdırılacağını düşünen Itō Hirobumi ve İngiltere ile ittifak yapılırsa Rusya'nın güneye doğru ilerlemesinin engellenebileceğini düşünen Yamagata Aritomo arasındaki tartışmalar göze çarpmaktadır (s.70). İngiltere ile ittifak yapılması konusunda halkın

yorumlarına bakıldığında da, bu ittifakın olumlu sonuçlanmasında katkısı bulunan Komura Jutarō hakkındaki şu yorum ilgi çekicidir:

“Fare bakan”... kuzey Çin olaylarının çözümlenmesinde büyük rolü vardı...! Bundan sonra da Katsura kabinesinde Dış işleri Bakanı olacak gibi... (s.71).

Burada “fare bakan” lakabının kullanılması, kısa boylu ve oldukça çevik yapılı olduğu için yabancıların kendisine bu lakabı takmış olmasındandır.²⁸² Olayların tarihsel geçmişine bakıldığında, Kore’de çıkan bir ayaklanmayı bastırmak için Çin’in Tientsin Anlaşmasını hiçe sayarak asker sevk etmesi üzerine, Japonya’nın da askerlerini bölgeye göndermesi, ardından patlak veren Çin-Japon Savaşı ve savaşı sonuçlandıran Shimonoseki Anlaşmasının imzalanması süreçlerinin hepsinde Komura Jutarō’nun etkin bir biçimde görev aldığı görülmektedir. İngiliz-Japon İttifak Anlaşmasının maddelerine bakıldığında da, İngiltere’ye Çin’de, Japonya’ya da Kore’de çıkarlarını koruma fırsatı verilmesi gibi maddeler konusunda da tarihsel gerçeklerle uyum söz konusudur (s.81).

Manganın birinci bölümü 4 Şubat 1904 günü İmparator Meiji’nin huzurunda gerçekleştirilen toplantıda Rusya’ya savaş açılması kararının alınması ve 8 Şubat gecesi Japonların Port Arthur’da Rus donanmasına yaptıkları ani baskınla sona ermektedir. Bu saldırı sırasında, kaynaklarda verilen bilgilerle uyumlu bir biçimde, ilk olarak *Pallada*, *Tsarevich* ve *Letvizan* savaş gemilerinin tahrip edilmesinden bahsedilmiştir ve saldırının büyüklüğü de çizimlerle betimlenmiştir.

Rus-Japon Savaşı’nın cephelerinin anlatıldığı ikinci bölüm, Sasebo

²⁸² Kazushige Todaka, Tatsuya Egawa, 2009, ibid, s. 31.

limanına 2200 askerin sevk edilmesi ile başlamaktadır. Port Arthur saldırısından sonra Kore’de bulunan Japon askerlerinin Yalu Nehri istikametinde yürürken mevsimin kış olmasından dolayı çektikleri sıkıntılar da vurgulanmıştır:

Asker 1- *Karlı bir ülkede büyüdüm ama böyle bir soğuğu ilk defa görüyorum!!*

Asker 2- *...Bu uzun yürüyüşte ayaklarım buz tuttu!!!*

Asker 3- *Yalu Nehrine ulaştık!! Ne kadar da büyük bir nehir!*

Asker 4- *Karşısı Mançurya...! Ruslar nöbettedir! (s.102-103).*

Baltık Donanması bölgeye ulaşmadan önce Port Arthur’u ele geçirmek isteyen Nogi kumandasındaki birliklerin, kuşatmalar sırasında önemli sayıda askerî kayıp verdikleri görülmektedir. Ayrıca Nanshan ve Liaotung Muharebelerine geniş çaplı yer verilmezken, Port Arthur’un alınması amacıyla stratejik öneminin oldukça fazla olduğu ifade edilen 203 tepesinin alınması için gerçekleştirilen çatışmalara diğerlerine oranla daha geniş oranda değinilmiştir (s.126-128). 1905 yılı 2 Ocak günü Port Arthur’un ele geçirilmesinin ardından dile getirilen Japon kayıplarının 15.860 kişi olduğu belirtilmektedir ve bu sayı birçok kaynakta verilen rakamlara yakındır.

O dönemin Japon halkının betimlenmesine bakıldığında ise özellikle kuzeye doğru olan bölgelerde halkın yoksul oluşu, pirinç hasatındaki verimsizlik, savaşta ölen veya gazi olanların ailelerinin çektiği sıkıntılar gibi sorunlara değinilmiştir:

Şahıs 1- *Bu yıl pirinç yok.*

Şahıs 2- *...yaklaşık üç yıl önce de büyük bir kıtlık olmuştu.*

Şahıs 3- *Sanki burada Tanrı da Buda da yok gibi... (s.131-133).*

Maddi sıkıntılarının yanı sıra, savaşta hayatını kaybeden askerlerin ailelerinin çektiği manevi acılara da yer yer değinilmiştir. Bunun en somut

örneklerinden biri, Japonya'nın kadın şairlerinden Yosano Akiko'nun²⁸³, Rus-Japon Savaşı'nda hayatını kaybeden kardeşi için yazdığı şiiirdir.

“Kardeşim, senin için ağlıyorum

Sen ölmemeliydin.

Ailemizin en küçüğü, ana babamızın sevgilisiydin.

Ana babamız senin eline kılıç verip insanları öldürmeyi öğretmedi...” (s.

134-135).

Ayrıca, sık sık sıradan halkın konuşmaları üzerinden Kore'nin önemi ve Rusya'ya duyulan öfke vurgulanmıştır.

Şahıs 1- *Kore, Rusların kontrolü altına girebilir!*

Şahıs 2- *Eğer öyle olursa ülkemiz de tehlikeye girer!*

Şahıs 3- *Savaş, savaş!!*

Şahıs 4- *Japonya'nın güvenliği için Kore'nin korunması gerekir!*

Şahıs 5- *Savaşıp, kazanma vakti...*

Şahıs 6- *Şimdi yapamazsak bidaha yapamayız.*

Şahıs 7- *Rusya'yı Mançurya'dan atmalyız!*

Şahıs 8- *Sibirya demiryolu ve Çin Doğu Demiryolu hala tek hatlı... (s.85).*

Rus-Japon Savaşının muharebeleri mangada Mukden ve Tsushima Deniz Muharebeleri ile son bulmaktadır. Bu iki muharebede de çatışmaların büyüklüğüne dikkat çekmek amacıyla hayatını kaybeden askerlerin ve batırılan gemilerin çizimlerine sıklıkla yer verilmiştir (s.136-145). Savaş sonunda, Amerikan Başkanı Theodore Roosevelt'in arabuluculuk yaptığı Portsmouth Antlaşması'na

²⁸³ Yosano Akiko (1878-1942): Osaka doğumlu olan Yosano Akiko, Japonya'nın önemli kadın şairlerindedir. Japon romantizminin önemli isimlerindedir. Şiirleri arasında *Kimi Shinitamo koto nakare (Sen Ölmemeliydin)* adlı şiiri Rus-Japon Savaşı döneminde yazılmıştır (<http://www.ndl.go.jp/portrait/e/datas/347.html> Erişim Tarihi 25.04.2015).

katılan Japon diplomatlar ve anlaşma maddeleri ile ilgili bilgiler tarihsel gerçekliklere sadık kalınarak aktarılmıştır. Japonya adına Dışişleri Bakanı Komura Jutarō ve dönemin Amerikan Büyükelçisi Takahira Kogorō'nun imzaladığı anlaşma ile Sahalin'in 50. paralelden güneyinin Japonya'ya bırakılması ile Kore'nin ve Mançurya demiryolunun kontrolünün Japonya'ya verilmesi kararlaştırılırken, Japonya Rusya'dan tazminat almadan masadan kalkmıştır ve bu duruma tepki gösteren halkın Tokyo'daki Hibiya Parkta toplanıp gösteriler düzenlemesi ve polisle çatışması ile manganın Rus-Japon Savaşı ile ilgili bölümüne son verilmiştir (s.149-154).

Manganın görsel öğeleri incelendiğinde, ilk olarak dış kapak fotoğrafı dikkat çekmektedir.²⁸⁴ Kapakta, birinin Nogi Maresuke olduğundan emin olduğumuz üç Japon askerinin yemek masasının başında ayakta dururken çekilmiş gerçek bir fotoğrafları mevcuttur.

Mangada geçen karakterlerin çizimlerine bakıldığında ise, Itō Hirobumi'nin, incelemiş olduğumuz diğer mangalarda olduğu gibi, sağ alt gözündeki ben lekesi ayrıntısı da dahil olmak üzere gerçek haline uygun bir şekilde resmedildiği görülmektedir (s.32). Aynı şekilde Okuma Shigenobu, Yamagata Aritomo, Inoue Kaoru, Tōgō Heihachiro, Theodore Roosevelt²⁸⁵ gibi isimler de gerçek hallerine²⁸⁶ yakın bir şekilde çizilmiştir (s.43-45).²⁸⁷ Fakat Rus asker veya diplomatları için aynı benzerlik söz konusu değildir. Örneğin 1900-1906 yılları arasında Rusya'nın Dışişleri Bakanlığı görevini yürütmüş olan Vladimir Lamsdorf, gerçekte sadece bıyığı olan ve

²⁸⁴ Bakınız Ek 3.

²⁸⁵ Theodore Roosevelt (1858-1919): Amerika'nın 26. Başbakanıdır. Rus-Japon Savaşını sona erdiren Portsmouth Barış Antlaşmasında arabuluculuk yapan Roosevelt, 1905 yılında Nobel Barış Ödülünü almıştır (Kazushige Togata, Tatsuya Egawa, 2009, ibid, s. 65).

²⁸⁶ <http://www.ndl.go.jp/portrait/e/datas/208.html>
<http://www.ndl.go.jp/portrait/e/datas/18.html>
<http://www.ndl.go.jp/portrait/e/datas/141.html>

²⁸⁷ Bakınız Ek 7.

başının ön kısmında saçları bulunmayan biri iken²⁸⁸, mangada top sakallı ve saçlı bir biçimde çizilmiştir ve gerçek hali ile hiçbir biçimde uyuşmamaktadır (s.76).²⁸⁹ Aynı şekilde Japonya tarafından Hayashi Tadasu ve İngiltere tarafından da Landsdowne'un 1902 yılında imzaladığı İngiliz-Japon İttifak Antlaşması anlatılırken, Hayashi Tadasu gerçek haline²⁹⁰ oldukça benzemekte iken Landsdowne'nin hiçbir biçimde benzemediği tespit edilmiştir (s.80).

Olayların akışında Japon halkının betimleniş biçimi incelendiğinde, diğer mangalara benzer biçimde, insanların bazılarının geleneksel Japon kıyafetiyle bazılarının da Batılı tarzda kıyafetlerle resmedilmiş olması dikkat çekmektedir. Buna bağlı olarak bu mangada da, Meiji Dönemi Japonya'sının Batıdan yenilikler alırken aynı zamanda kendi benliğini de korumaya çalıştığı yorumu yapılabilir. Manganın genelinde yer yer Rus askerlerinin çizimlerine ve konuşmalarına yer verilirken, muharebelerde yoğun bir biçimde hayatını kaybeden Japon askerlerini görüntülerine yer verilerek Japon tarafının bu savaşı kazanırken büyük kayıplar verdiği vurgulanmıştır. Ayrıca, Deniz Muharebeleri anlatılırken, vurulan savaş gemilerinde herhangi bir bayrak veya flama olmaması, bu gemilerin Rusya ve Japonya'dan hangisine ait olduğunu anlama konusunda okuyucuya zorluk yaratmıştır. Rus-Japon Savaşının anlatıldığı birinci ve ikinci bölümün genelinde, Rus ve Japon bayraklarına çok sık yer verilmediği tespit edilmiştir. 124 sayfadan oluşan iki bölümde toplam on adet Japon bayrağına, bir adet İngiliz ve bir adet de Rus bayrağına rastlanmıştır. Bölgenin coğrafyası hakkındaki görsel bilgilendirmeler ise üç adet harita aracılığı ile

²⁸⁸ <http://andrejkoymasky.com/liv/fam/biol1/lamsdo01.html> Erişim Tarihi 16.03.2015.

²⁸⁹ Bakınız Ek 7.

²⁹⁰ <http://global.britannica.com/EBchecked/topic/257694/Count-Hayashi-Tadasu>
http://www.biographi.ca/en/bio/petty_fitzmaurice_henry_charles_keith_15E.html Erişim Tarihi 16.03.2015.

yapılmıştır.

Savaşın yanı sıra Japonya'ya ait görsel öğelere de sıklıkla yer verilen mangada, geleneksel Japon mimarisindeki evler, Japon halkının kıyafetleri ve Japonya'nın doğal güzellikleri görülebilmektedir. Bu görüntülerin arasında birtakım modern öğelere de rastlanabilmektedir. Örneğin, Japon mimarisi ile inşa edilmiş bir evde Batılı bir tarzda düzenlenmiş yemek masaları, çatal, bıçak ve içki kadehleri, şamdanlar; bu masada hem kimono hem de Batılı kıyafetler içerisindeki insanlar bir arada görülmektedir. Ayrıca, manganın genelinde, biri dönemin bakanlarından Hoshi Tōru'nun eşi, diğeri de sıradan halktan olmak üzere sadece iki kadın karakter tespit edilmiştir. İncelemiş olduğumuz diğer mangaların aksine bu kadınlar metin içerisindeki diyaloglarda yer almaktadırlar.

Sonuç olarak bu mangada da, Rus-Japon Savaşın'ın başlama tarihi, muharebelerin gerçekleştiği mekan ve tarihler, dönemin asker ve diplomatları ve savaşı sona erdiren Portsmouth Antlaşması ile ilgili bilgiler, akademik kaynaklarda verilen bilgilerle örtüşmektedir.

Japon tarihinin anlatıldığı bu üç mangada da, Rus-Japon Savaşı, büyük oranda tarihsel verilere bağlı kalınarak ele alınmış ve okuyucunun doğru bilgiler edinmesine özen gösterilmiştir.

2.2 DOĞRUDAN RUS-JAPON SAVAŞI KONULU MANGALARDA RUS-JAPON SAVAŞI

Çalışmamızın bu bölümünde, Tatsuya Egawa'nın²⁹¹, Rus-Japon Savaşı'nı ve savaşa yol açan olayları kaleme aldığı yirmi iki ciltlik *Nichiro Sensō no Monogatari* adlı manga serisi, Nobuhito Takanuki'nin yazarlığını ve Hajime Oki'nin de çizimlerini yaptığı *Manga de Yomu Nichiro Sensō* adlı eseri ve son olarak da Nishida Masaki, Muta Kōji ve üç yazarın daha birlikte kaleme aldıkları *Nichiro Sensō-hen* adlı mangalar incelenmiştir.

Doğrudan 1904-1905 Rus-Japon Savaşı'nın anlatıldığı, siyah beyaz formda kaleme alınmış, 22 ciltlik *Nichiro Sensō no Monogatari* adlı manga serisinde, savaşta önemli görevler üstlenmiş diplomatlar, askerler ve savaşa neden olan önemli gelişmeler, Japon Birleşik Donanması subaylarından Akiyama Saneyuki'nin başkahraman olarak görüldüğü bir olay örgüsünde işlenmiştir. Akiyama Saneyuki (1868-1918), Japon Kara Ordusunun önde gelen subaylarından Akiyama Yoshifuru'nun²⁹² kardeşidir. Donanma Akademisi'nin 17. Dönem öğrencisi olan Saneyuki, 1897 yılında Amerika'ya giderek burada savaş tarihi ve savaş stratejileri hakkında araştırmalar yapmıştır. Ülkesine dönüş yaptıktan sonra Denizcilik Akademisinde plan tatbikatı ve deniz muharebelerinde savaş teknikleri üzerine dersler

²⁹¹ Manga ve televizyon sanatçısı olan Egawa, Aichi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümünden mezun olduktan sonra Matematik üzerine çalışmış ve beyin yıkama, hayal dünyaları ve psikolojiye olan ilgisini çalışmalarına da konu olarak yansıtmıştır. Erotik mangalar konusundaki çalışmalarıyla da tanınan²⁹¹ Egawa'nın ün kazanmış bazı eserleri şunlardır: Be Free, Don't Give Up, Ōmukashi-banashi, Golden Boy, Majigaru Tarurūto-kun, Pontokon, Tōkyō Daigaku Monogatari, Papa ni natta Hi, Takechan to Papa, Happy Boy, Deadman, Love and Peace, Nichiro Sensō Monogatari... (<http://homepage3.nifty.com/egawa-tatuya/sakuhin.htm> Erişim Tarihi 01.04.2015)

²⁹² Akiyama Yoshifuru (1859-1930): Japon Kara Ordusunda süvarilerin babası olarak anılmaktadır. Akiyama Saneyuki'nin ağabeyidir. Harp Akademisinden mezun olduktan sonra, Fransız orduları üzerine araştırmalarda bulunmuştur. 1894 yılındaki Çin-Japon Savaşında ve Rus-Japon Savaşında Japon Ordusunda aktif bir şekilde görev almıştır (Rekishū Gunzō Henshūbu, *Nichiro Sensō Heiki.Jinbutsu Jiten*, Gakken Publishing, 2012, Japan, s. 104-105).

veren Akiyama, “Deniz Muharebelerinin Temel Stratejileri”, “Denizcilikte Başvurulacak Stratejiler” ve “Denizcilik Hizmeti” gibi stratejiler üzerine yoğunlaşarak T taktiğini geliştirmiş ve Rus-Japon Savaşında Japon Birleşik Donanmasında Amiral Togo’nun komutasındaki Mikasa adlı savaş gemisinde görev alarak Japonya’nın zaferine büyük katkıda bulunmuştur. Birinci Dünya Savaşı’nda da görev alan Saneyuki, Japonya’nın savaşa girmesi konusunda ısrarcı tavır sergileyen kişiler arasında olduğu için eleştirilmiştir.²⁹³

Batılı ülkelerin, Doğu Asya ülkelerinin zenginliklerini sömürerek halkı köleleştirdikleri dönemin betimlenmesiyle başlayan mangada, 1842 yılında Çin ve İngiltere arasındaki Afyon Savaşlarından sonra Japonya’nın da tehdit altında kaldığı vurgulanmıştır. Manganın girişinde yer alan dünya haritasında, Japonya’nın haritanın tam merkezinde yer aldığı görülmektedir.²⁹⁴

Akiyama Saneyuki’nin²⁹⁵ daha altı yaşındayken (Meiji 7. yılı-1874) dayak yiyen arkadaşlarını kurtarmak için kavgaya giriştiği veya kendisine saldıran yirmi kişilik bir gruba tek başına karşı koyduğu sahnelerle Akiyama’nın cesaretine; karnı aç olmasına rağmen arkadaşlarının kendisiyle alay etmek için verdikleri yemeği kabul etmemesi ile de gururlu oluşuna vurgu yapıldığı görülmektedir.²⁹⁶ Hatta çocukların onun arkasından “*Savaş tanrısının cennetten gönderdiği savaşçı çocuk*” diye konuştukları dikkat çekmektedir.²⁹⁷ Ayrıca, çocukların ağzından o dönemde samurayların hayatlarının da bir değişim sürecinde olduğu okuyucuya aktarılmıştır:

²⁹³ Rekishi Gunzō Henshūbu, 2012, ibid, s. 160.

Kazushige Todaka Egawa Tatsuya, 2009, ibid, s. 44- 45.

²⁹⁴ Egawa Tatsuya, Nichiro Sensō Monogatari Dai-ikkan, Shōgakukan, 2001, Japan, s.5-7.

²⁹⁵ Akiyama Saneyuki, çocukluğunda arkadaşları tarafından Jungorō olarak çağırılmaktadır. Bu sözcük incelendiğinde, masum olmayan, saf olmayan anlamındaki 淳(jun) karakterinin Akiyama’nın zekasını ve cesaretini betimlemek amaçlı kullanılmış olabileceği düşünülmektedir.

²⁹⁶ Egawa Tatsuya, 2001 dai-ikkan, ibid, s. 9-13, 25-31, 58-69.

²⁹⁷ Egawa Tatsuya, 2001 dai-ikkan, ibid, s. 93.

Çocuk: “*Farkettin mi Jungorō. Dünya değişti, önceden samuraylar seçkin insanlardı fakat bundan böyle zenginler üstün olacaklar...*”²⁹⁸

Akiyama Saneyuki'nin hayatı üzerinden dönemin Japonya'sı hakkında bilgiler verilirken aynı zamanda ağabeyinin yaşamından ve fikirlerinden kesitler de okuyucuya sunulmuştur. Ailesini geçindirmek için hasta olmasına rağmen çalışmaya devam eden ağabeyinin kendisine, Fukuzawa Yukichi'nin²⁹⁹ *Seiyō Jijō* adlı eserini vermesi ve devamındaki sözleri, o dönem toplumunun genelinde olduğu gibi Akiyama'nın ağabeyinin de Fukuzawa Yukichi'nin Batılılaşma konusundaki fikirlerine önem verdiğini göstermektedir.³⁰⁰ Akiyama, altı yaşındayken ağabeyinin Ōsaka'ya çalışmaya giderken kendisine bıraktığı mektupta yazan “*Ani öfke zarar getirir, acele işe şeytan karışır*”³⁰¹ sözünü hikayenin tamamı boyunca kendisine düstur edinmiştir. Yine, Japon Kara Ordusunda subay olarak görev almaya başlayan ağabeyi üzerinden Kara Ordusu subaylarının profilleri yansıtılmaya çalışılmıştır. Akiyama ve arkadaşı, yolda gördükleri bir askerin, kıyafetlerinden dolayı yabancı bir subay olduğunu düşünmüşler ve onun Amerikalı, İngiliz, Fransız veya Rus olabileceği ve Japonya'ya saldırmaya gelmiş olabilecekleri hakkında tahmin yürütmeye başlamışlardır. Çünkü bu askerde Batılı bir asker imajı bulunmaktadır. Fakat daha sonra bu askerin ağabeyi Akiyama Yoshifuru olduğu ortaya çıkmıştır ve burada Japon Kara Ordusunun artık Batı tarzında şekillenmeye başladığı olgusu okuyucuya aktarılmaya çalışılmıştır.³⁰² Ayrıca, yaşlı bir öğretmenin ağzından çıkan şu cümle de

²⁹⁸ Egawa Tatsuya, 2001 dai-ikkan, ibid, s. 19.

²⁹⁹ Fukuzawa Yukichi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Yukichi Fukuzawa, *Yukichi Fukuzawa'nın Özyaşam Öyküsü* (çev. Esra Üstündağ Selamoğlu), Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 2006, İstanbul.

³⁰⁰ Egawa Tatsuya, 2001 dai-ikkan, ibid, s. 21-23.

³⁰¹ Egawa Tatsuya, 2001 dai-ikkan, ibid, s. 45.

³⁰² Egawa Tatsuya, 2001 dai-ikkan, ibid, s. 134-157.

Meiji Dönemi Japonya'sının artık Batı'yı takip etmeye başladığını göstermektedir.

“...Bundan böyle Çin ilimlerinden ziyade Batı ilimleri izlenecek. İngiltere'nin, Fransa'nın, Amerika'nın ilimlerini öğrenenler savaşları kazanabilecekler.”³⁰³

Çocukluk yıllarında Akiyama'nın arkadaşlık kurduğu insanlar arasında, ileride kimi Rus-Japon Savaşı'nda görev yapan, kimi siyaset sahnesinde yer alan ve kimi de Japon edebiyatına çok büyük katkılar sağlayan isimler yer almaktadır. Bunlardan biri Masaoka Noboru (Masaoka Shiki)³⁰⁴ 'dir. Mangada Noboru, çok duygusal, ürkek ve en ufak bir olayda hemen ağlayan bir karakter olarak karşımıza çıkmakta olup, Japonya'yı harekete geçirecek olan şeyin sözcüklerin mücadelesi olduğunu dile getirmiştir.³⁰⁵ Çocukluk yıllarında Akiyama ve Noboru'nun yolları doğdukları şehir olan Matsuyama'da, Shirakawa Yoshinoru³⁰⁶ ile; Tokyo'da da Shiobara Kinnosuke (Natsume Sōseki)³⁰⁷ ve Kumagusu Minakata³⁰⁸ ile kesişmiştir.

³⁰³ Egawa Tatsuya, 2001 dai-ikkan, ibid., s. 121.

³⁰⁴ Masaoka Shiki (1867-1902): Gerçek ismi Masaoka Tsunenori'dir fakat çocukluk yıllarında Noboru olarak çağırılmıştır ve kariyerinde Masaoka Shiki mahlasını kullanmıştır. Meiji Döneminin önde gelen yazar, şair, edebiyat eleştirmeni ve gazetecilerinden olan Shiki, Japon şiirinin modernleşmesi gerektiğinin savunucularındandır (<http://www.poemhunter.com/masaoka-shiki/biography/> Erişim Tarihi 04.04.2015).

³⁰⁵ Egawa Tatsuya, 2001 dai-nikan, ibid, s. 65.

³⁰⁶ Shirakawa Yoshinoru (1868-1932): Matsuyama doğumlu olan Shirakawa Yoshinoru, samurai ailesinden gelmektedir. İlkokuldan sonra askeri akademiye kayıt olan Shirakawa, Meiji 26. Yılında (1893) Harp Akademisi'ne girmiş, Rus-Japon Savaşında Alay Kumandanlığı ve Kurmay Başkanlığı görevlerinde bulunmuştur (<http://www.sakanouenokumo.com/sirakawa.htm> Erişim Tarihi 14.04.2015).

³⁰⁷ Natsume Sōseki (1867-1916): Japon diline ve edebiyatına önemli katkıları bulunan Sōseki, Tokyo Üniversitesi'nde Akiyama Saneyuki ve Masaoka Shiki ile birlikte eğitim almıştır. 1900 yılında İngiltere'ye gitmiş, 1902 İngiliz-Japon ittifakı döneminde orada bulunmuştur. Ülkesine döndükten sonra, Rus-Japon Savaşı sırasında Wagahai wa Neko de aru (Ben Bir Kediyim) isimli romanı yazmıştır ve bu romanın Rus-Japon Savaşı'na ait birçok ögeyi barındırdığı için incelenmesi gerektiği düşünülmektedir. Masaoka Shiki ile çok yakın bir arkadaşlık kurmuş olan Sōseki, Shiki üzerinde edebiyat alanında büyük etkisi olmuştur (Kazushige Todaka, Tatsuya Egawa, 2009, ibid, s. 54-55).

³⁰⁸ Kumagusu Minakata (1867-1941): Wakayama doğumlu olan Kumagusu, doğa bilimleri, bakteriyoloji, astronomi, antropoloji, arkeoloji, biyoloji gibi bir çok alan ile ilgilenmiş, ve kendisine “Yürüyen ansiklopedi” takma ismi verilmiştir. Yedi yaşında Japon dili sözlüğü yazmaya başlamıştır. Üniversite yıllarında Natsume Sōseki, Masaoka Shiki gibi isimlerle birlikte ve daha sonraları da Amerika ve İngiltere'de eğitim alan Kumagusu, Japon bilimine uzun yıllar katkıda bulunmuştur

Kumagusu ve Noboru arasında, özgürlük ve insan hakları üzerine geçen şu diyalog, Japonya'nın değişim süreciyle yakından ilgilendikleri konusunda okuyucuya fikir vermektedir:

Noboru: *Şu an ülkemizin ihtiyacı olan tek şey özgürlüktür!!!*

Kumagusu: *Özgürlük özgürlük diyip durduğun şey sadece lafta kalmamalıdır. Bu küçük ülkede hükümete aptalca ayrıcalıklar vererek bir yere varılamaz.*

Noboru: *Peki nasıl yapılması gerekir?*

Kumagusu: *Kendini güçlendirerek! Herkesten güçlü olursan özgürlük önüne serilir!³⁰⁹*

Buna benzer biçimde ileride Japon edebiyatına önemli katkıları bulunacak olan Noboru'nun şu sözleri de Japonya'nın değişiminin sadece askerî açıdan değil, düşünce ve yazın açısından da gerçekleşmesi gerektiğine dair düşüncelerini göstermektedir:

Noboru: *...Bundan böyle mücadele, sözcüklerin mücadelesidir. Bu dudaklarla, bu fırçayla insanların kalbine dokunup Japonya'yı harekete geçireceğim!³¹⁰*

...Batının öz ruhunda matematik, fizik kimya bilimler var bunu anlıyorum, fakat Doğunun sözcükleriyle Doğunun ruhunu koruyacağım.³¹¹

Akiyama Saneyuki'nin çocukluk yaşamına dair olaylar işlenirken,

(<http://kajipon.sakura.ne.jp/kt/haka-topic32.html> Erişim Tarihi 04.04.2015).

³⁰⁹ Egawa Tatsuya, 2001 dai-sankan, ibid, s. 36-38.

³¹⁰ Egawa Tatsuya, 2001 dai-nikan, ibid., s. 65.

³¹¹ Egawa Tatsuya, 2001 dai-nikan, ibid, s. 37.

çalışmamızın konusu olan Rus-Japon Savaşı ve savaşa gidilen yolda yaşanan gelişmelere de yer verilmiştir. Bu savaşın taraflarından biri olan Rusya'nın uzun yıllar boyu sürdürdüğü güneye, sıcak denizlere inme politikasına ve ardından Uzak Doğu'ya yönelme sebeplerine dair ayrıntılarla okuyucu bilgilendirilmiştir. Örneğin; Meiji 11. yılı (1877) Rusya'sı hakkında verilen şu bilgiler, Rusya'nın Doğu Asya politikasına yönelme sebebini açıklamaktadır:

“Meiji 11. yılında, güney bölgelerini arzulayan Rusya, Osmanlı Devleti'ni yenmiş fakat İngiltere ve Avusturya'nın karşı çıkmasıyla³¹² Akdeniz'e doğru ilerleyişinden vazgeçip, gözünü Doğu Asya'ya dikmiştir.”³¹³

“Rusya buz tutmayan bir liman elde edebilmek için güneye ilerlemeye başladı. Sömürgelerini genişleten İngiltere de bunu engelleyecektir. Rusya'nın Balkan Yarımadası'nda ilerlemesi karşısında da İngiltere, Osmanlı'yı destekliyor...”³¹⁴

19. yüzyılın ikinci yarısında, Meiji Dönemine girilmesiyle birlikte Batılılaşma ve dünya gücü olma yolunda büyük adımlar atmış olan Japonya hakkında da, tarihsel bilgiler verilerek Rus-Japon Savaşı'nda Japonya'nın elde ettiği zaferin esas temelleri hakkında okuyucu bilgilendirilmiştir:

³¹² İngiltere, savaşın devam ettiği süre içerisinde kendi çıkarlarını muhafaza edebilmek için hem Osmanlı Devleti hem de Rusya ile yakın ilişkiler kurmuş, her iki tarafı da kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirebilmek üzere ikili bir siyaset gütmüştür. Avusturya-Macaristan ise, Osmanlı İmparatorluğu'nun Rusya tarafından tek taraflı olarak ele geçirilmesi veya başka devletler paylaşılmasından ziyade mevcut varlığının korunmasından yana olmuştur. Çünkü kendisi de Osmanlı İmparatorluğu gibi çok uluslu bir yapıya sahip olduğu için Balkanlar'daki emelleri açıkça bilinen Rusya'nın bölgeyi ele geçirmesinden endişe etmiştir (Yapıcı Hakkı, 1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi'nde Yabancı Devletlerin Tutumu, International Journal of Social Science, Volume 5, Issue 5, p. 325-333, October 2012, s. 326-330).

1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz Şahin Turhan, *Öncesiyle ve Sonrasıyla 93 Harbi*, Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1988, Ankara.

³¹³ Egawa Tatsuya, 2001 dai-nikan, ibid., s. 40.

³¹⁴ Egawa Tatsuya, 2001 dai-shichikan, ibid, s. 145.

“O zamanlar Tokyo korkunç bir hızla Batılılaşma yolunda ilerliyordu. Medeniyetin sembolü olan demiryolları çoktan Shinbashi, Yokohama, Kobe ve Kyōto’da açılmıştı. Yönetimin karşısında Saigō Takamori’nin kuvvetleri yenildikten sonra bu savaş, Özgürlük ve İnsan Hakları Hareketi’ne dönüşmüştür. Tokyo’dan bir hayli uzakta bulunan Jungorōlara bile bu hareketin dalgası ulaşmıştır....Ağabeyim giderken yelkenli gemiyle gitmişti, Nobo ise buharlı gemiyle...Dünya gittikçe değişiyor.”³¹⁵

Mangada, başkahraman Akiyama Saneyuki olmasına rağmen, esasında bu karakter üzerinden dönemin Japon insanının duygu ve düşünceleri de yansıtılmıştır. Örneğin; ortaokul çağında on beş yaşına gelince Tokyo’ya gitme fırsatı yakalayan Akiyama’yı yolcu eden insanların *Tenka (dünya)* ve *Nippon-ichi (Japonya’nın en iyisi)* yazılı pankartları açmış olmaları, hem o zamandan itibaren Akiyama’nın üstlendiği misyonu hem de Japon halkının çağdaşlaşma konusundaki tutku ve isteklerini yansıtmaktadır.³¹⁶ Arkadaşı Nobo ile Tokyo’daki yeni hayatlarına başlayan Akiyama, her gün gazete haberlerinden, Japon donanmasına İngiltere’den yeni kruvazör alınması gibi, dönemin Japonya’sı ile ilgili bilgiler edinmekte ve Japon kara Ordusunda subay olan ağabeyinin disiplinli hayatına alışmaya çalışmaktadır. Ağabeyinin sıkı disiplinli hayatının, aslında Japon Kara Ordusunun disiplin anlayışını yansıttığı düşünülmektedir. Yokohama’ya vardığında ise buradaki yabancı milletleri görünce şaşkınlığını gizleyemez. Bu noktada da, kapalılık politikasının sona ermesiyle ülkenin kapılarını yabancılara açması ve Yokohama’da bulunan yabancı ticaret gemilerinden

³¹⁵ Egawa Tatsuya, 2001 dai-nikan, ibid, s. 78, 127.

³¹⁶ Egawa Tatsuya, 2001 dai-nikan, ibid, s. 78, 156.

dolayı burada yabancı nüfusun yoğunlaşmasına vurgu yapıldığını düşünmek mümkündür.³¹⁷

Olayların akışı içerisinde çeşitli imgeler yerleştirilmiştir. Örneğin; Tokyo caddelerinin tasvirinde, tabelalarda Japonca yazıların altında ara sıra İngilizcelerine de rastlamak mümkündür.³¹⁸ Benzer biçimde, Akiyama'nın, ağabeyi ve arkadaşları ile birlikte katıldığı bir sumo yarışmasında öncelikle, bu geleneksel yarışmayı izleyenlerin çoğunun Batı stilinde giyinmiş oldukları göze çarpmaktadır. Bunlardan çıkarılabilecek anlam, Japonya'ya ait öğelerin Batı'ya özgü unsurlarla birleştirildiği bir medeniyettir. Yani Meiji modernleşmesi dönemine girmiş olan Japonya, Batı'dan aldığı unsurları kendi öz kültürü ile harmanlamıştır. Ayrıca bu yarışmada arkadaşlarının hepsinin yenilmesine rağmen sadece Akiyama ve ağabeyinin sumo yarışından galibiyetle çıkmaları ile de, hem Akiyama'nın küçüklükten gelen bir gücüne vurgu yapılmakta, hem de Japon Kara Ordusunda subay olarak görev yapmakta olan ağabeyi üzerinden de Japon ordusunun güçlenmekte olduğu anlatılmaya çalışılmaktadır. Özellikle oldukça iri yapılı olan sumo güreşçisine oranla küçük ve zayıf görünümdeki ağabeyinin mücadeleye girmesi, esasında henüz küçük ve zayıf olan Japon Kara Ordusunun güçlü ve dev Batı ordularının karşısına çıkabilecek cesarete sahip olduğu mesajını içermektedir.³¹⁹

Tokyo'da ağabeyinin yanında yaşamakta olan Akiyama, 1886 yılına geldiğinde, Japonya'yı yabancılardan korumanın donanmada üstün olmakla başarılabileceğini düşünerek Tokyo Üniversitesi'ndeki eğitimini yarıda bırakıp, 1869 yılında kurulan Tokyo'daki donanma okuluna on yedinci dönem öğrencisi olarak

³¹⁷ Yokohama'nın gelişimi ve buradaki yabancı nüfusun artış nedenleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. http://ocw.mit.edu/ans7870/21f/21f.027/yokohama/pdf/yb_essay.pdf Erişim Tarihi 03.04.2015.

³¹⁸ Egawa Tatsuya, 2001 dai-yonkan, ibid., s. 87.

³¹⁹ Egawa Tatsuya, 2001 dai-yonkan, ibid, s. 140-165.

girmiştir.³²⁰ Donanma okulunda alınan eğitimlerde, denizde botlar üzerinde bölükler halinde yarışmalar yapılarak, denizlerde karşılaşabilecekleri zor durumlar hakkında bilgiler edinmektedirler. Fakat bu eğitimler sırasında Akiyama'nın, üslerinin emirlerine uymayıp kendince taktikler geliştirip bunda da başarılı olması üzerinde durularak, onun zeka ve becerisine vurgu yapılmıştır. İngiliz ekolüne göre eğitim vermekte olan donanma akademisinde, İngiliz hocalar tarafından sadece askerlik ve denizcilikle ilgili eğitimler değil, futbol gibi Batıya ait spor dersleri ve Afyon Savaşları sırasındaki savunma sistemleri hakkında da dersler verilmektedir. Akiyama'nın bu dersler sırasında kendince bir taktik geliştirebilme becerisi göstermesi ve savunma sistemlerine dair hocalarını etkileyen yorumlarda bulunması dikkat çekmektedir.³²¹ Kısacası donanma akademisindeki eğitimler sırasında zeka, taktik ve beceri gerektiren tüm konularda Akiyama'nın ön planda olduğu gözlemlenmektedir.

Sürekli olarak Akiyama'nın cesaretine, zekasına ve becerisine vurgu yapılan mangada, onun bu özellikleri üzerinden Japon donanmasının gücüne de atıfta bulunulmuştur. Örneğin; elindeki kılıçla kendisine saldıran samuraya karşı üstün gelmesi, yeni askerî sistemin samuraylıktan üstün olduğunu simgelemektedir. Ayrıca bu samurayın İngilizce bir kitabı kılıcı ile kesmesi de ülkede Batılı unsurlara karşı olan kişiler olduğunu göstermektedir.³²²

Akiyama'nın yaşamından oldukça geniş kesitlerin verilmesinin yanı sıra, Meiji Restorasyonunun gerçekleştirilmesi ve donanma okulunun kurulmasına büyük katkıları olan insanlar hakkında da kısa bilgiler verilmektedir. Bunların en önemlilerinden biri, Tosa Klanından Sakamoto Ryōma'dır³²³. Sakamoto'nun karısı

³²⁰ Egawa Tatsuya, 2001 dai-yonkan, ibid, s. 188-190.

³²¹ Egawa Tatsuya, 2001 dai-gonkan, ibid, s. 57-69.

³²² Egawa Tatsuya, 2001 dai-gonkan, ibid, s. 24-34.

³²³ Sakamoto Ryouma (1835-1867): Meiji Restorasyonunun gerçekleşmesindeki önemli isimlerden

olduğunu düşündüğümüz yaşlı bir kadın, Akiyama ve donanma okulundan bir arkadaşına, Sakamoto'nun rüyasını kendilerinin gerçekleştireceklerini söylemektedir:

*“Sakamoto sizlere büyük hayalini miras bırakıp hayata gözlerini yumdu...”*³²⁴

Donanma akademisinden mezun olduktan sonra Akiyama Saneyuki, 1890 yılında Hiei adlı savaş gemisinde eğitim almaya devam etmiştir. Bu durumun çalışmamız açısından önemi, bu geminin Japonya Prensi'nin Osmanlı'yı ziyaret etmesinin ardından, 1889 yılında iade-i ziyaret için 609 kişilik mürettebatı ile Japonya'ya ulaşan fakat 1890 yılında dönüş yolunda fırtına nedeni ile kayalıklara çarparak batan Ertuğrul Fırkateyni'ni faciasından kurtulan 69 kişiyi Osmanlı'ya getiren gemilerden biri olmasıdır. Dolayısıyla Akiyama Saneyuki'nin Hiei gemisindeki bu görevi Türk tarihi ile ilgili olması bakımından önemlidir. Akiyama Saneyuki'nin de görev yapmakta olduğu Hiei savaş gemisi, Kongo adlı başka bir gemi ile birlikte, kazadan kurtulan 69 Türk askerini İstanbul'a getirmek için yola çıkmışlardır. Bu olayın anlatımındaki Türk askerlerinin tasvirlerine bakıldığında, öncelikle oldukça iyi bir İngilizceye sahip oldukları ve başlarında fes, sakallı ve bıyıklı olarak resmedildikleri göze çarpmaktadır.³²⁵ Dönemin Osmanlı bahriye subaylarının gerçek portreleri ile karşılaştırıldığında mangada tarihsel verilerle bir uyumluluk söz konusudur.³²⁶ Fakat iki Osmanlı askerinin birbiri ile kavga etmelerini şaşkınlıkla izleyen Akiyama ve arkadaşı, Osmanlı askerlerinin disiplinsiz olduğunu düşünmektedirler:

biridir. Kobe'de bir Donanma Okulunun kurulmasında önemli katkıları olmuştur. Shogunluğa karşı Satsuma ve Choshu klanlarının ittifak kurmasında ve shogunlukta bulunan tüm yetkilerin imparatora verilmesindeki kilit isimlerdendir (<http://www.ndl.go.jp/portrait/e/datas/89.html> Erişim Tarihi 26.04.2015).

³²⁴ Egawa Tatsuya, 2001 dai-gokan, ibid, s. 53.

³²⁵ Egawa Tatsuya, 2001 dai-gokan, ibid, s. 200.

Bakınız Ek 7.

³²⁶ http://www.dzkk.tsk.tr/icerik.php?icerik_id=126&tarmir=1 Erişim Tarihi 06.04.2015.

Arkadaşı: *Niçin kavga ediyorlar?*

Akiyama: *Türk denizcileri disiplinden yoksunlar...*³²⁷

Ayrıca Ertuğrul Firkateyni kazazedelerinin İstanbul'a dönüşü sırasında Akdeniz'de Rus gemileri ile karşılaştıklarında, hem Türk hem de Japon askerlerinin suratlarının asık ve kaşların çatık bir vaziyette betimlenmiş olmaları da dikkat çeken bir başka unsurdur ve bu noktada her iki ülkenin de Rusya'ya karşı besledikleri ortak düşmanlık vurgulanmak istenmiştir.³²⁸ Bu geminin Rus savaş gemisi olduğu, Rus Donanmasına ait bayraktan tespit edilmiştir ve bayrağın mangadaki çizimi, Rus Donanmasının gerçekte kullandığı bayrak ile örtüşmektedir.³²⁹ O dönem Rus Çarı olan III. Aleksandr'ın oğlu II. Nikolas da bu gemide bulunmaktadır ve mağrur bir duruşla Japon gemileri hakkında yaptığı şu yorum, Rusların Japonya'yı küçümsediğini göstermektedir:

Nikolas II- *Bu hangi ülkenin gemisi?*

Rus Subayı- *Japonya'nın efendim.*

Nikolas II- *Hımm... Çok küçük bir gemi değil mi...*³³⁰

Bir Türk subayı, Japonları Rusya konusunda şu sözlerle uyararak, Osmanlı'nın o dönemki Rus politikalarını yakından takip ettiğini okuyucuya göstermektedir:

Türk Subayı- *Bu Ruslar, benim kardeşlerimi, arkadaşlarımı, adamlarımı hepsini öldürdüler!! Osmanlı'ya ait olan Balkan topraklarını da işgal ettiler!! Ruslar korkunçtur!! İngiltere'nin baskıları onları güneye inme heveslerinden vazgeçirdi ama...*

³²⁷ Egawa Tatsuya, 2001 dai-gokan, ibid, s. 195.

³²⁸ Egawa Tatsuya, 2001 dai-gokan, ibid, s. 204.

³²⁹ <http://www.crwflags.com/fotw/flags/ru~xix.html#1899c> Erişim Tarihi 06.04.2015.

³³⁰ Egawa Tatsuya, 2001 dai-rokkan, ibid, s. 9.

Akiyama- *Ahh çok şükür... “ama” derken..?*

Türk Subayı- *Dinleyin, Rusya'nın şimdiki arayışı Uzak Doğu, yani sizin ülkeniz, Japonya!!!... Vladivostok denilen şehri biliyor musunuz?*

Japon Subayı- *Evet, Sapporo'nun 800 km batısında.*

Türk Subayı- *Peki, Rusça'da Vladivostok'un ne anlama geldiğini biliyor musunuz? Rusça'da Vladivostok, “doğunun fethi” demektir!!!...³³¹*

Ertuğrul Firkateyni faciasının ardından 1891 yılında, Rus Çarı III. Alexandr'ın oğlu II. Nikolas'ın Japonya'yı ziyareti sırasında Tsuda Sanzō isimli bir genç tarafından saldırıya uğraması, Japonya ve Rusya arasında gerginliğin başlamasına sebep olarak gösterilmiş ve Japon devlet adamlarının Rusya ile bir savaşa girme ihtimalini göz önünde bulundurarak Sanzō'ya verilecek ceza üzerinde uzun süre tartışmaları okuyucuya aktarılmıştır. Bu tartışmalar sırasında gözlemlenen en önemli nokta ise, bazı devlet adamlarının idam cezası verilmemesi durumunda Rusya ile Japonya arasında çıkabilecek bir savaşta Japonya'nın kendini savunabilecek güçte olmamasına vurgu yapılmasıdır.³³² Burada görsel betimlemeler arasında en dikkat çekici husus, Çar II. Nikolas'ın geleneksel Japon çekçek arabası olan *jinrikisha* üzerinde oturur vaziyette çizilen resminin, gerçekte de Japonya'yı ziyareti esnasında çekilmiş fotoğrafı³³³ ile neredeyse birebir aynı olmasıdır. Gerçek fotoğraf ile arasındaki tek fark, arabayı çeken Japon gencin fotoğrafta objektife bakarken, mangada yere bakıyor olmasıdır. Bunun dışındaki bütün öğeler birebir aynı çizilmiştir.³³⁴

Gelişmekte olan Japon Donanması'nın İngiltere'den satın aldığı savaş

³³¹ Egawa Tatsuya, 2001 dai-rokkan, ibid, s. 12-15.

³³² Egawa Tatsuya, 2001 dai-rokkan, ibid, s. 22-89.

³³³ <https://www.tumblr.com/search/otsu%20incident> Erişim Tarihi 14.04.2015.

³³⁴ Egawa Tatsuya, 2001 dai-rokkan, ibid, s. 31.

gemisinin Japonya'ya getirilmesi için görevlendirilen heyette bulunan Akiyama'nın gözüyle, İngiltere gözlemleri üzerinden Batı'nın tasviri yapılmıştır. Örneğin; Londra'ya ilk vardığında, binaların büyüklüğünden, insanların boylarının uzun olup oldukça vakur bir duruş sergilemelerinden, gezdiği bir müzede gördüğü değerli eşyalardan ve kütüphanelerdeki kitapların bolluğundan söz ederek, Batı'nın ne kadar ileride olduğunu belirtmiştir.³³⁵ Ayrıca, İngiltere'ye eğitime gelen çocukluk arkadaşı Kumagusu ile karşılaşmış ve İngiltere, Fransa, Rusya gibi ülkelerin doğuyu sömürgeleştirmeye çalışıklarına ve Çin'in bunlara karşı koyabilecek güçte olmadığına dair sohbetler yapmışlardır. Bu sohbetler üzerinden, Japonya'nın bu Batılı büyük devletlere karşı Asya'yı koruyabilecek tek ülke olduğu okuyucuya aktarılmaya çalışılmıştır. Ayrıca yine bu dönemde, Japon diplomatlar arasında da İngiltere ile işbirliği yapılabileceğine yönelik söylemler görülmeye başlanmıştır:

Yamagata Aritomo: *“Sibirya Demiryolu tamamlanınca, Rusya askerî gücünü artıracak ve Japonya için tehdit oluşturacaktır. İngiltere'nin desteğini alarak Rusya'yı durdurabilirsek çok iyi olur”.*³³⁶

19. yüzyılda bölgede yaşanan bu gelişmelerden sadece Japonya ve Rusya değil, Kore'de yaşanan önemli olaylara da değinilmiştir. Mangada önemli bir biçimde kaleme alınan olaylardan biri de Kore'de patlak veren Tonghak Ayaklanması'dır. Kore halkının yönetim tarafından gördüğü eziyetler sonucu halk ayaklanmış ve bu ayaklanmayı bastıramayan Kore hükümeti, Çin'den askerî yardım talebinde bulunmuştur. Halkın çektiği eziyetler okuyucuya daha

³³⁵ Ayrıca, İngilizlerin çoğunun uzun ve dik burunlu olarak resmedilmeleri, Japonca'da hem fiziksel açıdan uzun burnu ifade etmek hem de *mağrur*, *gururlu* anlamını vermek için kullanılan *Hana ga takai* ifadesine dayalı olabileceğinin tartışmaya açık olduğu düşünülmektedir.

³³⁶ Egawa Tatsuya, 2001 dai-hachikan, ibid, s. 172.

çok görsel betimlemelerle aktarılmaya çalışılmış ve özellikle vergisini vermeyen vatandaşların işkence gördüğü sahneler resmedilmiştir. Bu ayaklanmanın tarihsel önemi, çalışmamızın II. Bölümünde belirtildiği üzere, Çin-Japon Savaşı'na yol açmış olmasıdır. Bu olaydaki en önemli nokta, Çin'in Kore'ye asker sevk ederken Japonya'yı bilgilendirmesi gerektiği halde bunu yapmamış olması, Çinli bir yetkilinin ağzından şöyle aktarılmıştır:

“...On yıl önce Japonya ile yaptığımız Tientsin Antlaşması'na göre, biz Kore'ye asker sevk ederken Japonya'ya bildirmeliydik, aynı şekilde Japonya da bize bildirecekti...”³³⁷

Bu olay, Japonya ve Çin arasında iplerin gerilmesine neden olmuş; Japonya'nın da bölgeye asker sevk etmesi, fakat ayaklanma bastırılmasına rağmen iki ülkenin de askerlerini geri çekmemesi sonucu 1894-1895 Çin-Japon Savaşı patlak vermiştir. Yirmi iki ciltlik bu manga serisinde, ana başlık Rus-Japon Savaşı olmasına rağmen, 1894-1895 Çin-Japon Savaşı'na oldukça fazla yer verilmiştir.³³⁸ Bunun sebebi olarak yazarın, 1894-1895 Çin-Japon Savaşının hem Rus-Japon Savaşı'na giden yolu açtığı hem de bu savaşın temelde Rusya'nın bölgedeki emellerine yönelik olduğu düşüncesi, yazarın Yukiko ile yapmış olduğu röportajında şu şekilde dile getirilmiştir:

“Bir savaştan bahsediyorsam sadece savaş alanını anlatmam mantıksız olur. Savaşın altındaki “buzdağı”nı da aktarmalıyım: savaş donanımlarını,

³³⁷ Egawa Tatsuya, 2001 dai-kyūkan, ibid, s. 99.

³³⁸ Çalışmamızın esas konusu Japon mangalarında Rus-Japon Savaşı'nın incelenmesi olduğu için, bu manga serisinde ele alınan Çin-Japon Savaşı öğelerinin başka bir başlık altında incelenmesi gerektiği düşünülmektedir.

ekonomiyi, teknolojik gelişmeleri, insanları ve kùltürü.”³³⁹

Çin-Japon Savaşı anlatılırken bile Japonya için asıl dűřmanın Rusya olduğu, manganın birçok yerinde okuyucuya aktarılmıştır:

...Rusya'nın güneye doğru ilerleyişinden Kore'yi koruyabilmek için Liaotung Yarımadası'nı ele geçirmemiz gereklidir...

...Kazansak da kaybetsek de bundan sonraki işimiz, Mançurya'da Rusya ile yapacağımız savaşa iyi hazırlanmaktır...

*...Bizim asıl dűřmanımız Çin değil Rusya'dır, Çin ile yapılan savaştan hemen zaferle çıkıp, Rusya'nın güneye doğru ilerleyişine karşı hazırlık yapmalıyız. Bunun için de Kore ve Liaotung Yarımadalarını koruyup Nanshan'da Rusları durdurmalıyız...*³⁴⁰

Mangada, bu savaşın Rus-Japon Savaşı'na sebep olan önemli noktaları, dönemin önemli askerî ve siyasî şahsiyetleri çalışmamız açısından önem teşkil etmektedir. Özellikle, manganın başkahramanı Akiyama Saneyuki, Rus-Japon Savaşı'nın kazanılmasında adı geçen önemli isimlerden Tōgō Heihachirō, her iki savaşta da Port Arthur'un alınmasında kumandanlık yapan Nogi Maresuke ve yine her iki savaşta da kumandanlık yapan ve Japonya'nın İkinci Başbakanı olan Yamagata Aritomo gibi birçok önemli ismin, Çin Japon Savaşında elde ettikleri deneyim ve başarılar bakımından önemlidir. Bunun yanı sıra, Port Arthur, Sarı Deniz, 203 Metre Tepesi gibi bölgelerde hem Çin-Japon Savaşı'nda hem de Rus-Japon Savaşı'nda

³³⁹ Kitamura Yukiko, *The Russo-Japanese war in Global Perspective Vol. II* (edt. Wollf David- Marks Steven G. vd.), Brill, 2007, Leiden-Boston, s. 424.

³⁴⁰ Egawa Tatsuya, 2001, dai-nijūnikan, ibid, s. 20, 21, 121.

muharebeler gerçekeştiği için, bölgenin coğrafyasına ve muharebelerde kullanılan taktiklere dair verilen bilgiler de önem teşkil etmektedir. Ayrıca her iki savaşıın da esasında Batılıların sömürgecilik anlayışına karşı yapıldığının altı çizilmiştir:

“...Eğer Çin ve Kore zayıf durursa, Batılılar buraları hemen sömürgeleştirirler ve Çinli ve Koreliler Rusya veya İngiltere saflarında asker olarak Japonya’ya saldırırlar...”³⁴¹

Buradan da anlaşılacağı gibi Japonya’nın başlıca endişesi, Çin ve Kore’nin sömürgeleştirilmesinin ardından sıranın Japon topraklarına gelmesidir. Bunu da en iyi açıklayan söz, Yamagata Aritomo’nun ağzından okuyucuya aktarılmıştır:

“Bizim düşmanımız, Tokugawa yönetimi veya Çin olmamıştır. Elli yıl içerisinde Bakumatsu yönetiminden bugüne kadar mücadele ettiklerimiz, Rusya, İngiltere, Amerika, Fransa, İngiltere ve İtalya’dır.”³⁴²

1894-1895 Çin-Japon Savaşı ile ilgili verilen önemli bilgilerden biri de, savaş sonrasında imzalanan Shimonoseki Antlaşması’dır. Tarihsel verilerle uyumlu bir biçimde mangada da Japon tarafının; Kore’nin bağımsızlığının tanınması, Port Arthur’un Japonya’ya verilmesi ve Çin’in Japonya’ya tazminat ödemesi gibi talepleri üzerinde durulmuştur.³⁴³ Shimonoseki Barış Anlaşmasında da kabul edilen bu taleplerden özellikle Port Arthur’un Japonya’ya verilmesi, Rus-Japon Savaşı’na sebep olan olayların en önemlilerindedir. Bu sebeple de mangada bu anlaşma özellikle vurgulanmıştır. Rus-Japon Savaşı’na sebep olan olayların yoğunlukta işlendiği bu manga serisinde, Rus-Japon Savaşı’nda muharebelerin gerçekeştiği cephelerden

³⁴¹ Egawa Tatsuya, 2001 dai-nijūikkan, ibid, s. 65-66.

³⁴² Egawa Tatsuya, 2001 dai-nijūnikan, ibid., s. 19.

³⁴³ Egawa Tatsuya, 2001 dai-jūkyūkan, ibid, s. 130-133.

Nanshan, Port Arthur, 203 Cephesi ve Tsushima Muharebeleri gibi savaşın dönüm noktalarını teşkil eden muharebelere değinilmiştir. Ancak, 1902 İngiliz-Japon İttifak Antlaşması, Port Arthur saldırısı, Yalu Nehri veya Liaoyang Muharebeleri, savaşı sona erdiren Portsmouth Barış Anlaşması gibi önemli noktalara oldukça yüzeysel değinilmesi dikkat çekmektedir.

Okuyucuya verilen mesajlar sadece manganın içeriğinde metinlerle sınırlı kalmamıştır. Öncelikle, yirmi iki ciltten oluşan bu seride, her bir cildin dış kapağında farklı resimler kullanılmıştır. Bunlar, manganın ele aldığı konu ve döneme göre değişiklik göstermekle birlikte, ön planda Akiyama Saneyuki veya dönemin önemli şahsiyetlerinin bazılarının resimleri, arka planda da savaşa ait gerçek fotoğrafların olduğu bir düzenleme göze çarpmaktadır.³⁴⁴ Ayrıca, alt başlık olarak verilen “*Hava açık fakat dalgalar yüksek*” tümcesi, Tsushima Deniz Muharebesinden önce Akiyama'nın İmparatorluk Karargahına gönderdiği telgrafta yazan şifreli bir tümcedir ve “*Düşman savaş gemileri göründü fakat Birleşik Donanmamız onları yok edecektir*” anlamını içermektedir.³⁴⁵

Olayların tarihsel akışının yanı sıra, mangada ismi geçen önemli şahsiyetlerin de gerçek halleri ile uyumlu olup olmadıklarına dikkat edilmiştir. Manganın başkahramanı Akiyama Saneyuki, askerî okula gidene kadar uzun saçlı, geleneksel Japon kıyafetleri içerisinde oldukça haylaz bir çocuk olarak betimlenmiştir. Askerî okula başlamasından itibaren ise, yaşam tarzında olduğu kadar dış görünüşünde de bir düzen, tertip ve disiplin dikkat çekmektedir. Özellikle Çin-Japon Savaşı ve Rus-Japon Savaşı dönemlerinin anlatıldığı bölümlerde çizilen görüntüsüne bakıldığında,

³⁴⁴ Bakınız Ek 4.

³⁴⁵ Kitamura Yukiko, 2007, ibid, s. 425.

burnunun hafif kemerli oluşu ve bıyıkları ile gerçek haline oldukça benzemektedir.³⁴⁶ Çocukluk arkadaşı olan ve birlikte yaşadıkları anılara ayrıntılı yer verilen Masaoka Shiki'nin profili incelendiğinde, mangadaki çizimlerle çocukluk fotoğrafları arasında bir benzerlik söz konusudur.³⁴⁷ Dönemin önemli asker ve diplomatlarının çizimlerine bakılacak olursa, öncelikle Japonya'nın ilk başbakanı olan Itō Hirobumi'nin, sağ gözünün altında bulunan ben lekesi ve top sakalı da dahil olmak üzere, gerçek hali ile oldukça benzer bir biçimde çizilmiş olduğu göze çarpmaktadır. Itō kabinesinin Dış İşleri Bakanı olan Mutsu Munemitsu, dönemin Savaş Bakanı ve önemli komutanı Yamagata Aritomo, Rus-Japon Savaşı'nın kazanılmasında büyük katkıları olan Tōgō Heihachirō, Japonya'nın önemli fikir babalarından Fukuzawa Yukichi³⁴⁸, her iki savaşta da Port Arthur'un alınmasında kumandanlık eden Nogi Maresuke gibi önemli Japon asker, diplomat ve edebî şahsiyetlerin hepsi gerçek halleri ile oldukça benzer bir biçimde resmedilmiştir.³⁴⁹

Yabancı asker veya diplomatların çizimlerinde ise öncelikle Çar II. Nikolas ve babası III. Aleksandr dışında belirgin bir Rus tasvirine rastlanmamıştır. Adı geçen iki isim de Japon asker ve diplomatlarında olduğu gibi, gerçek halleriyle³⁵⁰ uyumlu bir biçimde ele alınmıştır.³⁵¹ Bu manga serisinde Çin-Japon Savaşı'na geniş bir biçimde yer verildiği için Çinli askerlerin çizimlerine sıklıkla rastlanılmıştır. Buna karşılık Rus askerlerine çok fazla yer verilmediği tespit edilmiştir. Diğer yandan Korelilere yönelik betimlemelerde ise özellikle halkın acı çeken ve sefil bir hayat

³⁴⁶ <http://www.sakanouenokumo.com/saneyuki.htm> Erişim Tarihi 15.04.2015

³⁴⁷ <http://www.ndl.go.jp/portrait/datas/329.html> Erişim Tarihi 15.04.2015.

³⁴⁸ <http://www.kgc.keio.ac.jp/yukichi.html> Erişim Tarihi 15.04.2015.

³⁴⁹ Bakınız Ek 7.

³⁵⁰ <http://global.britannica.com/EBchecked/topic/414099/Nicholas-II> Erişim Tarihi 15.04.2015

<http://global.britannica.com/EBchecked/topic/14102/Alexander-III> Erişim Tarihi 15.04.2015.

³⁵¹ Bakınız Ek 7.

yaşayan insanlar biçiminde tasvir edildikleri görülmüştür.

Savaşa giden süreç anlatılırken sık sık haritalara başvurulduğu görülmektedir. Bu haritalardan en çok Japonya ve Kore haritaları kullanılmış, bunların yanı sıra İngiltere, Mançurya, Çin, Rusya ve dünya haritalarına da yer verilmiştir. Buna ek olarak Japon bayrağı başta olmak üzere Kore, Rus, İngiliz hatta Türk bayraklarına da rastlanılmıştır.

Olayların akışı içerisinde, A grubu mangaların aksine kadın karakterlere sık sık yer verildiği ve hatta bunların birçok diyalog içerisinde de yer aldığı görülmektedir. Bu kadın karakterlerin de dahil olduğu birçok bölümde hem modernite hem de geleneksel Japon öğeleri tespit edilmiştir. Örneğin, Batılı kıyafetler içerisinde dans eden kadınlar üzerinden modernleşmekte olan, geleneksel Japon kıyafetleri içerisinde Japon dansı sergileyen kadınlar üzerinden de milli kültürünü korumakta olan bir Japonya imajı okuyucuya aktarılmıştır. Ayrıca bazı kadınların da fabrikalarda çalışmakta oldukları görülmektedir.

Diğer yandan, Japon mimarisi ile Japon ev yaşamına ait öğelere, çevrenin doğal güzelliklerine ve o dönem insanların giydikleri geleneksel Japon stili kıyafetlere, Japon toplumunun eğlence anlayışı ve hatta müzik aletlerine çizimlerde sıklıkla yer verilmiştir. Hatta, soylu bir ailenin malikanesinde geleneksel Japon stili geniş bir odada, tatamiler üzerinde Japon kadınlarının dans gösterisi resmedilirken odanın Batı tarzında büyük avizelerle aydınlatılıyor olması ve bu dansı seyreden lordun giydiği geleneksel Japon kıyafeti olan hakamanın dünya haritası deseninde olması dikkat çekmektedir.³⁵² Benzer biçimde günlük hayatta sokaktaki halkın

³⁵² Egawa Tatsuya, 2001 dai-nikan, ibid, s. 8-9, 15.

tasvirleri incelendiğinde, bazı erkeklerin hakama ile birlikte Batı'da, özellikle Fransa'da özgürlüğün sembolü³⁵³ olan fôtr şapka takmakta oldukları gözlemlenmiştir. Bu noktada, Meiji modernleşmesi sürecindeki Japonya'da modernleşme algısının, kendi öz kültürleri ve Batı'dan alınan yeniliklerin harmanlanması ile gerçekleştiği mesajı verilmektedir.

Yazarın bu çalışmasında, Rus-Japon Savaşının temelde Çin-Japon Savaşı ile başladığı ve bu savaşın Batı'nın sömürgecilik anlayışına karşı gerçekleştiği anlayışına ağırlık verdiği görülmektedir. Ana başlık Rus-Japon Savaşı olmasına rağmen, savaş esnasında yaşanan olaylardan ziyade, savaşın nedenleri üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu noktada da yazar manganın birçok yerinde, Rus-Japon Savaşı'nın aslında 1904 yılı öncesinde ortaya çıktığı mesajını vermiştir. Genel olarak olayların ele alınış biçiminde zaman, mekan, kronoloji, şahsiyetler ve çizimler açısından, tarihsel verilerle büyük oranda benzerlikler tespit edilmiştir.

Doğrudan Rus-Japon Savaşı'nı tema olarak işleyen mangalardan biri de Nobuhito Takanuki³⁵⁴ tarafından kaleme alınan *Manga de Yomu Nichiro Sensō* başlıklı mangadır.

Dört bölümden ve 199 sayfadan oluşan bu manga siyah beyaz formda kaleme alınmıştır. İlk iki bölümde savaşın başlangıcı ve önemli olan bazı cepheler dönemin askerî ve siyasî şahsiyetleri üzerinden anlatılmıştır. Üçüncü bölümün başkahramanı Akiyama Yoshifuru, dördüncü bölümünki ise Akiyama Saneyuki'dir.

³⁵³ http://www.senocak.com.tr/s.aspx?p=2&adr=text/tr_sapkatarihi.htm Erişim Tarihi 14.04.2015.

³⁵⁴ Nobuhito Takanuki: 1956 yılı Kanagawa doğumludur. Öğrencilik yıllarında askerî ve havacılık bilimleri eleştirisi üzerine eğitim almış, yayıncılık hayatına başladığında da askerî analizler ve yazarlık çalışmalarında bulunmuştur (<http://www.keizaikai.co.jp/book/detail/9784766731958.html> Erişim Tarihi 16.04.2015).

Akiyama Saneyuki ve ağabeyi Akiyama Yoshifuru'ya özel iki bölüm ayrılarak Japon Kara Ordusu ve Japon Donanmasının bu iki kilit ismi üzerinden kara ve deniz muharebeleri okuyucuya aktarılmıştır. Ayrıca her bölümün sonunda 8 ila 15 sayfalardan oluşan ek metinler ve orijinal fotoğraflarla, o bölümde anlatılan olaylara dair ayrıntılı bilgiler okuyucuya sunulmuştur.

İncelenmekte olan manganın ilk bölümün alt başlığı “*Sasebo Limanındaki Tansiyon*” şeklinde verilmiştir. Bu bölüm, Tōgō Heihachirō'nun 1904 yılı Şubat ayında Japonya'nın Rusya ile ilişkilerini resmî olarak kesip savaşın başlatılması yönünde alınan, İmparator imzalı karar belgesini devlet adamlarına okumasıyla başlamaktadır. Japonya'nın Port Arthur limanındaki Rus gemilerine yaptığı ani saldırıda, kaynaklarda verilen bilgilerle doğru orantılı bir şekilde Japon Donanmasından *Chiyoda*, Rus Donanmasından ise *Varyag* ve *Koryetz* savaş gemileri üzerinde durulmuş; çizimlerde ise *Chiyoda* savaş gemisi Rus gemilerine oranla daha uzun ve büyük resmedilmiştir.³⁵⁵ Ayrıca bu saldırıya başlanmadan önce limanda bulunan Amerikan, Fransız, İtalyan ve diğer birçok ülke gemilerinden Fransa'nın *Pascal* ve İngiltere'nin *Talbot* isimli gemilerine değinilmiştir.³⁵⁶ Port Arthur saldırısı gerçekleşmeden hemen önce savaşı Rus tarafının başlatmak istememesi, Kuropatkin'in ağzından, Rus Çarı II. Nikolas'ın şu cümleleriyle okuyucuya aktarılmıştır:

Kuropatkin -“*Majesteleri, dikkatsizce bir girişimle savaşın başlatılmamasını emrediyor. Japonların provakasyonuna gelip de savaşı başlatırsak diğer ülkelerin tepkisini çekebiliriz...*”³⁵⁷

³⁵⁵ Takanuki Nobuhito, Oki Hajime, 2009, ibid, s. 6-7.

³⁵⁶ Takanuki Nobuhito, Oki Hajime, 2009, ibid s. 12-13.

³⁵⁷ Takanuki Nobuhito, Oki Hajime, 2009, ibid, s. 19.

Bunun yanı sıra Rusların, Japonya'nın savaş açmaya cesaret edemeyeceğine yönelik genel kanısı üzerine, yazar veya gazeteci olduklarını düşündüğümüz iki Japon'un şu sözleri üzerinden de Japonya'nın kararlılığı gösterilmeye çalışılmıştır:

*“Ruslar, boğazlarında Japon kılıcını görene kadar uyuyadursunlar...”*³⁵⁸

İlk bölüm, savaşı başlatan Port Arthur saldırısı hakkında verilen görsel ve yazılı bilgilerle sona ermiştir. Bu saldırı sırasında Rusların *Varyag* ve *Koryetz* adlı gemilerinin batırılmasına özellikle değinilmiştir.

Savaşın kara muharebelerine ayrılan ikinci bölümde Yalu, Nanshan, Liaoyang, Port Arthur Kuşatması gibi önemli muharebeler ayrıntılı bir şekilde okuyucuya aktarılmış; 1894-1895 Çin-Japon Savaşı, ardından gerçekleştirilen Üçlü Müdahale ve 1902 İngiliz-Japon İttifakı gibi önemli olaylara ise kısaca değinilmiştir. Muharebelerde özellikle Japon askerlerinin gözü pekliği, cesareti ve komutanların taktiksel açıdan başarısı üzerinde durulduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, sadece Rus askerlerinin değil Japon askerlerinin hayatını kaybettiği çarpışmalara da yer verilerek iki tarafın da ağır kayıplar verdiği vurgulanmaya çalışılmıştır.

Akiyama kardeşler için ayrılan son iki bölümde, öncelikle *“Japon Süvari Birliğinin Babası”* alt başlığıyla Akiyama Yoshifuru'nun başkahramanı olduğu üçüncü bölüm yine Rus-Japon Savaşı'nın Kara Muharebelerine ayrılmıştır. Akiyama Yoshifuru'nun çocukluk yılları ve askerî kariyeri ile başlayan olaylarda, Çocukluk yıllarında ailesinin çektiği maddi sıkıntılar, kardeşi Saneyuki'yi okutabilmek için

³⁵⁸ Takanuki Nobuhito, Oki Hajime, 2009, ibid, s. 20.

Osaka'ya öğretmenlik yapmaya gidişi ve devamında Kara Ordusu'na katılımı gibi hayatındaki önemli olaylardan bahsedilerek, Yoshifuru'nun hayatı hakkında bilgiler verilmiştir. Fakat buradaki esas nokta, Japon Orduları süvari birliği kumandanı olan Akiyama Yoshifuru merkez alınarak, hem Japon kara ordularının Rus-Japon Savaşı'ndaki başarılarının, hem de Japon askerinin özelliklerinin okuyucuya aktarılmasıdır. Ancak bu bölümde, Kara orduları ve savaşın kara muharebeleri anlatılırken bir önceki bölümde anlatılanların tekrarına düşüldüğü tespit edilmiştir. Bölümün sonunda yer alan sekiz sayfalık bir metin ve orijinal fotoğraflarla da Akiyama Yoshifuru'nun hayatı ayrıntılı bir biçimde anlatılmıştır.³⁵⁹

Akiyama Saneyuki'ye ayrılan son bölümde de aynı şekilde çocukluk ve gençlik yılları, askerî okulda aldığı eğitimler, yurt dışına gidişi ve Rus-Japon Savaşı'nda Japon Birleşik Donanmasında elde ettiği başarılar kaleme alınmıştır. Bu mangada da Akiyama Saneyuki'nin Masaoka Shiki ile olan arkadaşlığına, donanma okulundan mezun olduktan sonra Hiei ve Kongo³⁶⁰ gemilerinde aldığı eğitimlere ve yurt dışında savaş teknikleri üzerine yaptığı çalışmalara kısaca değinilmiştir.³⁶¹

Tıpkı Akiyama Yoshifuru için ayrılan bölümde olduğu gibi burada da, Akiyama Saneyuki merkez alınarak Japon Birleşik Donanmasının Rus-Japon Savaşı'nda elde ettiği başarılar okuyucuya aktarılmıştır. Bu savaşta uygulanmış olan “T taktiği”ni hayata geçiren Akiyama'nın Donanmadaki önemi, sayfa kenarlarında verilen ek bilgilerde şu cümleyle vurgulanmıştır:

“Rus-Japon Savaşı'nın kazanılmasını belirleyen olay, Japon Denizi

³⁵⁹ Takanuki Nobuhito, Oki Hajime, 2009, ibid, s. 137-144.

³⁶⁰ Bu gemilerin Türkler açısından önemi için bkz. s. 33.

³⁶¹ Takanuki Nobuhito, Oki Hajime, 2009, ibid, s. 151-160.

Muharebesi değil, bundan önce gerçekleştirilen Sarı Deniz ve Ulsan Muharebeleridir. Japonya 'ya karşı iki kat güçlü olan Rusların Port Arthur ve Vladivostok donanmalarının, Baltık Donanması gelmeden önce bozguna uğratılması Akiyama'nın başarısıdır... ”³⁶²

Akiyama Saneyuki'nin Birleşik Donanmada Amiral Tōgō Kumandasında görev aldığı Tsushima Deniz Muharebesi ile ilgili kısımlarda da görsel öğelere bolca yer verilmiş, özellikle Rus gemilerinin bozguna uğratılması yoğun bir görsellikle okuyucunun gözleri önüne serilmiştir. Diğer bölümlerde olduğu gibi bu bölümün sonunda da Akiyama Saneyuki'in hayatı ve Japon Birleşik Donanması hakkında bilgiler orijinal fotoğraflar eşliğinde verilmiştir.³⁶³

Manganın içeriğindeki metinlerin yanı sıra görsel öğeler de incelendiğinde, öncelikle kapak fotoğrafında Akiyama Yoshifuru ve Akiyama Saneyuki'nin de aralarında bulunduğu dört Japon askerinin fotoğrafı dikkat çekmektedir.³⁶⁴ Bunların uniformalarına bakıldığında, şapkalarındaki armalardan ikisinin Kara Ordusu, ikisinin de Donanma askeri olduğu anlaşılmaktadır. Akiyama Yoshifuru at üzerinde resmedilerek süvari birliğinin önemli bir komutanı olmasına; Akiyama Saneyuki'nin elindeki kağıt ve kalemle de askeri teknikler üzerine yaptığı çalışmalara göndermede bulunulmuştur. Arka kapakta ise, yine Akiyama Saneyuki'nin aynı fotoğrafının arka planında, Japon Donanmasına ait bir savaş gemisi ve üzerinde “*Japonya'yı Kurtaran Bir Kahramanın Hikayesi!!!*” başlığı göze çarpmaktadır.

Manganın içeriğindeki görsel öğelerde, karakterlerin çiziminde diğer

³⁶² Takanuki Nobuhito, Oki Hajime, 2009, ibid, s. 177.

³⁶³ Takanuki Nobuhito, Oki Hajime, 2009, ibid, s. 185-192.

³⁶⁴ Bakınız Ek 5.

mangalara oranlar daha az gerçeklik tespit edilmiştir. Örneğin, diğer mangalarda insanların yüzlerindeki ben lekeleri veya kaş, göz biçimleri gerçek halleri ile oldukça benzer bir biçimde çizilmişken, burada aynı gerçekliğe pek rastlanmamıştır. Örneğin; Tōgō Heihachirō, Yamamoto Gonbei, Kuropatkin, Komura Jutarō, Akiyama Yoshifuru, Akiyama Saneyuki ve Masaoka Shiki gibi isimler gerçek halleri ile çok az benzemektedirler. Ayrıca, Rus ve Japon askerleri arasında görsel açıdan belirgin bir fark olmamakla birlikte bu askerler şapkalarındaki armalardan ayırt edilebilmektedir. Aynı zamanda Rus askerlerinin gözleri daha açık tonda çizilerek renkli gözlü oldukları imajı çizilmiştir. Ayrıca Rus komutanların üniformalarında haç işareti varken hiçbir Japonun üniformasında dini bir sembol mevcut değildir. Tüm bunlar Rus ve Japon askerlerini ayırt etmeye yarayan birer ayrıntı olarak göze çarpmaktadır. İncelemiş olduğumuz diğer mangalara oranla hem Rus hem de Japon askerlerinin daha iri yapılı ve omuzları geniş bir biçimde resmedildikleri görülmektedir. Ayrıca özellikle çatışma sahnelerinde görsel öğelerin yoğun tutulması, okuyucunun dikkatinin yoğunlaşmasını sağlamıştır. Muharebeler sırasında hayatını kaybeden Rus ve Japon askerlerinin görüntülerine eşit oranda yer verildiği tespit edilmiştir.

Manganın genelindeki görsel betimlemeler içerisinde haritalardan ve bayraklardan da faydalandığı görülmektedir. Toplamda on adet harita ile savaşın meydana geldiği coğrafya hakkında okuyucunun kafasında bir şema oluşturulmaya çalışılmıştır. Fakat haritalardaki yoğunluk bayraklarda görülmemektedir. Manganın genelinde toplamda dört adet Japon bayrağına karşılık sadece iki adet Rus bayrağı mevcuttur.

Kadın karakterler ise A grubu mangalarına oranla daha fazladır.

Toplamda on bir kadın figürü mevcuttur ve bu kadınlar çeşitli diyaloglarda yer almaktadırlar. Ayrıca diğer mangalarda olduğu gibi burada da geleneksel Japon mimarisine ve Japon tarzı kıyafetlere yer verilmiştir. Ancak, askerî teçhizatlar ve erkeklerin giydikleri takım elbiseler dışında herhangi bir modernite simgesine yer verilmemiştir.

Sonuç olarak, Rus-Japon Savaşı'nın ele alındığı bu manganın da, tarihsel verilerle uyum içerisinde olduğu, sadece görsel betimlemelerde bu gerçekliğe fazla dayanılmadığı gözlemlenmiştir.

Rus-Japon Savaşı'nın kaleme alındığı bir diğer manga da Nishida Masaki, Muta Kōji ve üç farklı yazar tarafından daha kaleme alınan *Nichiro Sensōhen*'dir. Her biri farklı yazarlar tarafından kaleme alınan beş bölüm ve 498 sayfadan oluşan, siyah beyaz formda yazılmış olan bu mangada ilk bölüm, Çarlık Rusya'sı Veliht Prensi II. Nikolas'a Japonya seyahati sırasında düzenlenen ve Ōtsu Olayı adı verilen suikasti ele almaktadır. İkinci bölüm Rus-Japon Savaşı'nın başlamasını, üçüncü bölüm de 203 Metre Tepesi Muharebesini ele almıştır. Dördüncü ve beşinci bölümler de deniz muharebeleri ve Portsmouth Barış Anlaşmasına ayrılmıştır. Manganın genelinde belirli bir başkahraman görülmemekte, olaylar dönemin önemli askerî ve siyasî isimleri üzerinden okuyucuya aktarılmaktadır ve her bölümün önemli isimlerinin resimleri, bölüm girişlerinde verilmiştir.

Birinci bölümde, II. Nikolas'ın Japonya ziyareti sırasında Kyoto'ya giderken Ōtsu denilen bir yerde kendisini selamlayan halkın arasında, Tsuda Sanzō tarafından uğradığı saldırı okuyucuya anlatılmıştır.³⁶⁵ Burada çalışmamız için önemli

³⁶⁵ Nishida Masaki, Muta Kōji, Kamobayashi Genshi vd. 2005, ibid, s. 13-18.

olan nokta Japonların, bu olayın bir savaş sebebi olabileceği veya Rusların bu olay sebebiyle tazminat ve toprak isteyebilecekleri konusunda endişeye kapılmalarıdır. Hükümet yetkililerinin de suikastçiye verilecek ceza konusunda ikileme düşmeleri dikkat çekmektedir. Kimileri idam cezası verilmesini savunurken kimileri de idamın modernleşme yolunda ilerleyen Japonya'nın prestijine zarar vereceğini düşünmektedir.³⁶⁶ Tüm bu sebeplerden dolayı, Rusya ile Japonya arasında gerginliğe sebep olan bu olaya mangada bir bölüm ayrılmıştır. Bu olayın yanı sıra, Japonya'nın Batılılarla yapmış olduğu eşit olmayan anlaşmaların gözden geçirilmek istenmesi üzerinde de durulmuştur. Olayın meydana geldiği 1901 yılında Rusya'nın durumu sayfa kenarlarındaki kutucuklarda verilen ek bilgilerle şu şekilde özetlenmiştir:

“İmparatorluk Rusya'sı o dönem, yönünü Doğu Avrupa'dan Doğu Asya'ya çevirip, geniş bir bölgeye yayılmış olan İmparatorluğuyla o dönem askerî açıdan dünyanın en güçlü ülkesiydi. Sibiryaya Demiryolunu inşa ederek Asya'ya doğru ilerleyişinde güç kazanan Rusya, Meiji modernleşmesinde yirminci yılını doldurmuş olan Japonya için büyük bir tehlike arz ediyordu. II. Nikolas, Sibiryaya Demiryolunun açılış töreni için Vladivostok'a giderken Japonya'ya da uğramıştır...”³⁶⁷

Rus-Japon Savaşı'na zemin hazırlayan olaylar, savaşın başlaması ve muharebelerin genel hatlarıyla anlatılmasına ayrılan ikinci bölümün ana karakterleri, Yamamoto Gonbei, Itō Hirobumi ve Komura Jutarō'dur. Bu bölüm, Japonya'nın 1904 yılı 10 Şubat günü Rusya'ya savaş ilan etmesi ile başlamaktadır. Afyon Savaşı, 1894-1895 Çin-Japon Savaşı ve ardından

³⁶⁶ Nishida Masaki, Muta Kōji, Kamobayashi Genshi vd. 2005, ibid, s.20-40.

³⁶⁷ Nishida Masaki, Muta Kōji, Kamobayashi Genshi vd. 2005, ibid,s. 10.

gelen Üçlü Müdahaleye kısaca değinilmiş ve Japonya'nın Port Arthur'u iade etmesinin gerekliliği Batılı bir yetkili tarafından şu sözlerle ifade edilmiştir:

“Japonya'nın Liaotung Yarımadasındaki varlığı sadece Pekin'i değil, Kore'nin bağımsızlığını da tehlikeye atmakta ve Doğu Asya'daki barışa engel teşkil etmektedir.”³⁶⁸

Olayların tarihsel akışına sadık kalınan bu mangada, 1902 yılında imzalanan İngiliz-Japon İttifakı ile ilgili maddelerden; *“eğer Japonya veya İngiltere'den herhangi biri bir saldırıya uğrarsa, diğeri gereken tüm önlemleri alacak veya biri ikiden fazla ülke ile savaşa girerse diğeri de yardım edecek”* şeklindeki madde üzerinde durulmuş ve bu anlaşmanın Japonya'nın İngiltere gibi büyük bir güç ile eşit seviyede imzaladığı bir ittifak anlaşması olması ve böylece Rusya'yı durdurabilecek güce kavuşulması vurgulanmıştır.³⁶⁹ Savaş öncesi bölgede yaşanan olayların kısaca anlatılmasının ardından sırasıyla Port Arthur saldırısı, Port Arthur'un alınması, Tsushima Deniz Muharebesi ve Portsmouth Barış Anlaşması ve ardından gelen Hibiya Parkı Olayı üzerinde kısaca durulmuştur. Burada, olayların tarihsel sırasına ve gerçekleştikleri zamanların, tarihsel verilerle uyumlu olmasına özen gösterildiği anlaşılmaktadır.

Üçüncü bölümde, ana karakterler olarak Nogi Maresuke ve Yamagata Aritomo üzerine yoğunlaşmış, kara muharebelerinden özellikle 203 Metre Tepesinin alınması ve Port Arthur Kuşatması üzerinde durulmuştur. Dönemin Hükümet

³⁶⁸Nishida Masaki, Muta Kōji, Kamobayashi Genshi vd. 2005, ibid, s. 116.

³⁶⁹Nishida Masaki, Muta Kōji, Kamobayashi Genshi vd. 2005, ibid, s. 143, 150.

yetkililerinin düzenlediği bir toplantıda, Port Arthur'un alınması gerekliliği şu sözlerle vurgulanmıştır:

-Rusların Port Arthur Donanması Japon Denizi'ni kontrol altına alırsa,

Japon ordusu kıtaya asker ve mühimmat sevkiyatı yapamaz!!

-Kıtaya yapılan sevkiyatı güvenceye alabilmek için Port Arthur Donanmasını imha etmeliyiz.

-Rus askerlerinin transfer merkezi olan Port Arthur'a Birleşik Donanmayı sevk edelim!!

-Baltık Donanması gelinceye kadar, ne yapıp edip Rusların Port Arthur Donanmasını imha etmeliyiz!!³⁷⁰

Bu konuşmalardan da anlaşılacağı üzere, Japonlar için savaşın kazanılması yolunda Port Arthur'un alınması elzemdir. Fakat mangada, Nogi Maresuke kumandasındaki Japon Üçüncü Ordusunun Port Arthur'u defalarca kuşatılmasına rağmen ele geçirememeleri üzerine 203 Metre Tepesi'nin alınmasına dikkat çekildiği görülmektedir. Bu tepenin önemini, komutanlardan Hoshino Kingo'nun şu sözleri açıklamaktadır:

Kingo- *...Bu tepe esas alınarak buradan Rus donanmasına direkt olarak saldırılabilir...³⁷¹*

Bu tepenin alınmasına mangada geniş bir biçimde yer verilmekle birlikte, Rus ve Japon askerlerinin çatışmaları anlatılırken yoğun bir görsellik okuyucuya sunulmuştur. Çatışmaların yanı sıra, Japon kumandanların haritalar üzerinde taktik çalışmaları, ağır silahlar ve hem Rus hem de Japon siperlerine dair görsel öğelere sıkça

³⁷⁰ Nishida Masaki, Muta Kōji, Kamobayashi Genshi vd. 2005, ibid, 198-199, 210

³⁷¹ Nishida Masaki, Muta Kōji, Kamobayashi Genshi vd. 2005, ibid,, s. 228.

yer verilmiştir. Ayrıca, Nogi Maresuke, on yıl önce gerçekleşen Çin-Japon Savaşı sırasında Port Arthur’u bir günde almış olmasına rağmen bu kez kuşatmanın çok uzun sürmesinden dolayı eleştirilmiştir. Hatta bu bölümün sonunda, Nogi Maresuke’nin sürekli uyur veya esner vaziyetteki hali resmedilerek bir anlamda hicvedilmiştir.³⁷²

Kara muharebelerine ayrılan üçüncü bölümün ardından manganın dördüncü bölümünde deniz muharebelerine yoğunlaşmıştır. Çalışmamızda incelemiş olduğumuz diğer mangalar gibi bu bölümde de özellikle Akiyama Saneyuki ve ardından Tōgō Heihachirō karakterleri üzerinde durulmuştur.

Deniz Muharebelerine ilişkin olarak öncelikle Sarı Deniz Muharebesi hakkında bilgi verilmiştir:

“Meiji 37 (1904) yılı 8. Ayın 10’unda, Liaotung Yarımadası’nın Port Arthur Limanından güneydoğu yönünde ilerlemeye başlayan Rus donanması, Tōgō Heihachirō kumandasındaki Japon Birleşik Donanması tarafından pusuya düşürülmüştür. İşte bu olay “Sarı Deniz Muharebesi” olarak anılır.”³⁷³

Akiyama Saneyuki ve Tōgō Heihachirō’nun kumandanlığını yaptıkları deniz muharebelerinin anlatımında da yine, gemilerin vurulması ve batırılmasına ilişkin yoğun bir görsellik okuyucunun gözleri önüne serilmiştir. Fakat daha önce incelemiş olduğumuz mangaların çoğunda olduğu gibi burada da, gemilerin çiziminde herhangi bir flama veya bayrağa yer verilmemesi, gemilerin Ruslara mı Japonlara mı

³⁷² Nishida Masaki, Muta Kōji, Kamobayashi Genshi vd. 2005, ibid, s. 291-296.

³⁷³ Nishida Masaki, Muta Kōji, Kamobayashi Genshi vd. 2005, ibid, s. 300.

ait olduğunun anlaşılmasını zorlaştırmıştır.

Sarı Deniz Muharebesi ve Tsushima Deniz Muharebeleri'nde, tarihsel bilgilere paralel bir biçimde, Japon Donanmasından *Matsushima*, *Hashidate*, *Asahi*, *Fuji*, *Shikishima*, *Kasuga*, *Nitsushin*, *Mikasa* gibi gemilerin, Rus Donanmasından ise *Suvarov*, *Borodinove Tsesarevich* gibi savaş gemilerinin isimleri geçmektedir.³⁷⁴

Ardından, Akiyama Saneyuki ile ilgili olarak verilen bilgiler; çocukluğu, askerî okuldaki eğitimi ve başarıları, Amerika'da yapmış olduğu araştırmalar, donanma okulunda aldığı görevler ve askerî taktikler açısından donanmaya sağladığı katkılar gibi geniş bir yelpazede okuyucuya aktarılmıştır.³⁷⁵ Akiyama tarafından geliştirilen savaş taktiklerinden özellikle “T Taktiği” üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir:

“Tek sıra halinde ilerleyen düşman gemilerini “T” harfi biçimi alarak engellemeliyiz.

“T taktiği” engin denizlerde uygulanabilecek bir stratejidir.”³⁷⁶

Bu bölümde, Rus-Japon Savaşı'nın Deniz Muharebeleri anlatılırken, daha önceki bölümde anlatılmış olan konuların sık sık tekrarına düşüldüğü dikkat çeken bir başka husustur. İkinci bölümde ayrıntılı olarak ele alınmış olan Kara Muharebelerinden özellikle Port Arthur ve 203 Metre Tepesinin alınmasına bu bölümde de yer verilmesi, aynı konuların tekrar edilmesine yol açmıştır. Fakat bu durumun, Deniz Muharebelerinin kazanılmasında Port Arthur'un ele geçirilmesinin

³⁷⁴ Nishida Masaki, Muta Kōji, Kamobayashi Genshi vd. 2005, ibid, s. 358, 359, 364, 381, 391.

Ayrıca bu gemiler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Kowner Rotem, 2006, ibid.

³⁷⁵ Nishida Masaki, Muta Kōji, Kamobayashi Genshi vd. 2005, ibid, s. 318-329.

³⁷⁶ Nishida Masaki, Muta Kōji, Kamobayashi Genshi vd. 2005, ibid, s. 341, 348.

büyük önem arz etmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Manganın son bölümünde, Rus-Japon Savaşı'nı sona erdiren Portsmouth Antlaşması üzerine yoğunlaşmıştır. Bu antlaşmayı Japonya adına imzalayan, dönemin Dış İşleri Bakanı Komura Jutarō, Rusya tarafından Sergei Witte ve bu barış antlaşmasına arabuluculuk eden Amerikan Başkanı Roosevelt, başkarakterler olarak ele alınmıştır. Portsmouth'da imzalanan bu antlaşma ile ilgili olarak özellikle, savaşın galip tarafı olan Japonya'nın Rusya'dan talep ettiği konular üzerinde durulmuştur. Mangada, Witte ve Komura arasında geçen bu görüşmelerde Japon tarafının toprak ve tazminat talep etmesi ve Rusya'nın buna karşı çıkmasından dolayı, görüşmelerin gergin geçtiği görülmektedir:

Witte: *Tazminat ödememiz söz konusu değildir. Bunun yerine, Sahalin Yarımadasının güney bölümünün Japonya'ya kuzey bölümünün de Rusya'ya bırakılmasını öneriyoruz.*

II Nikolas: *Witte'ye iletin!! Rus topraklarının ne bir metresini ne de bir kuruş parayı Japonlara vermeyiz. Rus İmparatorluğunun Japonlara yenildiğini asla kabul edemeyiz!!³⁷⁷*

Gergin geçen bu görüşmelerin ardından 5 Eylül 1905 tarihinde Portsmouth Barış Anlaşmasının imzalandığı görülmektedir ve mangada verilen anlaşma tarihi, akademik kaynaklarda verilen tarih ile uyusmaktadır. Son olarak, anlaşma sonucunda beklenen kazanımların elde edilememesi üzerine Japon halkının Tokyo'daki Hibiya Park'ta toplanıp gösteriler düzenlediği ve resmî binalara ve bazı

³⁷⁷ Nishida Masaki, Muta Kōji, Kamobayashi Genshi vd. 2005, ibid, s. 450-455.

polis merkezlerine saldırdıkları “Hibiya Parkı Olayı” na da yer verilerek halkın, özellikle Komura Jutarō’ya duyduğu öfke okuyucuya aktarılmaya çalışılmıştır.

Mangada yer alan görsel öğeler incelendiğinde ise, öncelikle manganın dış kapağı dikkat çekmektedir.³⁷⁸ Kapakta yoğun bulutların arasında, Japon Donanmasına ait bayrakların bulunduğu bir savaş gemisi ve deniz üzerinde patlayan bir bomba resmedilmiştir. Ana başlığın yan tarafında ise, yine Japon Donanmasına ait bayrağın hemen yanında “*O Zaman Tarih Harekete Geçti*” başlığı verilmiştir.

Karakterlerin çizimine bakıldığında ise, gerçek halleri ile bir uyum içerisinde olduğu dikkat çekmektedir. Örneğin, İmparator Meiji, Çar II. Nikolas, Itō Hirobumi, Komura Jutarō, Yamagata Aritomo, Nogi Maresuke, Tōgō Heihachirō, Theodore Roosevelt ve Sergei Witte gibi önemli şahsiyetlerin gerçek halleri ile benzer bir biçimde çizildikleri³⁷⁹, fakat sadece Akiyama Saneyuki’nin gerçek haline hiçbir biçimde benzemediği tespit edilmiştir. Savaş gemilerinin çizimlerinde ise, özellikle muharebelerin anlatıldığı bölümlerde bu gemilerde bayrak veya flamaya rastlanılmaması, okuyucunun bu gemilerin hangi ülkeye ait olduğunu anlamasını zorlaştırmıştır. Ancak manganın genelinde başta Japonya olmak üzere dört ülkenin bayrağına sık sık yer verilmiştir. Bunların 48 adeti Japon bayrağı, 13’ü Rus, 4’ü Amerikan ve 2’si de İngiliz bayrağıdır. Ayrıca, 17 adet olmak üzere çeşitli haritalar aracılığı ile de okuyucunun zihninde savaşın meydana geldiği bölgenin coğrafyası oluşturulmaya çalışılmıştır. Muharebeler sırasında oldukça fazla bir biçimde iki ülke ordularının savaştığı görüntülere yer verilirken, çok büyük oranda Japon askerlerinin çizimlerine rastlanılmıştır. Rus askerlerden ise önemli komutanlar dışında sadece sekiz

³⁷⁸ Bakınız Ek 6.

³⁷⁹ Bakınız Ek 7.

Rus askerinin tasvirine yer verilmiştir.³⁸⁰

İncelemiş olduğumuz diğer tüm mangalarda olduğu gibi burada da kadın karakterlere yer verilmektedir. Hizmetçi, hemşire, sıradan halktan olmak üzere yedi kadın tasviri mevcuttur ve bunlardan sadece bir kadın konuşturulmuştur. Ayrıca, erkeklerin takım elbiseleri, masalardaki fincan takımları ve fötr şapkalar aracılığı ile moderniteye vurgu yapılmaktadır. Buna karşılık da geleneksel Japon mimarisi, Japon bahçeleri, kıyafetleri, caddelerdeki Japon halkının görüntüsü gibi öğelerle de geleneksel Japon kültürüne atıfta bulunulmuştur.

Sonuç olarak, incelemiş olduğumuz diğer mangalarda olduğu gibi bu mangada da Rus-Japon Savaşı'nın, hem olayların anlatımı hem de görsel öğeleriyle, tarihi verilere büyük ölçüde sadık kalınarak okuyucuya aktarıldığı tespit edilmiştir.

³⁸⁰ Nishida Masaki, Muta Kōji, Kamobayashi Genshi vd. 2005, ibid, s.240.

SONUÇ

Bu çalışmada, Japon tarihinin önemli dönüm noktalarından biri olan 1904-1905 Rus-Japon Savaşı'nın, Japon mangalarında nasıl işlendiği ve bu savaşın mangalar aracılığı ile Japon toplumuna nasıl aktarıldığı analiz edilmiştir. Üç bölümden oluşan bu çalışmanın birinci bölümünde Japonya ve Rusya'nın tarihleri, ilk Rus-Japon ilişkilerinin başlangıcı ve bu iki ülkenin Asya politikaları incelenmiştir. Bu bölüm, Asya'daki iki farklı milletin savaşın meydana geldiği coğrafyada var oluş sebepleri ve savaşa giden yolda hangi süreçlerden geçtiklerinin anlaşılması bakımından önemlidir. İkinci bölümde, Rus-Japon Savaşı'nın meydana geldiği coğrafyada yaşanan önemli olaylar, 1902 yılında İngiltere ve Japonya arasında imzalanan ittifak anlaşması, Rus-Japon Savaşı'nın cepheleleri ve savaşı sona erdiren barış anlaşması irdelenmiştir. Bunun sebebi ise, bu olayların üçüncü bölümde incelenmiş olan mangalarda yer almasıdır. Dolayısıyla ikinci bölüm, Rus-Japon Savaşı'nın mangalarda ele alınış biçiminin doğru analiz edilebilmesi için önem arz etmektedir. Çalışmamızın üçüncü bölümünde ise, savaşa dair kaynaklarda verilen bilgiler ışığında, Rus-Japon Savaşının Japon mangalarında ele alınış biçimi ve Japon toplumuna nasıl aktarıldığı değerlendirilmiştir.

Bu savaş, *Japon Tarihi Başlıklı Mangalarda ve Doğrudan Rus-Japon Savaşı Konulu Mangalarda* olmak üzere iki ayrı kategoride incelenmiştir. Öncelikle, Japon Tarihi temalı üç manga üzerinden yapılan değerlendirmede, mangalarda olayların hem yazılı hem de görsel açıdan okuyucuya nasıl aktarıldığı üzerinde durulmuştur. *Nihon no Rekishi 16-Japon Tarihi 16*, *Nihon no Rekishi ga Wakaru Hon-Japon Tarihini Anlama Kitabı* ve *Nihon no Rekishi 50-Japon Tarihi 50* adlı A grubu mangalarında

Rus-Japon Savaşı'na ayrılan bölümlerin Çin Japon Savaşı ve Boksör Ayaklanması ile başladığı ve tarihi akışa ve gerçekliğe uygun bilgiler üzerinden olayların kurgulandığı görülmüştür. Bu gruptaki her üç mangada da Japonya'nın Çin-Japon Savaşı galibiyetiyle ele geçirdiği Liaotung Yarımadası'nı Rusya, Fransa ve Almanya'nın zorlamasıyla bırakmak zorunda kalması karşısında duyulan öfkenin özellikle vurgulandığı belirlenmiştir. Yazarlar bu savaşı tek başına ele almaktan çok, esasen savaşın temelini oluşturan bu iki olay üzerine de yoğunlaşarak, okuyucunun zihninde savaşın arka planına dair fikir oluşturmaya çalışmışlardır. Buna ek olarak, mangaların içeriğinde, Rus-Japon Savaşı'nın bütün cephelerine yer vermektense, özellikle *Port Arthur Baskını*, *203 Metre Tepesi*, *Port Arthur'un kuşatılması* ve *Tsushima Deniz Muharebesi* gibi, savaşın kaderini belirleyen önemli muharebelere ve savaşı bitiren Portsmouth Barış Antlaşmasına yer verilmiştir. Bu olaylar okuyucuya aktarılırken, daha önce belirtildiği üzere tarihsel verilere büyük ölçüde sadık kalındığı tespit edilmiştir.

Mangaların yazılı öğelerinin yanı sıra, görsel öğeler de değerlendirildiğinde, özellikle, ileri gelen askerî ve siyasî şahsiyetlerin çiziminde gerçek görüntülerine büyük ölçüde sadık kalındığı tespit edilmiştir.³⁸¹ Örneğin, Itō Hirobumi, Katsura Tarō, Yamagata Aritomo, Tōgō Heihachirō, Nogi Maresuke, Theodoore Roosevelt gibi birçok önemli şahsiyetin gerçek hallerine oldukça benzer biçimde resmedildikleri belirlenmiştir. Özellikle, portre çizimlerinde yüzlerindeki ben lekeleri, göz yapıları, bıyık ve sakal şekilleri, yüzlerindeki çizgiler gerçek hallerine mümkün olduğunca uygun şekilde çizilmiştir. Ayrıca, incelenen üç mangada da asker, diplomat ve siyasetçi Rus karakterine çok az yer verilmiştir. Diplomatlardan sadece dönemin

³⁸¹ Bakınız Ek 7.

önemli birkaç ismine yer verilmiş fakat bunların çizimlerinde Japonların tersine, gerçek halleri ile bir benzerliğin söz konusu olmadığı tespit edilmiştir.

Doğrudan Rus-Japon Savaşı'nı konu alan mangaların incelenmesi, yirmi iki ciltlik *Nichiro Sensō no Monogatari* adlı manga serisi, *Manga de Yomu Nichiro Sensō* ve *Nichiro Sensō-hen* adlı mangalar üzerinden gerçekleştirilmiştir. İncelenen mangaların tümünde, Japon Donanmasının önemli isimlerinden Akiyama Saneyuki ve Japon Süvari Birliğinin babası olarak anılan ağabeyi Akiyama Yoshifuru'ya yer verilmiştir. Saneyuki, *Nichiro Sensō no Monogatari* adlı manga serisinde başkahraman olarak ele alınmış diğer mangalarda da kendisine ayrı özel bölümler ayrılmıştır. Başkahraman olarak ele alındığı mangada, Akiyama Saneyuki'nin hayatı anlatılırken aynı zamanda sayfa kenarlarındaki kutucuklarda yer alan ek bilgiler veya aracılığıyla ve Japon halkı üzerinden Japonya'nın modernleşme süreci de okuyucuya aktarılmıştır.

B grubu olarak ele alınan bu mangalarda Rus-Japon Savaşı'nın ele alınış biçimi değerlendirildiğinde, öncelikle A grubu mangalarında olduğu gibi, olayların 1894-1895 Çin-Japon Savaşı ve Boksör Ayaklanması'ndan itibaren anlatılmaya başlandığı görülmüştür. Yani, yazarların hepsinin Rus-Japon Savaşı'nı ele alırken savaşa zemin hazırlayan olaylara da büyük önem verdikleri söylenebilir. Bu şüphesiz, kolektif Japon hafızasında savaşın sebeplerinin Çin-Japon Savaşı ve Boksör Ayaklanması'na dayanmasından kaynaklanmaktadır. Örneğin, *Nichiro Sensō no Monogatari* adlı manga serisinde yazar, ana başlık Rus-Japon Savaşı olmasına rağmen 1894-1895 Çin-Japon Savaşına gereğinden fazla yer ayırmıştır. Bunun sebebini de hem serinin birçok

yerinde hem de özel röportajında³⁸², temelde Çin-Japon Savaşı'nın sadece Çin'e karşı değil Rus yayılcılığına karşı da yapıldığına dair düşünceleriyle açıklamaktadır.

Japonya'nın Batılı büyük devletlerle eşit konuma gelebilmesi için gösterilen çabalara özellikle değinilen B grubu mangalarda Rus-Japon Savaşı anlatılırken, tıpkı A grubu mangalarda olduğu gibi, muharebelerden sadece savaşın gidişatını belirleyenlere yer verilmiştir. Muharebelerin anlatımındaki çatışma sahnelerinde yoğun bir biçimde görsel öğelere başvurulmuştur. Savaşa sebep olan olaylar ve savaş dönemi anlatılırken gerçek kronolojiye sadık kalındığı tespit edilmiştir.

B grubu mangalarda, Akiyama Saneyuki ve ağabeyi üzerinden Japon ordu ve donanmasının modernliği ve Batılı ülkelerle baş edebilecek seviyeye gelmek için gösterilen çabalar vurgulanmıştır. Özellikle subayların yurt dışında almış oldukları eğitimlere, yaptıkları araştırmalara, donanma için özellikle İngiltere'den alınan savaş gemilerine, donanma okulundaki İngiliz hocalara sık sık yer verilmiştir.

Bu grupta yer alan mangaların görsel öğeleri incelendiğinde, *Nichiro Sensō no Monogatari* ve *Nichiro Sensō-hen* adlı mangalarda dönemin asker ve diplomatlarının çizimlerinin, gerçek halleri ile büyük oranda benzerlik taşıdığı tespit edilmiştir. Fakat, *Manga de Yomu Nichiro Sensō* adlı mangada ise böyle bir benzerlik söz konusu değildir. Ayrıca, bu mangalarda da Rus asker ve diplomatlarına oldukça az yer verildiği; bunlardan sadece Çar II. Nikolas, Sergei Witte gibi isimlerin de gerçek halleri ile benzer bir biçimde resmedildikleri gözlenmiştir. Ayrıca görsel imgeler

³⁸² Kitamura Yukiko, *Serial War: Egawa Tatsuya's Tale of Russo-Japanese War*, The Russo-Japanese War in Global Perspective Vol. II (Wolf Marks, Menning Oye edt.), Brill, 2007, Leiden-Boston.

aracılığı ile Japonya'nın Batı'ya bakışı ve modernleşme algısı hakkında da mesajlar verilmiştir.

Analizler sonucunda, hem A grubu hem de B grubu mangalarında Rus-Japon Savaşı'nın tarihsel verilere büyük oranda bağlı kalınarak aktarıldığı tespit edilmiştir. Olayların tarihsel sıralaması, mekanlar, şahıslar gibi birçok unsur, gerçek bilgilerle uyum sağlamaktadır. Her iki grup mangalarda da sadece savaşın kaderini etkileyen önemli cephelere yer verilmiştir. İki kategori arasında göze çarpan temel farklardan biri, doğal olarak Japon Tarihi Başlıklı mangalarda savaşın fazla ayrıntıya inilmeden aktarılmış olmasıdır. Bu mangalarda göze çarpan ayrıntılar şu şekilde sıralanabilir:

Olayların kronolojik sıralaması: İncelemiş olduğumuz tüm mangalarda Rus-Japon Savaşı anlatılırken bazı mangalarda ayrıntılı olmak üzere, mutlaka 1894-1895 Çin-Japon Savaşı'na, Boksör Ayaklanması'na ve Üçlü Müdahale ile Liaotung Yarımadası'nın iade edilmesine değinilmiştir. Bunun yanısıra, olayların gerçek kronolojik sıralamasına sadık kalınmıştır. Savaş döneminin anlatımı sırasında ise tüm mangalarda sadece savaşın kaderini belirleyen önemli cephelere değinilmiştir.

Şahıslar: Öncelikle, A grubu mangalarının üçünde de belirli bir başkahraman olmaksızın olayların dönemin önemli şahsiyetleri üzerinden aktarıldığı; B grubu mangalarda ise olayların Akiyama Saneyuki ve ağabeyi Akiyama Yoshifuru'nun başkarakter olduğu bir olay örgüsünde aktarıldığı tespit edilmiştir. Özellikle bu grupta yer alan mangalarda Akiyama Saneyuki *Nichiro Sensō no Monogatari* isimli manga serisinin başkahramanı iken, diğer iki mangada kendisine ve ağabeyine özel bölümler ayrılmıştır. Ayrıca her iki kategoride yer alan mangaların hepsinde yer alan önemli Japon askerî ve siyasî şahsiyetlerin çizimlerinin gerçek halleriyle büyük oranda

benzerlik taşıdığı söylenebilir. Sadece *Manga de Yomu Nichiro Sensō* adlı mangada bu oranın diğerlerine göre daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Fakat Japonların çiziminde görülen bu benzerlik Rus karakterlerin birçoğunda mevcut değildir.

Japonlar: Mangaların neredeyse tamamında, Rus-Japon Savaşı döneminin önemli siyasetçileri, askerleri, yazarları ve fikir adamları gerçek hallerine sadık kalınarak resmedilmişlerdir. Bu isimlerin sadece siyasî veya askerî kimlikleri ele alınmış, özel hayatlarına değinilmemiştir. Ayrıca mangaların genelinde Rus karakterlerden çok Japon şahsiyetlerin konuşmaları üzerinden olaylar aktarılarak Japonların gözüyle Rus-Japon Savaşı anlatılmıştır. Muharebeler sırasında ise çoğunlukla ölen Japon askerlerinin çizimlerine yer verilerek Japonya'nın çok büyük kayıplar vererek bu savaşı kazandığı algısı oluşturulmaya çalışılmıştır.

Ruslar: Rus karakterlerden genellikle Çar Nikolas II, Sergei Witte, Kuropatkin gibi önemli devlet adamları dışında belirgin bir Rus karakterin konuşmasına veya görüntüsüne rastlanılmamıştır. Adı geçen şahsiyetlerin çizimlerinde ise Çar Nikolas II dışında gerçek halleri ile çok büyük bir benzerlik söz konusu değildir. Nadir bir şekilde görülen Rus askerleri sakal, bıyık veya kalpak gibi ayrıntılar sayesinde Japon askerlerinden ayırt edilebilmektedir. Ancak Ruslara dair çizimlerde aşağılayıcı veya küçük düşürücü propaganda amacı taşıyabilecek bir unsur bulunmamaktadır.

Diğer Yabancı Şahıslar: İncelemiş olduğumuz mangalarda, Japon ve Rus şahısların dışında İngiliz, Türk, Koreli, Çinli gibi bazı yabancılar da yer almaktadır. Öncelikle İngilizlerin uzun boylu, uzun burunlu ve mağrur duruşlu oldukları göze çarpmaktadır. Ertuğrul Firkateyni faciasından sonra Japonların Hiei ve Kongo gemileri ile İstanbulla getirilen Türk askerlerinin ise bıyıklı ve fesli görüntüleri o dönemki deniz subaylarının

profili ile uyuşmaktadır. Fakat Türk askerlerinin hem kendi aralarında kavga ederken görülmesi ve metin içerisinde de kendilerinden “*disiplinsiz*” şeklinde bahsedilmesi göze çarpmaktadır. Korelilerde ise özellikle halkın sefil ve acı çeken insanlar oldukları görülürken Çinlilerin tamamının saçlarının örgülü olması da o dönemin Çinli askerlerinin görüntüleri ile aynıdır. Ayrıca Japon, Rus, Alman, İngiliz ve Amerikalı askerler resmedilirken özellikle şapkalarındaki farklılığa dikkat edilmiştir.

Savaşta sivil kayıplar: Rus-Japon savaşı'nın anlatımı aşamasında savaşta hayatını kaybeden askerler dışında herhangi bir sivil kayıp verildiğine dair bilgi mevcut değildir.

Modernite ve Japon Gelenekselliği: Mangaların hepsinde resimler arasına serpiştirilmiş modernite imgeleri mevcuttur. Bunlardan en belirgin olanları erkeklerin takım elbiseleri, fötr şapkalar, Batı stilinde hazırlanmış yemek masaları, avizeler, şamdanlar, caddelerde mağazaların tabelalarındaki yazılar, Batılı tarzda dans etmeye çalışan kadınlardır. Bunların yanı sıra sık sık Japonya'ya ait öğelere de yer verilmiştir. Örneğin, Japon mimarisi, Japon tarzında döşenmiş odalar, Japon bahçeleri, pirinç tarlaları, geleneksel kıyafetler, sumo güreşi, samuraylar, müzik aletleri bunlardan başlıcalarıdır. Burada önemli olan husus, modernite olgusu ve geleneksel Japon tarzının bir arada verilmiş olmasıdır. Örneğin, Batı tarzında hazırlanmış bir sofrada, avizeler, şamdanlar eşliğinde yemek yiyen insanların geleneksel Japon kıyafeti içerisinde olmaları dikkat çekmektedir. Buna benzer biçimde, Japon tarzında tatamilerle döşenmiş fakat çok büyük bir avize ile aydınlatılmış halde bulunan bir odada Japon kadınlarının dansını izleyen bir adamın ceketinde dünya haritasının varlığı görülmektedir. Bu tür imgelerle Japonya'nın Batı'dan aldığı modernlik

olgununa uyum sağlamaya çalışırken aynı zamanda kendi öz kültürünü de muhafaza etmeye çalıştığı mesajının verildiği düşünülmektedir.

Bayrak ve haritalar: Mangaların tamamında bu iki ögenin var olduğu tespit edilmiştir. Özellikle Japon bayrakları çok fazla kullanılırken Rus bayraklarının daha az kullanıldığı görülmektedir. Bunların yanı sıra çok az da olsa İngiliz, Amerikan, Kore ve Türk bayrakları da mevcuttur. Bayrakların kullanılması hususunda eksik bulunan bir nokta, deniz muharebelerinin anlatımı sırasında gemilerde herhangi bir bayrağın olmamasıdır. Bu durum vurulan gemilerin Rus veya Japon gemilerinden hangisine ait olduğunun anlaşılması konusunda zorluk yaratmıştır. Yine sıklıkla kullanılan haritalar aracılığı ile hem savaşın meydana geldiği coğrafya hakkında okuyucunun zihninde bir şema oluşturulmuş, hem de orduların uyguladıkları savaş taktikleri haritalar üzerinden gösterilmiştir.

Irkçı söylemler: Mangaların tamamında Japonya'nın bu savaşı kazanmasından dolayı duyulan gurur vurgulanmaktadır. Özellikle *İmparatorluk*, *Büyük Japon İmparatorluğu* gibi söylemlere, Japon imparatorunun resmine ve Japon bayraklarına sıkça yer verilmiştir. Fakat buna karşılık Rusya'yı veya Çinlileri aşağılayıcı herhangi bir ifade veya çizime yer verilmemiştir.

Kadınlar: Hem A grubu hem de B grubu mangaların hepsinde kadın karakterlerin varlığı tespit edilmiştir. Fakat burada bu iki kategoriye birbirinden ayırt eden nokta, A grubu mangalarındaki kadın sayısının çok az olmasına karşılık B grubu mangalarda çok daha fazladır. Ayrıca bu kadınlar A grubu mangalarının üçüncüsü dışında hiçbir diyalog içerisinde görülmezken, B grubunda yer alan mangaların tamamında kadınların konuşur olduğu görülmektedir.

Sonuç olarak, incelemiş olduğumuz mangaların Rus-Japon Savaşı'nı tarihsel gerçekliğe uygun olarak aktardığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda, Rus-Japon Savaşı'nın öğrenilmesi sürecinde mangalarında önemli bir değere sahip olduğu söylenebilir. Ayrıca, bu savaş aktarılırken çeşitli görsel imgeler aracılığı ile de okuyucuya dönemin Japonya'sı hakkında da bilgiler verilmiştir. Dolayısıyla incelemiş olduğumuz mangaların, başta Rus-Japon Savaşı olmak üzere savaşın meydana geldiği dönemin siyaseti, toplum yapısı, dönemin fikir adamları gibi birçok hususta verdiği bilgilerden dolayı tarih öğrenme sürecinde büyük bir öneme sahip olduğu söylenebilir.

ÖZET

Bu çalışmada, 1904-1905 Rus-Japon Savaşının, Japon manga kitaplarına yansımaları ele alınmıştır. Japonya'nın Rusya gibi büyük bir gücü yenerek dünya sahnesinde önemli güçler arasına girmesinde dönüm noktalarından biri olan bu savaşın, Japon toplumuna mangalar aracılığı ile nasıl yansıtıldığı incelenmiştir. Japon manga sanatçılarının Rus-Japon Savaşına bakış açılarının da görülebileceği bu çalışmada; İngilizce, Japonca ve Türkçe akademik kitap ve makaleler, bu savaş üzerine daha önce yapılmış lisansüstü tezler, İngiliz belgeleri, dönemin yabancı basınına ait gazeteler ve cilt sayısı yirmi ikiye kadar ulaşan altı farklı manga üzerine çalışılmıştır.

Bu araştırmanın yapılma amacı, son yıllarda hem Japonya'da hem dünya çapında büyük bir ilgi ile okunan Japon mangalarında, 1904-1905 Rus-Japon Savaşı'nın okuyuculara tarihsel veriler ışığında yansıtılıp yansıtılmadığının anlaşılmasıdır. Bunun anlaşılabilmesi için incelemiş olduğumuz manga kitaplarındaki hem görsel hem de yazılı öğeler tarihsel verilerle karşılaştırılmıştır.

Analizler sonucunda ise, hem Japon Tarihi hem de Rus-Japon Savaşı üzerine yazılmış mangalarda, yazılı ve görsel öğelerin tarihsel bilgilerle büyük oranda örtüştüğü saptanmıştır.

ABSTRACT

In this thesis it has been studied that the reflection of 1904-1905 Russo-Japanese War on Japanese manga books. It has been examined that this war which is one of the turning points in Japanese history that leads Japan to become one of the major Powers on the World stage as a great power after defeating Russia and this study delineates the way manga represented the war to Japanese society. This study examines that, the perspective of Japanese manga artists on this war. In this dissertation, various documents have been analysed such as English, Japanese and Turkish academic books and articles, postgraduate thesis, the British documents, the newspapers of foreign press of the period and six different manga that has 22 volumes.

The aim of this dissertation is to argue the Russo-Japanese War is reflected in the light of historical data in Japanese manga, which has been read with great interest both in Japan and around the World in recent years. For this purpose visual and textual elements in manga books has been compared with historical data.

As a consequence this study discloses that, visual and textual elements in manga, about both the History of Japan and Russo-Japanese War, have close parallels with the historical data.

要約

本論文では1904-1905年にかけて起こった日露戦争が漫画でどのように描かれているのを検討した。日本がロシアを破り世界の大国の一つになるための転換点の戦争が漫画を通じて日本社会にどのように反射されたかを検討した。日露戦争への視点を明らかにするために本研究では、英語と日本語とトルコ語の学術書と論文、イギリス文書、1904-1905時代の外国新聞、六冊の漫画について分析を行った。

本論文の目的は、近年日本だけでなく全世界で大きな関心を集めている漫画という媒体によって日露戦争が歴史的資料にもとづいて伝えられたということを明らかにすることである。この目的を達成するため漫画における視覚的なデータ、および漫画の中のテキストによるデータと歴史的データの比較を行った。

本研究による分析の結果、日本歴史の漫画と日露戦争の漫画における視覚的資料、およびテキストによるデータから明らかになる内容は歴史的データによる内容とかなりの程度に一致することが明らかになった。

KAYNAKÇA

ACAR Kezban, *Ortaçağ'dan Sovyet Devrimi'ne Rusya*, İletişim Yayınları 1435 Tarih Dizisi 55, İstanbul, 2009.

ADIBELLİ Barış, “*Rusya'nın Uzak Asya Politikası*” Rusya'nın Doğu Politikası (edt. Sezgin Kaya), Ekin Yayınevi, 2013, Bursa.

AKARCA Halit Dündar, “*A Reinterpretation of the Ottoman Neutrality During the War*”, Rethinking the Russo-Japanese War, 1904-05 Vol I. Rotem Kowner (edt.), Global Oriental Ltd 2007, Folkestone.

AMES Edward, *A Century of Railroad Construction: 1837-1936*, American Slavic and East European Review, Vol. 6, No. 3/4, (Dec., 1947), pp. 57-74.

ARIBAŞ Kenan, HÜDAVENDİGAR Muhammed Nafiz, *Siyasi Coğrafya Açısından Çin*, Çizgi Yayınları, 2014, Konya.

AYDIN Cemil, *The Politics of Anti-Westernism in Asia*, Columbia University Press, New York, 2007.

CONNAUGHTON Richard, *The War of the Rising Sun and Tumbling Bear*, Routledge, 1991, London.

CRIST David S., *Russia's Far Eastern Policy in the Making*, *The Journal of Modern History*, Vol.14, No. 3, (Sep. , 1942), pp. 317-341.

DUALI Şir Muhammed, *Başlangıçtan Günümüze Rusya'da Din-Devlet İlişkileri*, İz Yayıncılık, 2014, İstanbul.

DÜNDAR A.Merthan, *Panislamizm'den Büyük Asyacılığa*, Ötüken Yayınları, 2006, İstanbul.

DÜNDAR A. Merthan, “*Pertev Demirhan ve Rus-Japon Harbinden Alınan Maddi ve Manevi Dersler Adlı Eseri Üzerine*”, Türkiye’de Japonya Çalışmaları Konferansı I

Bildiri Kitabı, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 2012, İstanbul.

EGAWA Tatsuya, *Nichiro Sensō Monogatari*, Shōgakukan, 2001, Japan.

ELLEMAN Bruce A., KÖLL Elisabeth, Matsusaka Y. Tak,(Elleman Bruce A., Kotkin Stephen Edt.), *Manchurian Railways and the Opening of China*, M.E. Sharpe, 2010, Armonk, New York.

ERKİN H. Can, *Japonya'da Türkiye Bilgisinin Oluşumu*, Tarih ve Toplum, Şubat 2001, Cilt 37, Sayı 218.

ERKİN H. Can, *Geçmişten Günümüze Japonya'dan Türkiye'ye Bakış*, Vadi yayınları, 2004, Ankara.

FAIRBANK John K. REISCHAUER Edwin O. Vd., *East Asia Tradition and Transformation*, Harvard University, 1973, USA.

FRANZ Edger, *Siebold's Involvement in the Friendship Treaty between Japan and Russia*, Ritsumeikan International Affairs, Vol. 6, pp. 99-125, 2008.

FUMIHIKO Gomi, TOSHIHIKO Takano, Yasushi Toriumi, *Nihonshi Kenkyū*, Yamakawa Shuppansha, 1998, Japan.

G. HENSHALL Kenneth, *A History of Japan*, Palgrave, 1999, New York.

GÖNEN Hakan, “*Modern Japonya'nın Siyasal Gelişimi ve Dış Politikasına Genel Bir Bakış (1868-1945)*”, Japon Dış Politikası Sistemik ve Bölgesel Aktörlerle İlişkiler (der. A. Mete Tuncoku), Nobel Yayınları, 2013, Ankara.

HUNTER Janet, *Japanese Government Policy, Business Opinion and the Seoul-Pusan Railway 1894 1906*, Modern Asian Studies, Vol.11, No.4 (1977), pp. 573-599.

INABA Chiharu,” *The Question of the Bosphorus and Dardanelles during the Russo Japanese War: The Struggle between Japan and Russia over the Passage of the*

Russian Volunteer Fleet in 1904”, The Rising Sun and the Turkish Crescent New Perspectives on the History of Japanese Turkish Relations (ed. Selçuk Esenbel Inaba Chiharu), Boğaziçi University Press, 2003, İstanbul.

IRISH Ann B., *Hokkaido: A History of Ethnic Transition and Developmant on Japan 's Northern Island*, McFarland, 2009, North Caroline.

ITO Kinko.,, “*Manga in Japanese History*” Japanese Visual Culture (edt. MCWILLIAMS Mark W) , An East Gate Book M.E. Sharpe, 2008, New York.

JUKES Geoffrey, *The Russo-Japanese War 1904-1905*, Osprey Publishing, 2002, Oxford.

JOSEPH G. Alexander, *The Truth about the Opium War*, The North American Review, Vol.163, No.478.

KAMALOV İlyas, *Altın Orda ve Rusya*, Ötüken Yayınları, 2009, İstanbul.

KAZUSHIGE Togata, TATSUYA Egawa, *Nisshin Nichiro Sensō Nyūmon*, Gentosha, 2009, Japan.

KAYA Sezgin, İSMAYILOVV Meşdi, “*Rus Avrasyacılığı ve Jeopolitik Bir Varlık Olarak Doğu Algısı*”, Rusya'nın Doğu Politikası (edt. Sezgin Kaya), Ekin Yayınevi, 2013, Bursa.

KIRİLEN Gürhan, *Çin'de Afyon Savaşı*, Gece Kitaplığı, 2014, Ankara.

KİMİTADA Miwa, *Pan Asianism in Modern Japanese History* (edt. Sven Saaler ve J. Victor Koschmann), Routledge, 2007, Oxon.

KINSELLA Sharon, *Adult Manga: Culture and Power in Contemporary Japanese Society*, University of Hawaii Press, 2000, Hawaii.

Kitamura Yukiko, Wolff, Marks- Menning Oye (edt.), “*Serial War: Egawa Tatsuya 's Tale of Russo-Japanese War*”, The Russo-Japanese War in Global Perspective Vol. II,

Brill, 2007, Leiden-Boston.

KOWNER Rotem, *Historical Dictionary of the Russo-Japanese War*, The Scarecrow Press, Inc; Oxford, 2006.

KURT Illerburn, *The Japanese Political Cartoon*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, St. Antony's Collage, University of Oxford, UK.

KURAT Akdes Nimet, *Rusya Tarihi Başlangıçtan 1917'ye Kadar*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1987.

KÜÇÜKYALÇIN Erdal, *Samuraylar Çağı*, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 2013.

LENSEN George Alexander, *The Russian Push Toward Japan*, Octagon Books, 1971, New York.

LENSEN George Alexander, *Early Russo-Japanese Relations*, The far Eastern Quarterly, Vol. 10, No. 1, (Nov. , 1950), pp.2-37.

MASAKI Nishida, KŌJI Muta vd., *Nichiro Sensō-hen*, Kabushiki Kaisha, 2005, Japan.

MCNEIL H. William, *Dünya Tarihi (çev. Alaeddin Şenel)*, İmge Kitabevi, 1994, Ankara.

MCWILLIAMS Mark W., *Japanese Visual Culture*, An East Gate Book M.E. Sharpe, 2008, New York.

MIKHAILOVA Yulia, “*Intellectuals, Cartoons, and Nationalism During the Russo-Japanese War*”, Japanese Visual Culture (McWilliams Mark W. edt.), An East Gate Book M.E. Sharpe 2008, New York.

MITUSADA Inoue, KAZUO Kasahara vd. *Nihonshi*, Yamagawa Shuppansha, 1987, Japan.

Nihongo Daijiten, (*Büyük Japonca Sözlük*), Kodansha, 1989, Japan.

NISH I. H., *Japan's Indecision During the Boxer Disturbances*, The Journal of Asian Studies, Vol.20, No.4 (Aug., 1961), pp. 449-461.

NISH Ian H., *The Anglo-Japanese Alliance*, The Athlone Press University of London, 1966, London.

OKABE Shoichi, *The First Japanese Teacher in the Land of Rus' Denbei: Shipwrecked*

Seafarer, Kanazawa University Journal of Education Center for Foreign Students, 2:71-88.

OWADA Tetsuo, KOSUGIAkira, *Nihon no Rekishi ga Wakaru Hon*, Mikasashobo, 2012, Japan.

ÖZTEKİN Mehmet Korkut, *Manga Bir Kültürel Direniş Aracı*, İletişim yayınları, 2011, İstanbul.

PAINE S.C.M., *The Sino-Japanese War of 1894-1895*, Cambridge University Press, 2003, New York.

PATRIKEFF Felikx, SHUKMAN Harold, *Railway and the Russo-Japanese War*, Routledge, London and New York, 2007.

PEHLİVANTÜRK Bahadır, *“Japonya-Çin İlişkileri: Tarihin Gölgesinde Rekabet ve Hegemonya”* Japon Dış Politikası Sistemik ve Bölgesel Aktörlerle İlişkiler (edt.

Tuncoku A. Mete), Nobel Yayınları, 2013, Ankara.

REKISHI GUNZŌ HENSHŪBU, *Nichiro Sensō Heiki.Jinbutsu Jiten*, Gakken Publishing, 2012, Japan.

RIASANOVSKY Nicholas V. ,STEINBERG Mark D., *Rusya Tarihi (çev. Figen Dereli)*, İnkılap Yayınları, 2011.

ROBERTS J. M. *Avrupa Tarihi(çev. Fethi Aytuna)*, İnkılap Yayınları, 2010, İstanbul.

- SAALER Sven, *Pan Asianism in Modern Japanese History* (edt. Sven Saaler ve J. Victor Koschmann), Routledge, 2007, Oxon.
- SANDER Oral *Siyasi Tarih İlk Çağlardan 1918'e*, İmge Kitabevi Yayınları, 2013, Ankara.
- SHIMIZU Isao, *Nihon Kindai Manga no Tanjō*, Yamakawa, 2001, Japan.
- SHŌTARŌ Ishinomori, *Nihon no Rekishi 50*, Chuokoron-Shinsha, 2011, Japan.
- SSU-Y Teng, FAIRBANK John K., *China's Response to the West*, Harvard University Press, 1979, United States of America.
- SUGIMOTO Jun, *Nichiro Sensō to Meiji Nihon*, Taiheiyousensoukenkyūkai, 2009, Japan.
- TAIHEIYŌ SENSŌ KENKYŪKAI, *Nichiro Sensō to Meiji Nihon*, 2009, Japan.
- TAKANUKI Nobuhito, OKI Hajime, *Manga de Yomu Nichiro Sensō*, Nihonbungeisha, 2009, Japan.
- TAKEHIKO Yoshimura, SUSUMU Ike, NOBUYUKI Yoshida vd., *Nihon no Rekishi wo Kaku 100 Hanashi*, Buneidō, 1994, Japan.
- TANIGUCHI Mitsunori, *Nichiro Sensō kara Manabu Koto*, Sairyusha, 2012, Japan.
- The Yi Ho Tuan Movement of 1900, Compiation Group for the "History of Modern China" Serisi, Foreign Languages Press, 1976, Peking.
- UNNO Fukuju, INOUE Daisuke, *Nihon no Rekishi 16*, Shueisha, 1998, Japan.
- WELLS David N., *Russian Views of Japan 1792-1913*, Routledge Curzon, 2004, New York.
- W. MEYER Milton, *Japonya Tarihi*, 2014, İstanbul.
- VAUGHAN John F., *Russia, The Far East, And The Sea Powers, 1847-1905*, Kansas

State Universitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 1964, Manhattan, Kansas.

YAMAMORU Shinichi, *Nichiro Sensō no Seiki*, Iwanamishinsho, 2005, Japan.

YAPICI Hakkı, *1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi'nde Yabancı Devletlerin Tutumu*, International Journal of Social Science, Volume 5, Issue 5, p. 325-333, October 2012.

YOSHIKAZU Nakamura, *The Satsuma Dialect in St. Petersburg or the Adventures of Gonza the Castaway*, The Japan Foundation Newsletter, November 1998.

YURDUSEV A. Nuri, “*Japonya'nın Avrupa Uluslararası Toplumuna Entegrasyonu*”, Japon Dış Politikası Sistemik ve Bölgesel Aktörlerle İlişkiler (der. A. Mete Tuncoku), Nobel Yayınları, 2013, Ankara.

ARŞİV BELGELERİ

The Official History of The Russo-Japanese War Vol I. 1908, London, FO 371-/477.

İNTERNET SAYFALARI

<http://www.alexanderpalace.org/palace/wittebio.html>

<http://andrejkoymasky.com/liv/fam/biol1/lamsdo01.html>

<http://asianhistory.about.com/od/glossaryps/g/GlosShogun.htm>

<http://asianhistory.about.com/od/glossaryae/g/bakufuglos.htm>

<http://asianetwork.org/ane-archived-issues/2010-spring/anex2010-spring-prough.pdf>

<http://www.biography.com/people/marco-polo-9443861#early-life>

http://www.britishmuseum.org/explore/highlights/article_index/j/japan_yayoi_period_about_300.aspx

http://www.biographi.ca/en/bio/petty_fitzmaurice_henry_charles_keith_15E.html

<https://books.google.com.tr/books?id=OudYqWuAISwC&pg=PA23&lpg=PA23&dq=Shin+Nippon+Manga+Ky%C5%8Dkai&source=bl&ots=ALf->

cul7WV&sig=wrfIGNxpTWEvf_N33-

<Bynye7FYc&hl=tr&sa=X&ei=Z6JpVYPPEcTuyQPrqIDoDA&ved=0CCIQ6AEwA>

<Q#v=onepage&q=Shin%20Nippon%20Manga%20Ky%C5%8Dkai&f=false>

https://books.google.com.tr/books?id=-9EBuQKNRQC&pg=PA60&lpg=PA60&dq=adam+laxman+russia&source=bl&ots=GHOE1yrB1&sig=KZP0kV5q7cejpEdJkCNgGqizr2k&hl=tr&sa=X&ei=8UZoVZadFI_sgGdoYDQA &ved=0CEEQ6AEwCA#v=snippet&q=laxman%20ezo&f=false
<http://www.crwflags.com/fotw/flags/ru~xix.html#1899c>

<http://www.collegium.or.jp/~take/christi/rekisi2.html>

<http://chroniclingamerica.loc.gov>

<http://www.city.odawara.kanagawa.jp/municipality/introduction/kyoju/ambassador/wada.html>

<http://www.city.tome.miyagi.jp/kinenkan/INDEX1>

<http://dic.nicovideo.jp/a/%E6%B1%9F%E5%B7%9D%E9%81%94%E4%B9%9F>

http://www.dzkk.tsk.tr/icerik.php?icerik_id=126&tarmir=1

http://www.emersonkent.com/history_notes/alexander_iii.htm

http://espace.library.curtin.edu.au/R?func=dbin-jump-full&local_base=gen01-era02&object_id=21366

<http://www.findagrave.com/cgi-bin/fg.cgi?page=pv&GRid=7470766&PIpi=495948>

<http://www.fraziermuseum.org/exhibitions/temporary-exhibits/past>

<2/samurai/themuromachi-period1333-1573/>

<http://global.britannica.com>

<http://homepage3.nifty.com/egawa-tatuya/sakuhin.htm>

<http://www.jbpa.or.jp/en/pdf/pdf01.pdf>

https://www.jpf.go.jp/e/publish/periodic/jfn/pdf/jfn26_3.pdf

<http://www.jacar.go.jp>

<http://jomon-japan.jp/en/jomon-culture/>

<http://www.keizaikai.co.jp/book/detail/9784766731958.html>

<http://kajipon.sakura.ne.jp/kt/haka-topic32.html>

<http://www.kgc.keio.ac.jp/yukichi.html>

<https://www.mangaupdates.com/genres.html>

<http://en.mangareborn.jp/users/12281>

<http://www.ndl.go.jp/portrait/e/datas/83.html?cat=117>

<http://www.nippon.com/en/column/g00094/>

http://ocw.mit.edu/ans7870/21f/21f.027/yokohama/pdf/yb_essay.pdf

http://ocw.mit.edu/ans7870/21f/21f.027/asia_rising/ar_essay01.html

http://www.oocities.org/zar_de_rusia/alexandra_feodorovna.html

<http://pages.uoregon.edu/kimball/images/frn.MPR.1905.RUS.JPN.wrx.Ctq31.jpg>

<http://www.poemhunter.com/masaoka-shiki/biography/>

<http://prtimes.jp/main/html/rd/p/000000201.000000983.html>

<http://rusnavy.com/history/pjotr.html>

<http://www.russojapanesewar.com/torp-attk-pa.html>

<http://www.sakanouenokumo.com/sirakawa.html>

<http://science.jrank.org/pages/10582/Pan-Asianism-Pan-Asianist-Organizations-in-Japan.html>

http://www.senocak.com.tr/s.aspx?p=2&adr=text/tr_sapkatarihi.htm

<http://trove.nla.gov.au/ndp/del/article/153805824?searchTerm=anglo%20japanese%2>

[Otreaty&searchLimits](#)

<https://www.tumblr.com/search/otsu%20incident>

<http://www.victorianweb.org/history/empire/opiumwars/opiumwars1.html>

<http://www.webl.io.jp/content>

EKLER

EK 1

EK 2

マンガ

【幕末・維新～現代】篇

日本の歴史がわかる本

責任監修／小和田哲男 画／小杉あきら

◆「なぜ？」だから時代が読める！

三笠書房

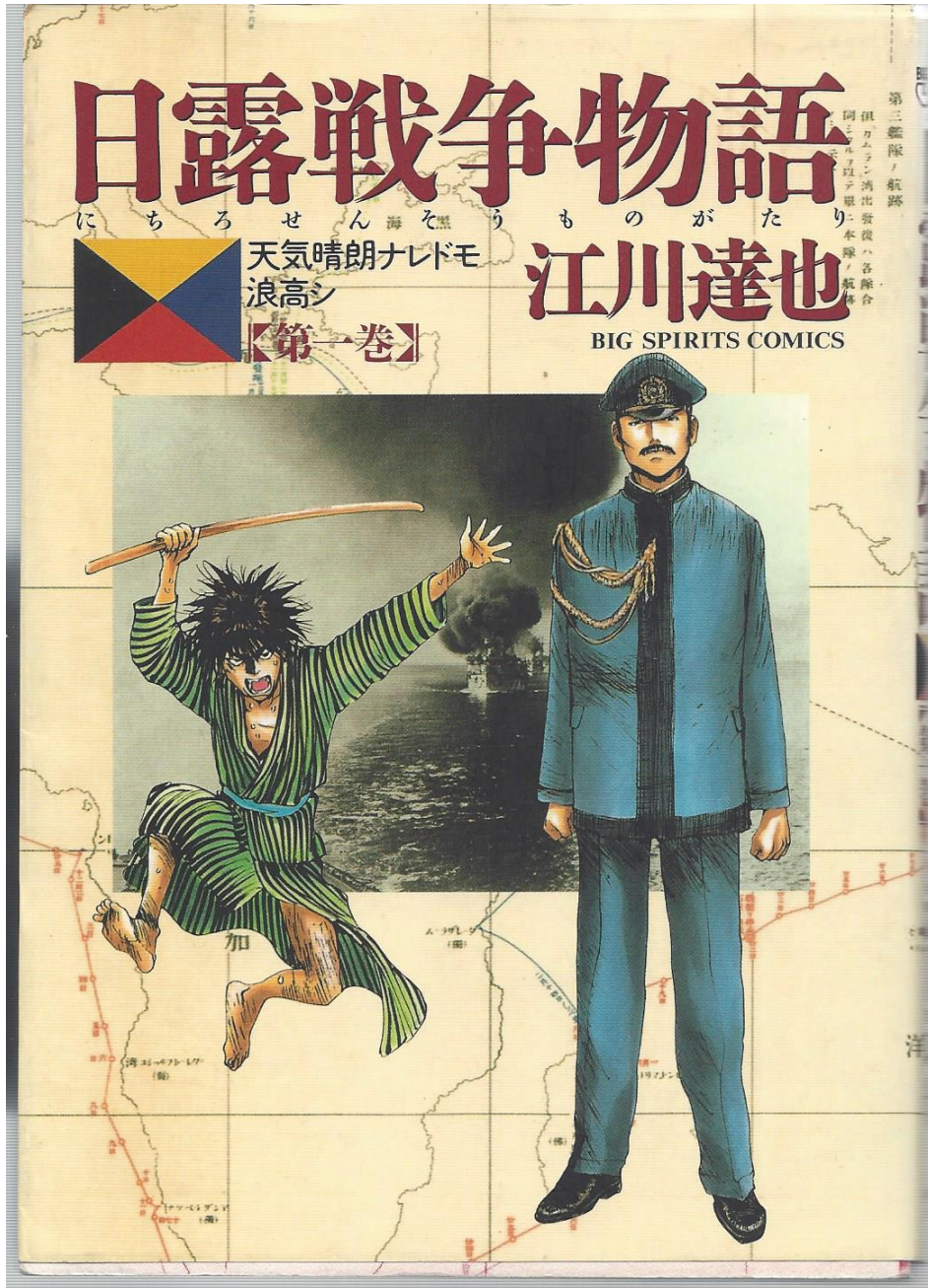
EK 3

大日本帝国の成立
マンガ日本の歴史
50

石ノ森章太郎

中公文庫

EK 7

İmparator Meiji

Çar II. Nikolas

³⁸³ <http://www.findagrave.com/cgi-bin/fg.cgi?page=pv&GRid=7470766&PIpi=495948> Erişim Tarihi 11.06.2015.

³⁸⁴ http://www.oocities.org/zar_de_rusia/alexandra_feodorovna.html Erişim Tarihi 11.06.2015.

385

Çar III. Aleksandr

386

Akiyama Saneyuki

387

Tōgō Heihachirō

³⁸⁵ http://www.emersonkent.com/history_notes/alexander_iii.htm Erişim Tarihi 11.06.2015

³⁸⁶ http://www.ndl.go.jp/portrait/e/datas/222_1.html Erişim Tarihi 11.06.2015.

³⁸⁷ <http://www.ndl.go.jp/portrait/e/datas/141.html> Erişim Tarihi 11.06.2015.

Itō Hirobumi

Komura Jutarō

Lamsdorf

³⁸⁸ http://www.ndl.go.jp/portrait/e/datas/12_2.html Erişim Tarihi 11.06.2015.

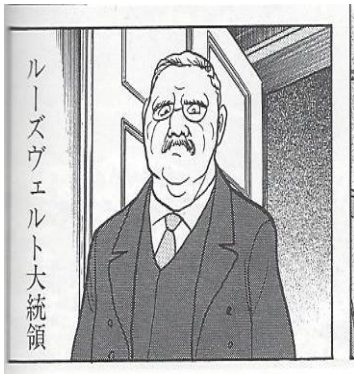
³⁸⁹ <http://www.ndl.go.jp/portrait/e/datas/83.html?cat=117> Erişim Tarihi 11.06.2015.

³⁹⁰ <http://www.findagrave.com/cgi-bin/fg.cgi?page=gr&GRid=29359286> Erişim Tarihi 11.06.2015.

391

Nogi Maresuke

392

Theodore Roosevelt

393

Yamagata Aritomo

³⁹¹ https://www.jacar.go.jp/english/nichiro/cloud_nogimaresuke.htm Erişim Tarihi 11.06.2015.

³⁹² https://www.jacar.go.jp/english/nichiro/cloud_t_roosevelt.htm Erişim Tarihi 11.06.2015.

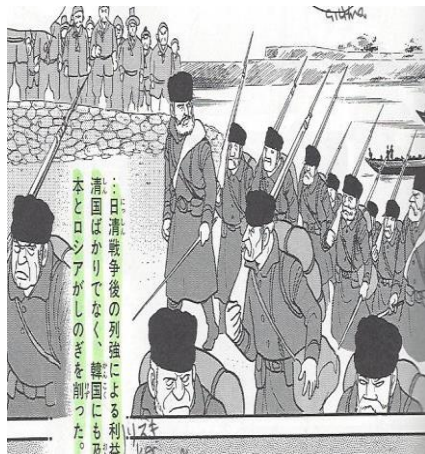
³⁹³ http://www.ndl.go.jp/portrait/e/datas/208_1.html Erişim Tarihi 11.06.2015.

Japon Askerleri 1

Japon Askerleri 2

Rus Askerleri 1

Rus Askerleri 2

Türk Askeri

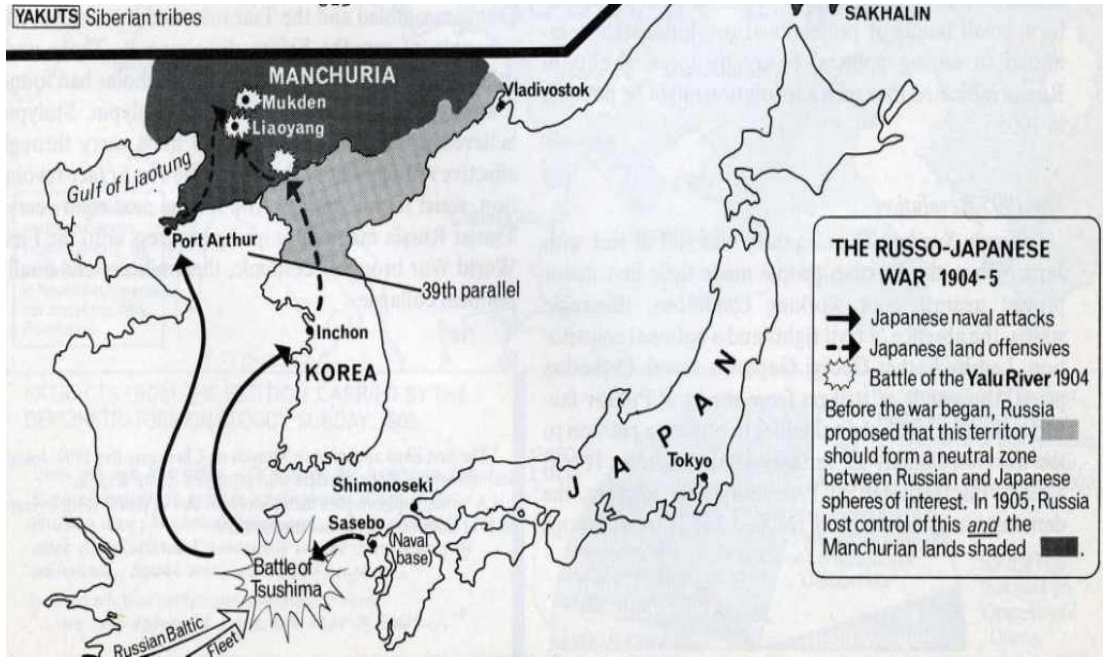

Çinli Askerler

Boksör Ayaklanması

RUS-JAPON SAVAŞI

394

395

DEMİRYOLLARI

³⁹⁴ <http://pages.uoregon.edu/kimball/images/frn.MPR.1905.RUS.JPN.wrx.Ctq31.jpg> Erişim Tarihi 29.06.2015.

³⁹⁵ http://ocw.mit.edu/ans7870/21f/21f.027/asia_rising/ar_essay01.html Erişim Tarihi 30.06.2015.